

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SV. ALŽBETY BRATISLAVA**

**ŽIVOT A SOCIÁLNA SLUŽBA MILOSRDNÝCH SESTIER
SVÄTÉHO KRÍŽA NA SLOVENSKU V OBDOBÍ OD ROKU
1865 - 2014**

DIZERTAČNÁ PRÁCA

2015

PaedDr. MARTA BUŇOVÁ

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SV. ALŽBETY BRATISLAVA**

**ŽIVOT A SOCIÁLNA SLUŽBA MILOSRDNÝCH SESTIER
SVÄTÉHO KRÍŽA NA SLOVENSKU V OBDOBÍ OD ROKU
1865 - 2014**

DIZERTAČNÁ PRÁCA

Študijný program: 3.1.14

Študijný odbor: Sociálna práca

Školiteľ: prof. Ing. Libuša Radková, PhD.

Školiteľ expert: PhDr. Daniela Baková PhD.

BRATISLAVA 2015

PaedDr. MARTA BUŇOVÁ

PodĎakovanie

Moje úprimné slová vĎaky patria Pánu Bohu za silu, vieru a BoĎiu milosť, ktorou ma obklopuje ako aj za obohatenie, ktoré mi daroval prostredníctvom mojich pedagógov – školiteľov, ktorí sa podieľali na vzniku dizertačnej práce a ktorí mi boli nápomocní svojimi odbornými radami a osobnou podporou.

Veľmi pekne ďakujem mojej školiteľke **prof. Libuši Radkovej, PhD.**, a školiteľke – expertke pri spracovaní kvalitatívnej časti dizertačnej práce **PhDr. Daniele Bakovej, PhD.**, za pomoc, ochotu a čas, ktorý mi venovala.

Osobitne ďakujem patrí participantkám vo výskume, ktoré sa taktiež podieľali na tvorbe dizertačnej práce:

- ❖ Ďakujem Ti pekne sestra Dominika za Tvoj rehoľný život, za svedectvo Tvojho rehoľného života, za príklad, za materskosť, sesterskosť a za to, čo všetko si v živote dokázala isteže s pomocou Ducha Svätého, s pomocou celého neba a prajem Ti, aby ďalšie Tvoje dni, ktoré sú ešte pred Tebou si naplňala rovnako veľkou láskou, odovzdanosťou, vierou a radosťou ako doteraz, pre všetkých tých, ktorí Ti budú do Tvojho života poslaní. Pre tých, ktorí budú s Tebou ďalej žiť, aby s Tebou ďalej naplňali to, čo od nás očakáva Cirkev, cez sv. Otca, cez našich Zakladateľov, cez predstavených.
- ❖ Ďakujem Vám sestra Eva za Vaše výrečné svedectvo, krásne svedectvo Vášho celého života, počnúc obdobím Vášho detstva, dospievania, ako aj nástupu do rehoľného života. Moja veľká vĎaka patrí i za cestu, ako ktorá Vás viedla počas všetkých rokov rehoľného života, a to ako v období prenasledovania, tak v období relatívneho pokoja. Boh nech Vám to všetko odplatí a nech Vás aj naďalej vedie jeho láska. Tam, kde v súčasnosti pôsobíte, i tam, kde ešte budete. Ďakujem pekne.
- ❖ Ďakujem Ti sestra Sávaia za svedectvo nielen Tvojho rehoľného života, ale aj za Tvoj osobný príklad pre našu Kongregáciu Milosrdných sestier sv. Križa, v ktorej žiješ, v ktorej sa obetuješ.
- ❖ Ďakujem Vám sestra Lea, za Vaše svedectvo viery, svedectvo sesterskej lásky a svedectvo Vášho darovaného Bohu zasväteného života.
- ❖ Ďakujem Vám sestra Gizella za Vaše rozprávanie a svedectvo rehoľného života.

- ❖ Ďakujem Vám sestra Odorika, za svedectvo Vášho rehoľného zasvätenia, za svedectvo viery, lásky, milosrdnej lásky aj za toľké roky tu prežité. Každý deň strávený tu na Cerovej mám možnosť vidieť, ako veľmi plodne prežívate svoj život. Z Vašich modlitieb čerpám silu do svojej práce aj ja a obzvlášť si cením, že sa modlite aj za našich študentov, za našu školu, teda Vysokú školu zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. Pedagógov taktiež zahŕňate do svojich modlitieb, pretože viem, že Vy ste taká modlitbová bašta a v mene svojom, ako aj všetkých mojich kolegov z univerzity nevynímajúc študentov, či budúci misijný projekt, ktorý vzniká v Srbsku v Selenči.
- ❖ Sestra Elena, ďakujem Vám za svedectvo Vášho života, pretože podľa mojich zistení a poznatkov práve Vy ste najstaršou členkou Milosrdných sestier Sv. kríža Slovenskej provincie. Takže Vaše svedectvo je veľmi bohaté a výrečné. Taktiež by som rada dodala, že sestra Elena má ešte písomne veľmi pekne zdokumentovaný taký pohľad do svojho života, retrospektívu napísanú ešte na písacom stroji, v rozsahu 23 strán, ktoré predkladám na DVD ako veľmi dôležitý a zaujímavý historický dokument k tomuto riadenému rozhovoru. Ďakujem!
- ❖ Sestra Fides, ďakujem Ti za bohaté široké skúsenosti i Tvoje svedectvo rehoľného života. Obzvlášť ti ďakujem k veľkej misii, ktorú si vykonávala a ako mám možnosť vidieť aj naďalej sa o ňu zaujímaš, kontaktuješ sa s ňou, čiže s tou misiou žiješ a modlíš sa za ňu, čo je veľmi dôležité, že Tvoje misijné poslanie, Tvoj misijný rozmer neskončil. Aj keď v súčasnosti nepôsobíš v Rumunsku, srdcom si stále prítomná pri slovenskom národe, ktorý je našim národom. Za to všetko Ti patrí veľká vďaka, obdiv a vydala si veľmi pekné a povzbudivé svedectvo.
- ❖ Sestra Flávia, rada by som Vám poďakovala za Váš úsmevný život aj v ťažkých časoch, radostný život, že ste sa na všetky udalosti a záležitosti pozerali s vierou, nádejou a láskou, popri tom obšťastňovali aj iných a v neposlednom rade Vám moja veľká vďaka patrí aj za to, že ste vydali krásne svedectvo Vášho rehoľného života.
- ❖ Ďakujem i Vám sestra Bonfilia za Vaše svedectvo rehoľného života, za Váš osobný príklad, za Vašu mladosť ducha, za radosť, pokoj a za všetko, čo robíte v tomto spoločenstve.

- ❖ Ako poslednej by som rada poďakovala sestre Mariji Any Gašparovskej – Slovenke z Chorvátskej provincie SCSC, za poskytnutý rozhovor, ktorý som realizovala v Chorvátsku – Záhrebe. Keďže je veľmi cenný z hľadiska historického a osobného, celý prepis uvádzam v prílohovej časti práce.

ABSTRAKT

ŽIVOT A SOCIÁLNA SLUŽBA MILOSRDNÝCH SESTIER SVÄTÉHO KRÍŽA NA SLOVENSKU V OBDOBÍ OD ROKU 1865-2014

PaedDr. Marta Buňová

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, 2015. 137 s.

Účel: Hlavným cieľom výskumu je historická analýza komunity a činnosti misie Svätého kríža od jej vzniku až po súčasné dianie na území Slovenskej republiky.

Metódy: V dizertačnej práci bola použitá kvalitatívna metodológia: metóda historického výskumu, indukcia, dedukcia, zovšeobecňovanie. Zber údajov prebiehal formou pološtruktúrovaného interview. Výsledky boli spracované metódou otvoreného kódovania.

Výsledky: Celkový počet participantov nášho výskumu tvorilo 10 sestier Inštitútu Svätého kríža, vo veku od 62 - 94 rokov. Autorka sa v prezentovanej dizertačnej práci zaoberá historickým pozadím sestier Svätého kríža na Slovensku od založenia až po súčasnosť. Približuje problematiku vzniku kongregácie z pohľadu dejín, ktoré zaznamenala zo zachovaných dokumentov podávajúcich obraz o duchovnej, zdravotnej a sociálnej pomoci v minulosti v nadväznosti na súčasnosť. Pri rozbere elementov o priebehu a zmenách poskytovanej duchovnej a zdravotno-sociálnej pomoci sme v analýze vychádzali zo spôsobu, ako participantí vnímali a definovali existenčnú situáciu. Jedným z našich zámerov bolo i prepojenie zvolenej témy so zameraním na odbor sociálna práca. Celistvý obraz skúmanej problematiky dotvára archívna dokumentácia v časti Prílohy.

Záver: V závere práce, nemáme za cieľ predkladať hotové ucelené návody a rady do praxe, ale domnievame sa, že i rehoľné sestry pracujúce v pomáhajúcich profesiách kriticky a tvorivo prijímali sociálne myšlienky minulosti, ktoré pramenili z kresťanskej lásky, na základe božej lásky.

Kľúčové slová: Akcia R. Kláštor. Komunizmus. Kongregácia - Inštitút. Nemocnica. Sestry Svätého kríža. Zdravotná činnosť. Prenasledovanie. Sociálna starostlivosť. Rehoľa.

ABSTRACT

LIFE AND SOCIAL SERVICE OF THE SISTERS OF MERCY OF THE HOLY CROSS IN SLOVAKIA BETWEEN 1865 – 2014

PaedDr. Marta Buňová

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences, Bratislava, 2015. 137 p.

Aim: The main aim of this research is the historical analysis of the community and activities of the Holy Cross mission in Slovakia from its establishment up to the present day.

Methods: In this dissertation thesis, the following qualitative methods were used: historical research, induction, deduction, and generalization. Data collection was carried out in the form of a semi-structured interview. The results were analysed by using the open coding method.

Results: The participants of our research were ten nuns of the Congregation of the Holy Cross between the ages of 62 to 94. In this dissertation thesis, the author focuses on the historical background of the sisters of the Holy Cross in Slovakia from its establishment up to the present day. She analyses the establishment of the Congregation from a historical point of view by means of analysing preserved documents demonstrating the spiritual, health and social help provided both in the past and present. During the analysis of the elements related to the provision of spiritual, health and social help and its changes, the participants' views and opinions on the current situation were taken into account. One of our aims was to interconnect the selected topic with the topic of social work. A complex picture of the discussed issue is attained by archived documents included in the Annexes.

Conclusion: In the conclusion of the thesis, it is not our aim to present ready-made complete manuals or advice. We believe that nuns working in helping professions critically and creatively accepted social thoughts from the past stemming from Christian love and based on God's love.

Key words: The R Action. Monastery. Communism. Congregation. Hospital. Sisters of the Holy Cross. Medical Activities. Persecution. Social Service. Monastic Order.

SAŽETAK

ŽIVOT I SOCIJALNA SLUŽBA MILOSRDNIH SESTARA SVETOG KRIŽA U REPUBLICI SLOVAČKOJ U PERIODU OD 1865 – 2014 GODINE

PaedDr. Marta Buňová

Visoka škola zdravstva i socijalnog rada Svete Elizabete, Bratislava, 2015. 137 s.

Cilj: glavni cilj istraživanja je povjesna analiza zajednice i djelovanja misije svetog Križa od početka njenog postojanja sve do tekućih događaja na području Slovačke republike.

Metode: u doktorskoj disertaciji je korišćena kvalitativna metodologija: povijesna, induktivna i deduktivna metoda i metoda generalizacije. Prikupljanje podataka je provedeno kroz polustrukturirane intervjuje. Rezultati su obrađeni metodom otvorenog kodiranja.

Rezultati: ukupan broj sudionika našeg istraživanja sastojao se od deset sestara zajednice svetog Križa, u dobi od 62 – 94 godina. Autorka u prezentiranoj doktorskoj disertaciji razmatra povjesnu pozadinu sestara svetog Križa u Slovačkoj od početka djelovanja do sada. Približava problem formiranja zajednice iz perspektive povijesti, koju je zabilježila iz sačuvanih dokumenata dajućih sliku o duhovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj pomoći u prošlosti sljedeći danas. U analizi elemenata o tječaju i promjenama pružanoj duhovnoj i zdravstveno- socijalnoj pomoći izlazili smo iz načina, na koji su sudionici opažali i definisali existencijalnu situaciju. Jedan od naših ciljeva je i povezivanje odabrane teme s naglaskom na odjel socijalni rad. Punu sliku istraživačkog problema nadopunjuje arhivska dokumentacija u poglavlju Dodatak.

Zaključak: u zaključku rada, naš cilj nije predložiti gotove, sveobuhvatne upute i savjete za praksu, ali vjerujemo, da su i redovnice radeće na području pomagajućih profesija kritički i kreativno preuzimale društvene ideje prošlosti, koje su proizlazile iz kršćanske ljubavi, na temelju božje ljubavi.

Ključne riječi: Akcija R. Samostan. Komunizam. Kongregacija. Bolnica. Redovnice svetog Križa. Zdravstvena djelatnost. Proganjanje. Socijalna skrb. Vjerski red.

ZOZNAM SKRATIEK

CHD	Charitný domov
ÚSS	Ústav sociálnej starostlivosti
TBC	Tuberkulóza
ROH	Revolučné odborové hnutie
SLOVÚC	Slovenský úrad pre veci cirkevné
SNA	Slovenský národný archív
OLZ	Okružný list zasväteným
M.M.T.	Matka Mária Terézia
Sr.	Sestra
SVD	Verbisti
OFM.Cap.	Rád menších bratov kapucínov
Dp.	Dôstojný pán
Sv.	Svätý
SCSC	Milosrdné sestry Sv. kríža
KSČ	Komunistická strana Československa
ŠtB	Štátna bezpečnosť
SNR	Slovenská národná rada
KSS	Komunistická strana Slovenska
ÚVKSS	Ústredný výbor komunistickej strany Slovenska
ONV	Okresný národný výbor
Zb.	Zbierky
SNA	Slovenský národný archív
VB	Verejná bezpečnosť
ĽM	Ľudové milície
MŠ, ZŠ	Materská škola, Základná škola
SŠ, VŠ	Stredná škola, Vysoká škola
ÚPSNR	Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady
KVKSS	Krajský výbor komunistickej strany Slovenska
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DS	Demokratická Strana

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Kategórie a subkategórie, ktoré sme získali otvoreným kódovaním.	64
--	----

OBSAH

ÚVOD	13
1.1. VZNIK KONGREGÁCIE MILOSRDNÝCH SESTIER SV. KRÍŽA A PÔSOBNOSŤ MILOSRDNÝCH SESTIER NA SLOVENSKU	15
1.1.1 Počiatky prenasledovania	20
1.1.2 Vystupňovanie teroru – likvidácia rádov a kongregácií	23
1.1.3 Priebeh Akcie R a likvidácia Kongregácie sestier Sv. kríža	27
1.2 ŽIVOT REHOLNÍČOK V TZV. CENTRALIZAČNÝCH KLÁŠTOROCH A ICH NEDOBROVOLE NÁSTUP DO REPUBLIKY	32
1.2.1 Roky nádejí a sklamaní	38
1.3 PÔSOBNOSŤ MILOSRDNÝCH SESTIER SVÄTÉHO KRÍŽA	46
V SÚČASNOSTI	46
1.3.1 Základné duchovné hodnoty	47
2 METÓDY	53
2.1 PROBLÉM A CIEĽ VÝSKUMU	53
2.2 VÝSKUMNÉ CIELE	53
2.3 VÝSKUMNÉ OTÁZKY	53
2.4 METODOLÓGIA VÝSKUMU	54
2.4.1 Výskumný súbor	57
2.4.2 Časový harmonogram a výskumný plán	59
2.4.3 Proces spracovania výsledkov	59
2.4.4 Zoznam otázok v pološtruktúrovanom interview	60
3 VÝSLEDKY	63
3.1 VSTUP DO REHOLE	65
3.1.1 Motivácia	70
3.2 DÔVOD VSTUPU DO REHOLE SV. KRÍŽA	74
3.2.1 Adaptácia v reholi	76

3.2.2 Poslanie.....	80
3.2.3 Komunizmus.....	81
3.2.4 Prenasledovanie	89
3.3 MIESTA POMOCI	93
3.3.1 Zdravotná služba	95
3.3.2 Sociálna služba	97
3.4 ŽIVOT V REHOLI PO ROKU 1989.....	104
3.4.1 Pozitíva	110
3.5 KATEGÓRIA “IN VIVO”	112
3.5.1 Odkaz.....	112
4 DISKUSIA.....	117
4.1 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV KVALITATÍVNEHO VÝSKUMU	117
4.1.1 Zistiť, aké je rodinné zázemie sestier Sv. kríža a motivačné faktory pre vstup do rehole.	117
4.1.2 Zistiť, ako ovplyvnilo dejinné dianie činnosť sestier Sv. kríža.	118
4.1.3 Zistiť, aká bola činnosť sestier Sv. kríža v oblasti sociálno – zdravotnej služby na Slovensku.....	120
4.1.4 Zistiť, ako hodnotia sestry Sv. kríža svoj život, ktorý zasvätili Bohu, reholi a pomáhajúcej profesii.....	121
4.2 ODPORÚČANIA PRE PRAX.....	123
4.3 LIMITY DIZERTAČNEJ PRÁCE	126
4.4 IMPLIKÁCIE PRE ĎALŠÍ VÝSKUM	126
4.5 SILNÉ STRÁNKY PRÁCE.....	127
ZÁVER.....	128
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	132
PRÍLOHY	140

ÚVOD

“Potrebujem sestry, ktoré rozumejú krížu. S takými dosiahnem všetko.”

(Páter Teodózius Florentini)

Inštitút Milosrdných sestier Svätého kríža od svojho vzniku je miestom, kde sú sestry otvorené pre potreby doby. Zakladateľ páter Teodózius Florentíni (1808-1865) žil vo Švajčiarsku v pohnutej dobe, ktorá bola poznačená mnohými zásadnými zmenami v spoločnosti. Bol aktívnym tvorcom spoločnosti cez presvedčivé kresťanstvo, ktorým prenikal do školstva, charity i sociálneho poriadku spoločnosti. Svojím predvídavým duchom pochopil, že ľudstvo možno pozdvihnúť v prvom rade odstránením sociálnej biedy. Hlavnou sociálnou cnosťou zakladateľa bola milosrdnosť, a to na všetkých úrovniach sociálneho života. Milosrdnosť ho inšpirovala aj pre oficiálny názov – pomenovanie Kongregácie. (Hüberová, 2002). Ujímal sa: sirôt, chudobných, opustených, chorých, väzňov, ľudí a detí pracujúcich v továrňach v neľudských podmienkach. Cítil osobnú zodpovednosť za ukrivdených, za ľudí v núdzi, v chudobe a bez perspektívy na lepší život. Celý jeho život bol snahou zmierniť biedu a utrpenie chudobného ľudu. Poznaním spoluzakladateľky Sr. Márie Terézie Schererovej sa odhodlal pre zmierňovanie utrpenia uprostred kultúrneho boja vo Švajčiarsku. Sestru Máriu Teréziu Schererovú voviedol do vízie o Kongregácii, v ktorej sa školstvo spojí s charitatívno-sociálnou činnosťou. Tu môžeme pozorovať prvopočiatky vývoja sociálnej činnosti – všade tam, kde bol výskyt sociálnej biedy – a taktiež vývoj ošetrovateľstva v Kongregácii Milosrdných sestier Sv. kríža a to nielen vo Švajčiarsku, ale aj za hranicami krajiny. Vo svojom jedinečnom prorockom predvídaní chcel zakladateľ vidieť Kongregáciu – nie odlúčenú od sveta, ale v strede tohto sveta. Mal víziu o milosrdných sestrách, ktorých srdcia sú otvorené pre všetkých a ktorých tvorivá služba nevylučuje nikoho. *„Chcel by som túto Kongregáciu tak zariadiť, aby sa všade hodila, aby ju všade prijali a aby mohla preniknúť do všetkých spoločenských zriadení.“* (P. Teodózius)

Pre tento Inštitút je rok 2015 obzvlášť výnimočným-jubilejným, s mottom: ***"Na cestách sveta"*** (Ročný list generálnej predstavenej Sr. Marije Brizar).

Je 150. výročím smrti zakladateľa, ktorý celý svoj život prežil na cestách, aby nasledoval víziu lepšieho sveta a ju aj uskutočnil. Z príležitosti jubilejného roka putujú topánky zakladateľa (relikvia) ako symbol putovania ku každému človeku dneška, po všetkých provinciách v rámci celosvetovej Kongregácie Milosrdných sestier Sv. kríža. Sr. Šebastiana Tuptová – provinciálna predstavená Slovenskej provincie prevezme relikviár – topánok 10. 10. 2015 od Sr. Miroslavy Bortlovej – provinciálnej predstavenej Českej provincie. V Slovenskej provincii bude relikviár od 11.10. 2015 – 2.11. 2015. Sr. Amalija Kupčerić - provinciálna predstavená Chorvátskej provincie prevezme relikviár 3.11.2015.

Výročie smrti zapadá do jubilejného „*Roku zasväteného života*“ 2015, ktorý vyhlásil Pápež František. /XI.2014-II.2016/ Tieto udalosti nám ponúkajú možnosť intenzívnejšie vstúpiť do kontaktu s osobnosťou a svedectvom života zakladateľa a nechať sa ním i jeho posolstvom nanovo osloviť.

Hlbšie preskúmať a spoznať život a sociálnu službu Milosrdných sestier Svätého kríža na Slovensku, sme sa rozhodli na základe osobnej pätnásťročnej skúsenosti nadobudnutej počas pôsobenia s rehoľnými sestrami v Charitnom domove v Cerovej. Možno do nej zahrnúť deväťročnú činnosť v oblasti sociálnej práce v Ústave sociálnej starostlivosti pre mládež s vysokým stupňom mentálnej retardácie v zariadení Matilda Huta, štvorročnú činnosť v Ústave sociálnej starostlivosti pre dospelých – Bojková, a v neposlednom rade aj šesťročnú pedagogickú činnosť na Strednej zdravotníckej škole M.M.Terézie Schererovej v Ružomberku. Štrnásťročnou pedagogickou praxou na VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave.

Historické pramene Milosrdných sestier Svätého kríža sú veľmi bohatou témou. V nich sme videli nutnosť prehĺbenia, historickým, sociálnym štúdiom jednotlivých etáp života rehoľných sestier, cez ich bohaté praktické, ako aj osobné skúsenosti. Naším zámerom bolo predovšetkým zachytiť cenné svedectvá ich života počas obdobia komunizmu a prenasledovania, ako aj po roku 1989.

Autorka dizertačnej práce je rehoľnou sestrou Inštitútu Milosrdných sestier Sv. kríža Slovenskej provincie a je aj priamou účastníčkou represii komunistického režimu, má skúsenosti s ŠtB vo vyšetrovacích oddeleniach a so súdnymi vypočúvaniami. Zachytávame životné putovania sestier a ich sociálnu službu v rokoch bezprávia, prenasledovania i po

roku 1989. Milosrdné sestry Sv. kríža nazývané aj Krížové sestry dokázali v rôznych sociálnych činnostiach, prenasledovaniach dôstojne prijať utrpenie s ponížením a popritom sa vnútorne zjednocovať i posilňovať vo viere. Prijaté utrpenie malo nielen „miesto“ v ich živote, ale mu implicitne prisúdili aj konštruktívnu hodnotu. Kvalita sociálnej práce, sociálnej činnosti, predovšetkým v tých najťažších obdobiach prenasledovania, ale aj zrodu novej slobody po roku 1989 je neodmysliteľne spätá aj s „vedou kríža“.

Najdôležitejším prejavom poslania zasvätených nie sú totiž vonkajšie diela, ale predovšetkým sprítomnenie Krista vo svete osobným „*prorockým*“ svedectvom. Čím viac sa pripodobnia zasvätení Kristovi, tým viac ho sprítomnia a umožnia mu pôsobiť vo svete pre spásu ľudí. (VC 72) Tým plodnejším sa stáva ich apoštolát – ich sociálne činnosti. Opravdivé riešenie sociálnej otázky nejestvuje mimo evanjelia (KKC čl. 1896, r. 1997)

1.1. VZNIK KONGREGÁCIE MILOSRDNÝCH SESTIER SV. KRÍŽA A PÔSOBNIE KRÍŽOVÝCH SESTIER NA SLOVENSKU

Kongregácia Milosrdných sestier Sv. kríža (Congregatio Sororum Caritatis Sanctae Crucis (SCSC), - známa aj pod neformálnymi názvami Sestry Sv. kríža, krížové sestry, alebo križiačky. – poznámka autorky práce M.B. V rámci našej práce preto budeme používať rôzne názvy zmienenej kongregácie. Kongregácia vznikla vo Švajčiarsku – Ingenbohl zakladateľom pátrom Teodoziom Florentinim OFMCap. (1808-1865) v roku 1856 podľa Regule sv. Františka Assiského. Založenie rehoľného spoločenstva Milosrdných Sestier svätého Kríža spadá zvlášť v sociálnej a politickej oblasti do času prevratu. V európskych priemyselných mestách panovala sociálna bieda. Zakladateľ bol presvedčivý sociálny apoštol. Štát sa vtedy len málo staral o chorých, starých a chudobných. Sestru Máriu Teréziu Schererovú (1825-1888) voviedol páter Teodózius do svojej vízie o Kongregácii. Stala sa spoluzakladateľkou a prvou generálnou predstavenou Kongregácie Milosrdných sestier Sv. kríža. V roku 1995 bola v Ríme pápežom Jánom Pavlom II. vyhlásená za blahoslavenú.

Cieľom zakladateľa bola ochrana chudobných a opustených, predovšetkým poskytovanie pomoci chorým starcom a sirotám. Zákomom má byť láska, ktorá je schopná

vrátiť človeku jeho dôstojnosť. (Hüberová, 2002) Úlohou sestier bolo venovať sa aj výchove mládeže. Následne sa kongregácia s jej poslaním a sociálno-charitatívnymi činnosťami rýchlo rozšírila do celého sveta.

Prvé záznamy o pôsobení sestier na Slovensku sa datujú od roku 1856. Páter Teodózius navštívil biskupa Zábojského na Spišskej Kapitule, ktorý mu pre budovanie jeho sociálneho diela poskytol výraznú hmotnú podporu. Milosrdné sestry Sv. kríža sa definitívne usídlili na Slovensku položením „základného kameňa“ Slovenskej provincie v Chyzerovciach v roku 1865. Do Chyzeroviec prišli prvé tri sestry (dnes súčasť Zlatých Moraviec) do štátnej nemocnice, aby sa ujali ošetrovania chorých. Do Zlatých Moraviec prichádzali postupne i ďalšie sestry. Po vizitácii Matky Márie Terézie Schererovej v Zlatých Moravciach od roku 1870 bol ústav pridelený k Provincii Slavonia.

Pre kontinuálne ucelenie histórie je potrebné uviesť, že sestry od roku 1870-1885 patrili pod Slavenskú provinciu so sídlom v Ďakove (dnešné Chorvátsko). Od roku 1886-1912 sestry patrili pod Moravskú provinciu. Od roku 1913-1922 pod Maďarsko – Žambek. Od roku 1923 – 1927 bol komisariát, ktorý spravovala prvá provinciálna predstavená sestra Theodosia Hossová.

„Vznik Slovenskej provincie Milosrdných sestier Sv. kríža sa datuje od roku 1928“.
(Hauptvoglová, 2008)

V roku 1875 prichádzajú sestry do bratislavskej nemocnice (dnes na Hviezdoslavovom námestí) a v roku 1912 do krajskej nemocnice.

Až po vzniku Československa sestry pôsobili v dvoch provinciách – českej (prevažne sestry nemeckej národnosti) sídli v Kroměříži, po druhej sv. vojne v Chebe a na Slovensku bola utvorená provincia so sídlom v Podunajských Biskupiciach. Vo svojej kaplnke slávili liturgiu v slovenskom jazyku, nakoľko sa vo farskom kostole slávili len maďarské bohoslužby. Postupne sa kongregácia rozšírila a mala provinciálne domy vo viacerých slovenských mestách. (Vaško, 1990)

Podunajské Biskupice: v roku 1923 tu sestry kongregácie Sv. kríža založili vlastný provinciálny dom, bol tu noviciát, útulok pre staré a choré sestry a ubytovňa pre kandidátky. Pre staré a choré sestry slúžil tzv. malý kláštor. V provinciálnom dome bývalo

43 sestier, 21 novíciek, 15 postulantiiek a 25 kandidátok. Spolu viac ako 100 osôb. V malom kláštore bolo 11 sestier.

Bratislava: Rehoľný dom kongregácie (Hviezdoslavovo námestie) bol založený v roku 1875. Spočiatku tu pôsobila aj ošetrovateľská škola, ktorá bola v roku 1932 presťahovaná na Leškovú ulicu. Sestry z kláštora chodili ošetrovať chorých a starých po bratislavských rodinách. V kláštore vznikol aj internát pre úradníčky. Stravovalo sa tam asi 60 osôb. V Bratislave mala kongregácia aj detskú opatrovňu pre chudobné deti na Radlinského ulici. Tento kláštor bol vlastne „Schiffbeckovou základňou“ (pôvod tejto „základne“ je vysvetlený v nasledujúcom texte) založenou v roku 1899, ktorá bola určená taktiež pre nezamestnané pomocníčky v domácnosti (služky), kým si nenašli prácu v rodinách. V kláštore v tom období pôsobilo 13 sestier a dve kandidátky.

Ako uvádza Dubovský (2001) sestry kongregácie pracovali ako ošetrovateľky v mestskom chudobinci (pri Kamzíku, predtým na Danajskej ulici). V štátnej nemocnici v Bratislave pracovali sestry ako ošetrovateľky od roku 1902. Tu bolo ich najväčšie pôsobisko. Pracovali takmer na všetkých oddeleniach. Ubytované boli v Schiffbeckovom paláci oproti štátnej nemocnici. Tento palác kúpil Karol Schiffbeck od grófa Aspremonta spolu s veľkou záhradou. Keďže Schiffbeckovci zomreli bezdetní, palác odkúpil štát a umiestnil tam Lekársku fakultu Univerzity Komenského. V paláci bolo ubytovaných 111 sestier a 32 kandidátok. Rovnako tak aj na Puškinovej ulici mala kongregácia svoj sirotinec. Pôvodne tam bol postavený rodinný dom so záhradou, ktorý patrila rodine Možného z Moravy. Vdova po majiteľovi Možnom darovala dom a záhradu sestrám Sv. kríža. Pre nie veľmi dobre zvolené aktivity kuratória sirotinca kongregácia nakoniec odovzdala sirotinec Ústrednej charite v Bratislave. Neskôr majetok získali redemptoristi a založili si tu kláštor. V roku 1949 mala kongregácia sestier Sv. kríža v Bratislave už 176 osôb.

Zlaté Moravce: Sestry tu pracovali ako ošetrovateľky v štátnej nemocnici založenej v roku 1865. Ich počet bol 26 sestier.

Košice: 20 sestier spravovalo ústav a opatrovali starcov a siroty v mestskom chudobinci, založenom v roku 1904.

Skalica: Päť sestier v mestskom chudobinci, ktorý bol založený v roku 1907 opatrovali starcov a viedli domácnosť. Krátko po druhej sv. vojne sa ich počet zvýšil o 15 sestier, ktoré začali pracovať v nemocnici milosrdných bratov ako ošetrovatelky.

Trnava: Sestry pracovali ako ošetrovatelky v štátnej nemocnici., založenej v roku 1917. Po pracovisku v štátnej nemocnici v Bratislave to bolo ich najväčšie pôsobisko. Kongregácia tu mala spolu 78 osôb z toho 60 sestier a 8 kandidátok. V Trnave (časť Tulipán) mali od roku 1931 detskú opatrovňu v ktorej pracovalo 5 sestier.

Lučenec: Sestry pracovali v štátnej nemocnici založenej v roku 1922. V roku 1949 tu pôsobilo 10 sestier a tri kandidátky.

Levice: V štátnej nemocnici pracovalo v roku 1949 34 sestier a 10 kandidátok.

Svätý Jur: V roku 1939 tu založili detskú opatrovňu v ktorej pracovali štyri sestry.

Humenné: 35 sestier a 5 kandidátok pracovalo ako ošetrovatelky v štátnej nemocnici založenej v roku 1939

Vyšné Hágy: V roku 1941 tu bola založená moderná ozdravovňa pre chorých na tuberkulózu. V nej pracovalo 51 sestier.

Tatranská Kotlina: V sanatóriu pre chorých na tuberkulózu, založenom v roku 1943 pracovalo 7 sestier.

V ošetrovateľskej službe (nemocnice, zotavovne, chudobince a sirotince) pracovali v roku 1949 na Slovensku 611 osôb tejto kongregácie. Na Morave vypomáhalo 5 sestier, spolu ich teda bolo 616.

Sestry sa okrem ošetrovateľskej služby venovali aj učiteľskej práci na ľudových školách.

V Haniske pri Košiciach učili na ľudovej škole, pomáhali v detskej opatrovni, ošetrovali chorých a starých po domoch. Dom si tu založili v roku 1878. Ich počet bol pred likvidáciu päť osôb.

Zavar: Dom tu mali od roku 1893. Učili na ľudovej škole a ošetrovali chorých po domoch. Pracovalo tu päť sestier a jedna kandidátka.

Pečeňady: Mali tu dom od roku 1899. Učili na ľudovej škole, pomáhali v detskej opatrovni a ošetrovali chorých po domoch. Pôsobili tu štyri sestry.

Dunajská Lužná (časť Jánošíkova, predtým Schildern): Dom tu mali od roku 1908 a pôsobili v ňom tri sestry. Učili na ľudovej škole a viedli detskú opatrovňu.

Jelka: Od roku 1928 tu pôsobili štyri sestry, ktoré učili na ľudovej škole a ošetrovali chorých.

Skalka (pri Štúrove): Aj tu štyri sestry učili na ľudovej škole a ošetrovali chorých. Dom založili v roku 1928.

Nitrianske Hrnčiarovce: Dom tu založili v roku 1929. 5 sestier učilo na ľudovej škole a ošetrovalo chorých.

Krivá (na Orave): 5 sestier a jedna kandidátka tu žili v dome založenom v roku 1934. Učili na ľudovej škole a súkromne ošetrovali chorých.

Krásna nad Hronom: Dom mali od roku 1934. Učili na ľudovej škole a ošetrovali chorých. V roku 1949 tu pôsobili štyri sestry a jedna kandidátka.

Jarovnice (pri Sabinove): Dom mali od roku 1936. Učili na ľudovej škole a venovali sa chorým a starým. Boli tu štyri sestry.

Široké: Dom založili v roku 1938. Štyri sestry učili na ľudovej škole a ošetrovali chorých.

Presel'any (pri Topoľčanoch): Svoj dom si tu založili v roku 1939. Štyri sestry učili na ľudovej škole a venovali sa ošetrovaniu po domoch.

Hermanovce pri Sabinove: Od roku 1941 tu pôsobili tri sestry na ľudovej škole. Tiež sa venovali ošetrovaniu starých a chorých.

Strážky (pri Kežmarku): Aj tu mali dom od roku 1941. Päť sestier pôsobilo v ľudovej škole a súkromne ošetrovali chorých.

Podľa Dubovského (2001, s. 18-19) na 15 ľudových školách vyučovalo 57 sestier a vypomáhali im štyri kandidátky. V roku 1949 pracoval na 34. miestach Slovenska 682 osôb Kongregácie.

1.1.1 Počiatky prenasledovania

Nariadením Slovenskej národnej rady zo 16. mája 1945 č. 34 boli poštátnené všetky tzv. národné školy. Ľudovodemokratickému režimu veľmi záležalo, aby sa zmocnil všetkých nástrojov zabezpečujúcich výučbu a výchovu mládeže. Nariadenie SNR podpísal okrem Karola Šmidkeho za KSČ aj Dr. Jozef Lettrich za DS. Poštátnenie nadšene privítal aj Dr. Vavro Šrobár, predseda povstaleckej SNR. Podľa Vnuka (1998, s. 52) na výčitku, prečo to urobili, dopovedal: „*Keby sme to neurobili dnes, tak sa nám to nepodari nikdy.*“ Týmto opatrením sa mnohým sestrám Kongregácie Sv. križa obmedzila možnosť pôsobenia na ľudových školách. (Z rehoľnej kroniky slovenskej Kongregácie školských sestier)

Slovenskí biskupi brali tieto opatrenia vážne a reagovali na ne veľmi rozhorčene. Biskup A. Škrábik protestoval proti poštátneniu (nariadenie SNR č. 5/44 zo 6. 9. 1944) ešte počas povstania v septembri 1944 v Banskej Bystrici. Biskup Jantusch poslal v júli 1945 predsedníctvu SNR protestný telegram: „*Pri preberaní majetku Biskupského gymnázia v Trnave do štátnej správy opätovne pozdvihujem svoj hlas, zdôrazňujúc, že neuznávam ani poštátnenie ani prevzatie majetku tohto cirkevného ústavu a znova žiadam aby bol Cirkvi vrátený.*“ V archíve je na telegrame pod značkou „H“ uvedená nasledovná pripomienka: „*Navrhujem nevziať na vedomie a neodpovedať.*“ (SNA, ÚPSNR, kart. 258)

Proti poštátnovaniu biskupi napísali pastiersky list, ktorý sa v kostoloch čítal 8. júla 1945. (BA Nitra, fond PLO) V liste biskupi argumentovali, že v Čechách nebol prijatý zákon na poštátnenie škôl a katolícke školy existujú aj naďalej. Bezpečnosť chcela rozposlanie listu znemožniť, ale cenzúra ho na poštovom úrade nezachytila. Na základe výzvy biskupov sa medzi veriacimi rozbehla podpisová akcia na podporu katolíckych škôl. Národný front vydal ku spomínanému listu 16. júla 1945 stanovisko, v ktorom sa hovorí o zneužívaní náboženstva, kostolov a kazateľníc na politické ciele a obvinili cirkevné kruhy z reakcionárstva a „*protištátneho ľudáckeho separatizmu*“. Okrem škôl boli nariadením SNR č. 80/1945 zo dňa 25. 7. 1945 poštátnené aj cirkevné internáty. (Pesek – Barnovský, 1997) Povereník pre školstvo, vedu a umenie Ladislav Novomeský presadil, že všetky výchovné inštitúcie reholí spadajú podľa uvedeného nariadenia pod poštátnenie. Mnohé z týchto internátov boli zriadené pri rehoľných školách a umiestnené v kláštorných budovách. Veriaci videli v tomto zásahu útok na slobodu svedomia a náboženstva. (Dolinský, 1999, s. 106)

No i napriek tejto akoby právnej konštrukcii sa komunistickému režimu na Slovensku ani na konci školského roka 1948/49 nepodarilo poštátniť všetky výchovné ústavy, ktoré spravovali v rámci svojho poslania ženské i mužské rehole a kongregácie. (Kvasničková, 1995) V danej situácii ešte nešlo o zrušenie reholí, ale len o ich reštrikciu a ovládnutie. Prvými rehoľníkmi, ktoré pocítili komunistický nápor už v roku 1949 boli baziliánky v Prešove. Už v roku 1948 uskutočnila ŠtB prehliadky v baziliánskych kláštoroch v Prešove a v Trebišove a v kláštore služobníc Nepoškvrnenej Panny Márie v Prešove. Zatkli pritom niekoľko rehoľníkov a ich predstavených. Boli obžalovaní hlavne z ukrývania cudzích štátnych príslušníkov. (Macák, 1996)

Kongregácia sestier Sv. kríža na Slovensku sa až do roku 1950 sľubne rozrastala. Na vyškolenie sestier pre služby a úlohy v nemocniciach už v roku 1934 zriadili prvú ošetrovateľskú školu na Slovensku s vybavením a školením na európskej úrovni. Škola bola zriadená v Bratislave na Ďurkovičovej (dnes Leškovej) ulici. Bola to dvojročná škola, kde študovali aj civilné žiačky, či dokonca sestry z iných reholí, alebo školskí bratia. Podľa skúseností z tejto školy založili aj dvojročnú opatrovateľskú školu v Turč. Sv. Martine. Sestry Sv. kríža sa však nevenovali iba učiteľskej službe na ľudových školách, ktoré boli ako sme už uviedli po roku 1945 vo viacerých mestách a dedinách poštátnené. Starali sa aj o niekoľko materských škôl a internátov pre žiačky. Službe v internátoch sa v Bratislave venovalo 20 sestier. Po skončení školského roka 1949/50 pozvávali všetky sestry učiteľky z ich bytov a domov do provinciálneho domu v Podunajských Biskupiciach. Postupne si časť sestier učiteliek našla miesto v nemocniciach, predovšetkým na infekčných, psychiatrických a chirurgických oddeleniach. Ešte pred likvidáciu ženských rehoľných komunít koncom augusta 1950 žili v Provinciálnom dome sestier Sv. kríža v Podunajských Biskupiciach aj sestry františkánky a alžbetínky z bratislavských nemocníc. (Habovštiak, 1992; Jakubčín, 2010)

Niektoré výchovné ústavy (internáty) ešte nejaké obdobie existovali, pretože boli spojené s kláštorom, prípadne boli noviciátmi. Skôr, ako komunistický režim spustil čiastočnú likvidáciu ženských reholí a kongregácií v auguste 1950, zameral sa na odstránenie sestier učiteliek zo stredných, základných a materských škôl. Vyhnat' rehoľníčky zo zdravotných a sociálnych zariadení si režim v zimných a jarných mesiacoch roku 1950 netrúfal, pretože ich nemal kým nahradiť. Civilných ošetrovateliek bolo málo.

Na zasadnutí Ústredného výboru KSS 3. februára 1950 povereník vnútra Daniel Okáli poukázal na sústavnú protirežimovú prácu sestier učiteliek. Doslova sa vyjadril: „*Ked' nám i tak chýba 4000 učiteľov, mohli by sme oželiť tých 400 mníšok.*“ (SNA, arch. fond ÚV KSS-Predsedníctvo, škatuľa č. 794) Niektorí obozretnější komunistickí funkcionári upozorňovali na to, že prepúšťanie rehoľníčok zo školských služieb môže nahrávať odporcom režimu, ktorí v odstránení rehoľníčok učiteliek zo škôl budú vidieť výslovne proticirkevné činy. Neuspela ani snaha preradiť sestry učiteľky do nemocníc za pomocné pracovníčky, kde by niektoré mohli získať kvalifikáciu zdravotných sestier.

Na príkaz Ústredného výboru KSS a Povereníctva školstva, vied a umení spolu so Slovenským úradom pre cirkevné veci prepustili zo školských služieb asi 340 rehoľníčok (z nich mnohé z Kongregácie sestier Sv. kríža) učiteliek. Prepúšťací dekrét bol s dátumom 30. jún 1950, prípadne 31. júl 1950, ak si sestry neprevzali prepúšťací dekrét osobne. V každom prípade im výplatu mzdy zastavili ku dňu 30. jún 1950.

Mária Daubnerová z Kongregácie sestier Sv. kríža dostala dekrét o prepustení zo školských služieb v nasledovnom znení:

Povereníctvo školstva, vied a umení v Bratislave

Č.:1.340/50-K/1 Bratislava, dňa 25. júla 1950

Pani Mária Daubnerová

Odborná učiteľka X. strednej školy

Bratislava

Zákon o základnej úprave jednotného školstva z 21. IV. 1948 v ustanovení § u 2. ukladá učiteľom vychovávať národne a politicky uvedomelých občanov ľudovodemokratického štátu, statočných obrancov vlasti a oddaných zástancov pracujúceho ľudu a socializmu.

Keďže tieto vychovávateľské úlohy neplníte, Vaše prepustenie z učiteľskej služby je v záujme socialistickej výchovy školskej mládeže nevyhnutné. V dôsledku toho, dňom doručenia tohto výmeru zrušujem podľa ustanovenia § 20 zákona zo dňa 17. V. 1950 o platových a pracovných pomeroch štátnych zamestnancov Váš pracovný pomer štátnej učiteľky.

Pracovný pomer sa vám zastavuje dňom 30. júna 1950.

Keďže ste členkou rehole, súčasne upovedomujeme o tomto rozhodnutí Slovenský úrad pre veci cirkevné.

Za povereníka (nečitateľný podpis)

(Archív Kongregácie sestier Sv. kríža, Cerová)

Skôr však, ako Povereníctvo školstva vied a umení v Bratislave prišlo k prepusteniu rehoľníčok zo štátnych služieb predložil povereník Dr. G. Husák, predseda Slovenského úradu pre veci cirkevné Ústrednému výboru KSS 2. februára 1950 správu, v ktorej sa uvádza, že na Slovensku pôsobi 24 ženských reholí v 167 kláštorných domoch v ktorých žije 4 253 rehoľníčok. (Vnuk, 1995, s. 77)

Na základe Husákovej správy I. odbor Slovenského úradu pre cirkevné veci mapoval skladbu rehoľných učiteliek. Po preskúmaní dospel k záveru, že k 8. júnu 1950 z celkového počtu 3 074 rehoľníčok bolo v službách Povereníctva školstva 348 učiteliek a v službách Povereníctva zdravotníctva 1 219 rehoľníc. (SNA, arch. fond SLOVÚC-spravodajské oddelenie III. odboru. Bulletin, 8. jún 1950, č. 25)

Z uvedeného si je možné všimnúť, že údaje o celkovom počte rehoľníčok sa v diele F. Vnuka a Bulletinu SLOVÚC značne líšia. Presný údaj sa nám nepodarilo zistiť. Štatistika z roku 1949 vykazuje počet rehoľníčok na 3917. Uvedené číslo sa skôr približuje k údaju uvádzanému prof. Vnukom a preto sa domnievame že je presnejšie. Zostavovateľ Bulletinu sa zrejme nevyznal v regulách kongregácií a nevedel rozlíšiť rehoľníčky od novíciek.

1.1.2 Vystupňovanie teroru – likvidácia rádov a kongregácií.

Po februárovom uchvátení moci komunistami dochádza k neľútostnému zúčtovaniu s porazeným triednym nepriateľom. Pomerne rýchlo sa strana zbavovala svojich skutočných, či fiktívnych protivníkov. Generálny tajomník KSČ Rudolf Slánsky 4. mája 1948 s uspokojením referoval: „*Cirkev je jediný vážny protivník, ktorý nám ešte zostal.*“

Na likvidácii tohto posledného „vážneho protivníka“ sa však usilovne pracovalo. Hneď po februári 1948 bola činnosť všetkých katolíckych spolkov zakázaná, katolícke

časopisy (okrem týždenníka Katolícke noviny a mesačníka Duchovný pastier) boli zastavené, Spolok sv. Vojtecha dostal nového správcu exkomunikovaného kňaza Alexandra Horáka. V decembri 1948 bola zatvorená aj Ústredná katolícka kancelária. (Vnuk, 2004, s. 283)

Po neúspešných pokusoch rozložiť Cirkev zvnútra prostredníctvom vytvorenej štátnej „Katolíckej akcie“ v lete 1949, pristúpil režim k otvorenému konfliktu s Cirkvou. V máji 1949 boli pri krajských a okresných národných výboroch zriadené cirkevné referáty, ktorých úlohou bolo sledovať, kontrolovať a usmerňovať náboženský život v každom meste a obci. Ťaženie proti Cirkvi začalo gradovať prijatím zákona o kongruie (Zákon č.218/1949 o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom) a zákonom o zriadení Úradu pre veci cirkevné (č. 217/1949), ktoré boli odhlasované v pražskom parlamente 14. októbra 1949. (Žatkuliak, 1994) Cieľom týchto zákonov bolo podľa vyhlásení L. Holdoša *„dohliadať, aby sa cirkevný a duchovný život vyvíjal v súlade a zásadami ľudovodemokratického režimu“*. (Grochová, 2005, s. 28-41)

Neúspech „Katolíckej akcie“ komunistov iba utvrdil v presvedčení, že jedným z predpokladov budovania socializmu je likvidácia reholí a ich vyradenie z verejného života. (Bezdedová, 1996) Kláštory a rehole sa stávali terčom rôznych perzekučných zásahov novoetablovanej moci už krátko po februárových udalostiach 1948, čo bolo celkom pochopiteľné vzhľadom na ich význam v rámci Katolíckej cirkvi. (Mikloško, 1991) Išlo však skôr o živelné kroky (napr. zaberanie niektorých kláštorných budov) v dôsledku vtedy ešte nežiaducej „iniciatívy zdola“, ako o premyslený postup riadený z centra. Od leta 1949 však aj v tejto záležitosti nastáva obrat. Vo vedení KSČ stále viac silneli hlasy po urýchlennom „riešení rádov“. Predsedníctvo ÚV KSS začalo pracovať na správe „o niektorých cirkevných otázkach“, ktorú predložilo na prerokovanie 3. februára 1950. V správe sa uvádzalo, že *„kláštory sú v značnej miere strediskom odporu proti ľudovodemokratickému zriadeniu a sú centrami bojovných, protisocialistických síl a svojou misionárskou činnosťou rozleptávajú celé okolie. Kláštory sú najoddanejším a najvýkonnejším aparátom vatikánskej a biskupskej politiky u nás“*. (SNA, arch. fond. ÚV KSS, Predsedníctvo, škatuľka. 794)

Dňa 26. februára 1950 prezident Gottwald na zasadnutí ÚV KSČ vyhlásil na zasadnutí likvidáciu reholí za „úkol dne“. Tento zásah, známy pod názvom Akcia K

(kláštory), zamestnával od začiatku roka 1950 stovky stranických pracovníkov. Technickou stránkou akcie v rámci krajov pripravovali krajské veliteľstvá ŠtB. Robili to veľmi podrobne, pretože išlo o širokú, doslova o vojensky organizovanú akciu značného množstva príslušníkov ŠtB, VB, LM a zložiek armády, s ktorými sa počítalo ako s asistenčnými (zálohovými) jednotkami. (Pešek-Barnovský, 1997; Dubovský, 1998 a 1990)

Likvidácia mužských kláštorov sa uskutočnila v noci z 13. na 14. apríla 1950. V túto noc bolo prepadnutých 56 kláštorov patriacich šiestim reholiam a asi 860 rehoľníkov bolo sústredených do piatich koncentračných kláštorov. Predstavení a tzv. „reakční mnísi“ boli sústredení do kapucínskeho kláštora v Pezinku, františkáni boli sústredení do saleziánskeho kláštora vo Sv. Beňadiku, saleziáni boli sústredení v Šaštíne (odtiaľ neskôr premiestnení do Podolíňa). Jezuiti boli sústredení v premonštrátskom kláštore v Jasove, príslušníci ostatných reholí do Podolíňa. Sústredení rehoľníci boli vystavení sústavnému psychickému i fyzickému nátlaku, aby vystúpili z rehole. Postupne boli presunutí na nútené práce vo fabrikách a na poliach v rozličných častiach republiky. (Judák, 1998; Korec, 1992)

Po sústredení rehoľníkov nasledoval mocenský zákrok proti ženským reholiam. Ich likvidácia Akcia R (rehoľníčky) mala v porovnaní s likvidáciou rehoľníkov iný priebeh, pretože rehoľníc bolo oveľa viac. Ako sme už uviedli na inom mieste našej práce približne 4 000 sestier, z ktorých podľa Vnuka (2004, s. 290; Dubovský, 2001 a 1990) asi 1 400 z nich pracovalo v zdravotníckej službe – vo väčšine prípadov ako ošetrovatelky, pretože štát za nich nedokázal zabezpečiť náhradu.

„Hodina H“ pre konkrétnu ženskú rehoľu, či kongregáciu nastala v posledných troch dňoch (29.-30.) augusta 1950. V porovnaní s Akciou K, pri ktorej bola zlikvidovaná prevažná väčšina mužských rehoľných komunít neprebiehala rovnako krutým spôsobom, ale i tak bola vo svojom prevedení barbarská. Dosvedčujú to nielen zážitky a spomienky samotných rehoľníčok, ale aj úradné správy krajských cirkevných tajomníkov, či správa o „prevedení akcie R na Slovensku“ predložená Ladislavom Holdošom poverenikom pre veci cirkevné.

Celá akcia neprebiehala v noci prepadnutím kláštorov pod prísny utajením, ale realizovala sa počas dňa, a to v období niekoľko za sebou nasledujúcich dní. Organizovali

ju pracovníci SLOVÚC, hoci pochopiteľne podliehala sledovaniu a vyhodnocovaniu ŠtB. (Pešek-Barnovský, 1997, s. 172)

Večer 28. augusta 1950 sa určení splnomocnenci či splnomocnenkyne zišli spolu s provinciálnymi predstavenými ženských reholí, aby ráno 29. augusta stihli pripraviť Akciu R. Provinciálne predstavené nemali nijakú možnosť, prípadne vôbec nestačili informovať predstavené rehoľných komunít, že nastala hodina „H“ chystanej a rehoľníčkami s obavami očakávanej Akcie R. Predstavené miestnych komunít sa o nútenom „prestťahovaní“ dozvedeli až ráno, keď do kláštora, či komunity vtrhlo komando. Mnohé predstavené boli prekvapené, keď im títo „nepozvaní hostia“ predložili prehlásenie, že prestťahovanie „dohodli“ s provinciálnymi predstavenými. Vo väčšine prípadov predstavené domov a rehoľnice s týmto súhlasili a prikrčili ihneď k baleniu svojich vecí.

K prvým „prestťahovaniam“ z rehoľných domov sa prikrčilo v Bratislave, keďže ako hlavné mesto ju bolo potrebné „urobiť socialistickou“, t. j. čím skôr a čím dôslednejšie ju zbaviť „farárov, mníchov a mníšok“. Režim taktiež potreboval aj budovy, a to najmä v Bratislave. Ako uvádza Dubovský (2001, s. 74), ľahšie ich bolo zhabať, ukradnúť, ako postaviť.

Napriek skutočnosti, že sa značná časť Akcie R uskutočňovala počas dňa, predsa ju sprevádzali nejaké výtržnosti, či protesty verejnosti. Pri rôznych zhluknutiach ľudí, bola akcia prerušená. Následne sa dokončila v neskorých nočných hodinách za prítomnosti zosilnenej policajnej a bezpečnostnej asistencie. Počas troch dní boli rehoľnice zo 137 kláštorov a domovov sústredené do 16 koncentračných kláštorov (Kostolná, Kláštor pod Znievom, Beckov, Ladce, Belušké Slatiny, Pruské, Podunajské Biskupice, Vrbové, Ivánka pri Nitre, Bratislava – Prievoz, Rožňava, Spišská Nová Ves, Modra, Dolné Semerovce a Nové Zámky). (Dubovský, 1994)

Životné podmienky a všeobecné pomery v týchto sústredňovacích kláštoroch boli veľmi ťažké. Na rehoľníčky sa robil nátlak, aby opustili svoje rehole a prešli do civilného života. Ale aj napriek lákavým ponukám rehole opustilo v rokoch 1950 – 1952 iba 59 osôb, t. j. 1,6%. (Vnuk, 2004, s. 290)

1.1.3 Priebeh Akcie R a likvidácia Kongregácie sestier Sv. kríža

Kongregácia sestier Sv. kríža patrila na Slovensku k jednému z najväčších ženských rehoľných spoločenstiev. Na začiatku roku 1950 v nej pôsobila viac ako 600 sestier, 33 novíciek a 23 postulantiiek. Sestry vykonávali ošetrovateľskú službu v nemocniciach, sociálnu službu v charitatívnych ustanovizniach (najmä v starobincoch), pedagogickú a vychovávateľskú činnosť na školách. Likvidácia rehoľných komunít komunistickým režimom sa týkala predovšetkým komunít na školách. Postupne zanikali aj ďalšie komunity v sociálnych ústavoch a v nemocniciach. Podľa realizačného plánu Akcie R mali zvieŕ do provinciálneho domu kongregácie v Podunajských Biskupiciach 134 sestier. Spolu so sestrami v provinciálnom dome, ktorých bolo 53, tvoril celkový počet osôb 187.

Podľa výkazu počtu sestier po sústreďení v rámci Akcie R sa koncom augusta 1950 v kláštore križiacok v Podunajských Biskupiciach nachádzalo len 146 osôb. Na objasnenie tohto rozdielu neexistuje oficiálne vysvetlenie. Mohli ho však spôsobiť zmeny v posledných týždňoch augusta 1950, keď napr. sestry zo škôl, ktorým zobrali možnosť vyučovať, presunuli do komunít v nemocniciach. (Dubovský, 2001, s. 88)

Akcia R ak v prípade sestier Sv. kríža prebiehala v dňoch 29.- 30. augusta 1950. Komunisti počas dvoch dní zlikvidovali 26 komunít. I v prípade križiacok dodržal SLOVÚC a ŠtB politický a realizačný plán Akcie R. Nebolo však pravidlom, aby sestry odnášali do centralizačného domu v Podunajských Biskupiciach na nákladných autách. (Dubovský, 2005) Habovštiak (1992, s. 16) uvádza, že do lokalít, v ktorých pracovali sestry kongregácie prichádzali nákladné autá. Na ne si sestry naložili svoju batožinu. Čo bolo zarážajúce a v rozpore s usmerneniami SLOVÚC, mohli si so sebou zobrať iba najpotrebnejšie veci. Potom pri bezohľadných rozkazoch bezpečnosti museli nastúpiť do áut, všetky bez rozdielu a bez ohľadu na vek a zdravie.

Podobne na nákladných autách odvážali aj štyri sestry, ktoré pôsobili v Haniske pri Košiciach. Na auto naložili aj ťažko chorú sestru Marisstellu Suchú a viezli ju do Podunajských Biskupíc. V Košickom kraji sa likvidujúce orgány správali voči sestrám omnoho tvrdšie ako v iných krajocho. Je známe, že KV KSS a KV ŠtB v Košiciach chceli dosiahnuť, aby tento kraj patrila k najsocialistickejšiemu nielen na Slovensku, ale v celej ČSR. (Dubovský, 2005, s. 73-78)

Sestry križiačky mali oproti sestrám z iných komunít určitú výhodu v tom, že ich zviezli do jedného kláštora – ich provinciálnej komunity. Tak si to žiadal plán Akcie R, ktorý sa však v prípade mnohých ďalších rehoľných spoločenstiev nerešpektoval.

Zmocnenkyňou SLOVÚC-u v centralizačnom kláštore križiačok v Podunajských Biskupiciach bola sekretárka SLOVÚC. K jej úlohám patrila aj realizácia nariadenia poslať domov všetky novicky a čakateľky kongregácie sestier Sv. kríža. Novicky sa však rozhodli zostať so sestrami. Zložili preto sľuby, dostali rehoľné závoje a kongregácia vzrástla o 33 členiek. Aj z čakateliiek veľká časť zostala.

Keďže komunistický režim ženské rehole, na rozdiel od mužských oficiálne nelikvidoval, len ich „premiestňoval“, aby sa mohli lepšie venovať svojmu pôvodnému poslaniu, preto nebolo právne možné zhabať ich osobné veci, peniaze a aspoň časť zariadenia domu kde ich „prestahovávali“. Nehnutelný majetok, hospodárske zvieratá, domy a polia formálne zostali vo vlastníctve rehoľných sestier, či ich inštitúcií.

Majetok, ktorý zanechali rehoľníčky vo „vyprázdnených kláštoroch“ bol však inštruktormi SLOVÚC-u a krajských cirkevných tajomníkov v dňoch 4.- 10. septembra 1950 spisovaný. V júli 1950 cirkevný tajomník zaslal provinciálnej predstavenej kongregácie Sv. kríža dotazník, dotazník so 41 otázkami o reholi a siedmimi otázkami o majetku, budovách, knižnici rehole a pod. V dotazníku sa nachádzali aj také otázky ako napríklad: kto je vlastníkom obývacích priestorov komunity, ich počet, rozmer, zariadenie a pod. A tak L. Holdoš už v júlovej správe píše, že v bývalom (!) kláštore sestier Sv. kríža v Bratislave na Hviezdoslavovom námestí č. 27 sa v „jednopochovej budove nachádza 21 zariadených miestností“. (SNA, arch. fond ÚV KSS- Predsedníctvo, škatuľa č. 798)

Likvidácia reholí mala tiež svoju ekonomickú a kultúrnu stránku. Z. Fierlinger ju nazval najväčším majetkovým presunom od obsadenia pohraničia a znárodnenia priemyslu a pôdy. Aby si režim upevnil svoje postavenie a ukázal svoje „ľudomilstvo“, „vyprázdnené“ rehoľné domy, byty neskôr rozdával občanom v tzv. Akcii B (byty). (Brusco, 1999)

Rehoľníčky sa museli sústavne vzdelávať v oblasti školstva, zdravotníctva, ošetrovateľstva i sociálnej práce, preto v knižniciach sa nachádzalo množstvo kníh ktoré potrebovali nielen k ich práci, ale aj pre svoj duchovný rast. Štát nakoniec okrem

kláštorov, rehoľných domov a bytov zhabal aj knižnice a archívy. Mnohé z týchto neraz vzácných kníh a archívnych materiálov sa zničili a znehodnotili. Je to veľká škoda, nakoľko naše duchovné i kultúrne dejiny sú o to chudobnejšie. Na drastický spôsob ničenia kultúrnych pamiatok, obrazov, kníh poukázal vo svojej správe aj predseda ÚVC Dr. Fierlinger. (Vaško, 1990; Špiesz, 1992; Ďurica, 1996; Hauptvoglová, 2008)

V súvislosti s Akciou R začali komunisti riešiť aj problém, ako by odstránili rehoľníčky z nemocníc a liečebných ústavov. Do značnej miery sa to týkalo práve sestier kongregácie Sv. kríža, nakoľko práve oni vykonávali svoju činnosť v nemocničných a zdravotných zariadeniach.

Už v apríli 1950 začal SLOVÚC zhromažďovať pre povereníka „návrh v záležitosti rehoľníčok v nemocničných a ošetrovateľských ústavoch na Slovensku“. Správu o tom predložili povereníkovi L. Holdošovi 20. apríla 1950. Podľa tohto výkazu v nemocniciach a liečebných ústavoch pôsobilo spolu 1 654 rehoľníčok. Vedúci SLOVÚC Emil Göllner k tomu pripísal, že vo výkaze zabudli uviesť rehoľníčky pôsobiace v psychiatrickej nemocnici v Pezinku – Cajle, kde sa duševne chorým venovalo 16 vincentiek.

V júli toho istého roku sa aj Povereníctvo zdravotníctva rozhodlo zisťovať stav ošetrovateľov v nemocniciach a liečebných ústavoch na Slovensku. Urobilo tak na základe nariadenia ministerstva zdravotníctva z 29. októbra 1949, j.č. 237 Sb., k 1. januáru 1950. Povereníctvo zdravotníctva zistilo, že v januári 1950 predstavovali rehoľníčky najvyššiu skupinu zdravotníckeho personálu, až 1 711 osôb, kým civilných zdravotníčok bolo len 741. V zozname sa vyskytovala aj skupina „ostatní“ ošetrovatelia 541 osôb. Do tohto počtu boli zahrnutí ošetrovatelia z vojenských nemocníc, národných poisťovní, Červeného kríža, Masarykovej ligy proti TBC a i. Aj keď pripočítame k civilným ošetrovateľkám skupinu „ostatní“ (741+541), zostáva skupina rehoľných ošetrovateliek najsilnejšia. Predstavovala až 69,8%. Počet rehoľníčok sa od júla 1950 ešte zvýšil, nakoľko provinciálne predstavené presunuli do nemocníc „načierno“ mnohé sestry, ktoré museli v lete 1950 odísť zo škôl a niektorých sociálnych inštitúcií. (Vnuk, 1995)

Nahradiť takýto veľký počet rehoľných ošetrovateľov – rehoľných sestier civilnými ošetrovateľkami nebolo vôbec ľahké, skôr nemožné. Preto sa začalo hľadať riešenie. A tak ešte v letných mesiacoch roku 1950 (ešte pred likvidáciou ženských rehoľných komunít)

požiadal ÚV KSS svoju zdravotnú referentku MUDr. K. Klímovú, aby vypracovala návrh na výmenu rehoľných sestričiek v štátnych nemocniciach a liečebných ústavoch.

Klímová návrh predložila 5. augusta 1950 v ktorom sa o. i. píše: *„Dľa dnešných neúplne presných údajov obnáša počet rehoľných sestier, zamestnaných v našich nemocniciach a ústavoch okolo 2 000 osôb, kdežto civilných ošetrovateliek máme dovedna asi 741 osôb. Pričom treba poznamenať, že väčšina vysokokvalifikovaných funkcií na tomto úseku (inštrumentárky, laborantky, röntgen, rádium, atď.) je obsadená rehoľnými sestrami.“* (SNA, arch.fond ÚV KSS, škatuľa č. 9)

Dr. Klímová navrhovala problém riešiť tak, že všetky rehoľné sestry bude treba vymeniť za civilné. To by si vyžadovalo zobrať 2 500 frekventantiek na desaťmesačné školenie (od 1.10.1950 – do 31.7.1951), čo by mesačne stálo okolo 7 – 8 miliónov Kčs. Tento požadovaný vyšší počet absolventiek bol potrebný aj preto, že rehoľné sestry pracovali denne často 10 až 12 hodín. Civilné sestry chceli denne pracovať najviac 8 – 9 hodín. Druhý spôsob riešenia problému videla Klímová v zriadení trojmesačných doškolovacích kurzov pre rehoľníčky. Nazdávala sa, že po „správnej prevýchove“ by sa na týchto kurzoch zúčastnilo 50% rehoľných sestier. Doplnili by si tak odbornú kvalifikáciu a zúčastnili by sa politického školenia prostredníctvom závodných rád ROH vo všetkých štátnych nemocniciach a liečebných ústavoch. Ani jeden spôsob odstránenia rehoľných sestier sa nedal v danej situácii realizovať. Komunistický režim sa len ťažko zmieroval s týmto zdĺhavým riešením a stále rozmýšľal nad jednorazovým vyriešením problému, t.j. „vyzlečením rehoľníc“ z rehoľného rúcha a prijatím civilného oblečenia. Aby sa tak stalo, navrhol nakoniec SLOVÚC Povereníctvu zdravotníctva nasledujúci postup:

1. Povereníctvo zdravotníctva má zrušiť svoj výnos z 31. decembra 1948 č. 122-26424/48 o právnom pomere medzi Štátnou zdravotnou správou a rehoľami a kongregáciami, vykonávajúcimi pomocnú zdravotnú a pomocnú hospodársku službu v štátnych liečebných a ošetrovacích ústavoch.
2. Nariadiť štátnym liečebným a ošetrovacím ústavom, aby vyzvali rehoľné sestry, aby si podali individuálnu žiadosť o prijatie do práce u štátnej zdravotnej správy a zároveň by požiadali Úrad ochrany práce podľa miesta pobytu o začlenenie do práce a o vystavenie pracovného preukazu.

3. Od 1. mája 1950 má štátna zdravotná správa prestať poskytovať reholiam a kongregáciám 1 000 Kčs za každú rehoľnú sestru zamestnanú v štátnych liečebných a ošetrovacích ústavoch, ako aj ďalšie náležitosti obsiahnuté v zmluve podľa citovaného výnosu z decembra 1948.
4. Povereníctvo zdravotníctva má nariadiť štátnym liečebným a ošetrovacím ústavom zrušiť všetky klauzúry (obývacie priestory) rehoľníčok od 1. mája 1950 a premeniť ich na riadne t. j. civilné ubytovacie priestory.
5. SLOVÚC má po splnení úloh 1 – 4 postarať o to, aby k 30. Aprílu 1950 boli všetky matky predstavené (asi 45) rehoľných sestier v štátnych liečebných a ošetrovateľských ústavoch sústredené na čas potrebný na vykonanie tejto akcie v niektorých tzv. ubytovacích priestoroch alebo ak ide o predstavené s dvojročnou ošetrovateľskou školou, aby boli pridelené do štátnych liečebných a ošetrovacích ústavov, kde nepracujú rehoľné sestry, ale len civilné ošetrovateľky.
6. Povereníctvo zdravotníctva spolu s Úradom ochrany práce má v prvých májových dňoch roku 1950 zariadiť, aby 796 rehoľných ošetrovateľiek s dvojročnou ošetrovateľskou školou popremiestňovanie do štátnych liečebných a ošetrovacích ústavov v iných mestách či dedinách, pričom ošetrovateľský personál ani v jednom ústave nemá byť zložený len z rehoľných sestier, ale má byť pomiešaný a civilnými ošetrovateľkami.
7. Povereníctvo zdravotníctva má pre rehoľné sestry, uvedené v predchádzajúcom bode (sestry s dvojročnou ošetrovateľskou školou) usporadúvať politické školenia, aké usporadúva pre svojich zamestnancov. Školenia rehoľných sestier však treba organizovať tak, aby pochopili, že ich doterajší život nemá všetky náležitosti slobodného človeka.
8. Povereníctvo zdravotníctva má rozmiestniť 593 rehoľných sestier s ošetrovateľským kurzom podobne ako rehoľné sestry s dvojročnou ošetrovateľskou školou, t.j. do iných štátnych ošetrovacích a liečebných ústavov, v iných mestách a dedinách, kde by pracovali spolu s civilnými ošetrovateľkami. Školenie, najmä mladých príslušníčok je potrebné hneď v prvých týždňoch orientovať na ich prechod do civilnej ošetrovateľskej služby.

9. Povereníctvo zdravotníctva spolu s Úradom ochrany práce v spoluprácu so SLOVÚC má zariadiť, aby 259 rehoľných sestier pracujúcich v štátnych liečebných a ošetrovacích ústavoch ako kuchárky, krajčírky, skladníčky a pod. bolo zaradených do pracovného pomeru a to nasledovným spôsobom: kuchárky budú pridelené do závodných kuchýň, v podnikoch, alebo úradoch, krajčírky majú prevziať družstvá.

V archívoch sme nenašli konkrétne výsledky tejto formy akcie zbavenia sa viac ako polovica polovice rehoľníčok na Slovensku, predpokladáme však, že to bola pravdepodobne úloha nastolená cirkevnými „päťkami“ ÚV KSC a ÚV KSS, ktoré od 17. apríla 1950 mali *„pozvoľna a pokiaľ možno dobrovoľne sústrediť rehoľnice a zaradiť ich do pracovného pomeru“*. (Archív ÚV KSC, arch. fond. 02/1; porov. aj Kaplan, 1993, s. 121; Guerrero, 2003)

1.2 ŽIVOT REHOĽNÍČOK V TZV. CENTRALIZAČNÝCH KLÁŠTOROCH A ICH NEDOBROVOĽNÉ PUTOVANIE PO REPUBLIKE

Ladislav Holdoš v Správe o prevedení Akcie R na Slovensku pre ÚV KSS píše *„Sústredené rehoľnice budú zaradené do výroby. Jednak budú zadelené do práce na štátnych majetkoch, jednak budú robiť výšivky a šitie pre Chrámové družstvo alebo národné podniky (Vrbové, Beckov, Kostolná) a ošetrovať nevyyliečiteľne chorých.“* (SNA, arch. fond SLOVÚ, s. n. škatuľa č. 5)

Podľa správy zo 4. decembra 1950 existovalo na Slovensku 15 „materských domov“, správnejšie povedané, 15 centralizačných kláštorov – koncentračných stredísk. V nich žilo 1772 rehoľníčok. V každom centralizačnom kláštore bola ustanovená zmocnenkyňa, ktorej povinnosťou bolo „sledovanie činnosti rehole“. Vyskytovali sa však aj prípady, že v jednom centralizačnom kláštore boli sústredené rehoľníčky z viacerých rehoľných spoločenstiev, ktoré mali jednu zmocnenkyňu. Podľa dochovaných záznamov sa rehoľníčky „v mieste pobytu“ mohli voľne pohybovať a komunikovať s civilným obyvateľstvom. Mali povolený písomný styk i návštevy. Z centralizačného kláštora mohli odcestovať len so súhlasom SLOVÚC, ktorý ho udeľoval prostredníctvom zmocnenkyne, ak usúdil, že cesta je dôležitá. Tento postup sa uplatňoval údajne preto, lebo predstavené

reholí, či rehoľných domov opúšťali sústred'ovacie kláštory „svojvoľne, bez hlásenia sa u zmocnenkyne“.

František Vnuk (1995) nachádza mnoho spoločných črt zmocnenkýň s prácou dozorkýň v sovietskych gulagoch na Sibíri. Dubovský (2001, s. 112) uvádza, že za zmocnenkyne do centralizačných kláštorov sa hlásili – a do funkcie boli vyberané – zanietené členky KSČ, často len s úplným, alebo dokonca čiastočným základným školským vzdelaním. Práve takéto komunistky režim potreboval – oddané, poslušné a horlivé. Tým, že dostali moc, mohli ju tým „reakčným mníškam“ aj tvrdo dokázať. Rehoľníckam otvárali listy, evidovali ich návštevy, dovoľovali im odísť na stanovený čas z koncentračného kláštora, písali vrchnosti správy o správaní sa rehoľníčok, pomáhali hľadať sústredeným rehoľníckam „produktívnu prácu“ na štátnych majetkoch, v lesoch, alebo v priemyselných podnikoch. Úradníci SLOVÚC-u do decembra 1950 zistili všetky potrebné údaje o rehoľníčkach potrebné na to, aby ich mohli kádrovať. Rozdelili ich do šiestich tried – čím vyššia trieda, tým „protištátnejšia“ rehoľnica. Medzi rekčné boli hlavne zaraďované predstavené kláštorov a provincií. O nich bolo v správe SLOVÚC-u uvedené, že *„i medzi sestrami sa nachádzajú osoby reakčne zamerané, ignorujúce sociálne vymoženosti nášho politického zriadenia a svojim vplyvom pôsobia na celý kolektív“*. (Vnuk, 1995, s. 89) Tie „najreakčnejšie“ boli postupne vyvážané do Čiech alebo aj zatvárané do väznenia.

Po 21. septembri 1950 sa počet sústred'ovacích kláštorov znížil o dva – v Prevoze a v Podunajských Biskupiciach. Bola to zrejme snaha podstatne znížiť pôsobenie a vplyv rehoľníčok na ľudí v Bratislave, ktorú ako sme už uviedli na inom mieste v texte, chceli prebudovať na „socialistické mesto“.

Ráno 27. septembra 1950 začali zo sústred'ovacieho tábora v Podunajských Biskupiciach autobusmi vyvážať rehoľníčky kongregácie sv. Kríža do Budmeríc pri Modre, na majer Nový dvor, nazývaný aj Havkáč, aby tam v tvrdých podmienkach pracovali na poliach štátneho majetku. Staršie sestry vyviezli do centralizačného kláštora v Ladcoch a Beluškých Slatinách.

Centralizačný kláštor v Ledciach bol materským domom dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta (vincentiek). V tomto koncentračnom kláštore bolo umiestnených 264 vraj „najreakčnejších“ rehoľníc. Ako sme už uviedli, sústredili tu aj viaceré sestry križiacky.

Pôsobili tu väčšinou staršie a choré sestry. Zdravé sestry ošetrovali choré a vykonávali domáce práce. Sestry choré na TBC boli ubytované oddelene. Pretože mnohé sestry tu neboli schopné pracovať (referent SVOVÚC-u predmetný kláštor označil za starobinec), nebola tu zriadená nijaká výroba. Staré a choré sestry mala prevziať do opatery Charita. (Breemen, 2005)

Ďalším sústredovacím kláštorom, kde boli umiestnené rehoľníčky z Kongregácie Sv. kríža po zlikvidovaní sústredovacieho kláštora v Podunajských Biskupiciach bol kláštor v Beluškých Slatinách. V septembri 1950 sa tu nachádzalo 113 rehoľníčok, z ktorých bolo zdravých približne 20. Referent v SLOVÚC-u o stave v kláštore podáva 14. októbra 1950 nasledovnú správu: *„Po lekárskom prešetrení budú choré sestry dané pod patronát Charity. Ako v Ladcoch, tak i v Beluškých Slatinách sú rehoľnice fanaticky nábožensky založené, súhlasia s pápežom a ním vyrieknutou exkomunikáciou (myslí sa exkomunikácia členov komunistickej strany a iniciátorov tzv. Katolíckej akcie v júli 1949 – poznámka M.B.). Predstavené možno považovať za jeden celok, vzhľadom na ich politický postoj. Sú zbožňovateľkami odsúdených kňazov a rehoľníkov, tvrdia o nich, že sú nevinní martýri, za ktorých sa kážu modliť rehoľniciam i civilom, ktorí k nám dochádzajú rovnako, ako za 'prenasledovanú cirkev'. Nenávidia socialistický spôsob práce a na znárodnený priemysel hovoria, že sme pôvodných majiteľov okradli o ich mozole a o úspory, ktoré vkladali do zveľadovania tovární a podnikov. Nechcú priznať vinu, ktorú nesú všetky rehole a vysoká cirkevná hierarchia na protištátnom spiknutí, naproti čomu tvrdia, že rehole sa zaslúžili o pozdvihnutie našich más.“* (SNA, arch. fond SLOVÚC, škatuľa č. 258)

Dňa 20. októbra 1951 sa začína ďalšie dejstvo Akcie R. Jedná sa o vyvážanie rehoľných sestier do textilných tovární v severočeskom pohraničí. K akcii dal priame pokyny povereník pre veci cirkevné Š. Gažík. Do každého centralizačného kláštora bol menovaný zmocnenec SLOVÚC-u, rovnako tak boli určené aj počty príslušníkov bezpečnosti a milícií, ktoré obsadili kláštor a jeho okolie. Vedúci referenti žiadali predstavené, aby boli pri vývoze rehoľníčok nápomocné. Akcia R 2 bola zvláštna tým, že ešte pred vývozom rehoľníčok do Čiech odcestovali rehoľné predstavené rýchlikom Bratislavy a 16. októbra 1951 do Prahy v sprievode referenta SLOVÚC-u Ruperta Filjača aby si pozreli továrne a ubytovanie, kde mali pracovať a bývať rehoľné sestry, ktoré bolo v pláne vyviezť. Ako uvádza Dubovský (2001, s. 146) toto „prezeranie“ si novej zastávky

reholí na ich „krížovej ceste“ malo aj hlboký ľudský rozmer, ktorý by sme od ľudí pôsobiacich v českých továrňach azda ani neočakávali. Svoje poznatky opisuje zmocnenkyňa súdružka Hašková v situačnej správe z októbra 1951: *„Provinciálna predstavená mi viac ráz povedala, že to našim pánom na Slovensku nikdy „neodpustí“, že ich ako Slovenky poslali do Čiech pracovať, že sa nenašla pre ne na Slovensku žiadna práca. Že oni sa nikdy nebránili proti žiadnej práci, keď im kázali okopávať, okopávali, keď im kázali šiť, šili. Len to sa im nemôže zmestiť do hlavy, prečo ich vysťahovali do Čiech. Predtým, než sme ich mali vysťahovať, keď sme sa boli pozrieť s predstavenou na továrne, v Litvínove sa stala nemilá vec. Za prvé: ten vrátnik, ktorý nás prijal, celkom otvorene povedal, že neschvaľuje takéto počínanie s rehoľnicami, že rehoľnice patria do nemocníc a nie do tovární. Za druhé: Sedeli sme na vrátnici a čakali na riaditeľa, keď tam prišla jedna milicistka a pýta sa 'Tieto sestričky budú pracovať v továrni?' Keď dostala odpoveď, že áno tak sa rozplakala a povedala: 'Ja sa nemôžem na to dívať' a vybehla von dverami. Predstavené sa pozreli jedna na druhú a tiež sa rozplakali. Potom mi predstavená viac razy opakovala: 'No, vidíte, aj tu sú ľudia dobrého srdca, ktorí majú sústrasť s nami.'“* (SNA, arch. fond SLOVÚC, škatuľa č. 383)

20. októbra 1951 bolo 50 sestier Kongregácie Sv. kríža prevezených českého pohraničia – do Františkova nad Plaučnicí, okres Děčín. Určili ich na práce do textilných tovární, ktoré po odsune nemeckého obyvateľstva nemali dost' pracovných síl a tým samozrejme nemohli plniť pracovný plán. Práca v textilných továrňach, vo Františkove, ako aj v Hejniciach bola náročná a vyčerpávajúca. Pracovalo sa na tri zmeny, často 12-hodinové, neraz aj 16-hodinové. Nie je preto nijakým prekvapením, že sa zdravie mnohých sestier v krátkom čase značne podlomilo.

V novembri 1951 vyviezli ďalších 42 Milosrdných sestier Sv. kríža do Svätej od Pradědom pri Bruntále. Mali pracovať v národnom podniku Lenasa, kde sa priadol ľan. Napradené nite navíjali na strojoch na veľké cievky. Obsluhovali 120 cievok. Aké tu boli podmienky opisuje sestra Regína Kollárová: *„Ubytovali nás v Hejniciach, v bývalom nemeckom lágri, kde ostali ešte plynové komory. Pomáhali sme ich zasypávať. Do práce sme denne dochádzali autobusovým spojom do Úpic vo vzdialenosti 18 km a zmocnenka nás sprevádzala. V zime to bolo ťažké, ak kostolík bol ľadový. Ale láska všetko prehreje. V zasvätené sviatky sme nepracovali, napriek sankciám. Robili sme v mnohých sieňach – v tzv. fansálach, kde bola skoro po členky horúca voda a stroje, ktoré počas práce*

ohlušovali. Robili sme na tri zmeny. To veľmi zaťažovalo náš spoločenský život: vyrušovali sme sa v spálňach, kde sme boli dosť nahustené. Ťažko sa bolo časovo zjednotiť na spoločnú modlitbu.“ Časť sestier pracovala v sukárni, kde bolo síce čistejšie a suchšie, ale i tu bol hluk. Spracúvali tu priadzu a tkali jutu. (Judák-Danková, 1996)

Ako sme už uviedli na inom mieste veľmi ťažko bolo nahrádzať sestry, ktoré pracovali v nemocniciach, liečebných ústavoch, v domovoch dôchodcov, ústavoch pre postihnuté deti a starých ľudí. Podľa povereníka Gažíka to už však neboli rehoľníčky, pretože bývali mimo kláštorov a miestnosti, ktoré v nemocniciach obývali, patrili štátnym, či poštátneným nemocniciam. No však i napriek tomu, ich bolo z nemocníc potrebné odstrániť. Dôvodov bolo veľa, jeden uvádza vo svojej správe referent SLOVÚC-u: „Bránili odstraňovať kríže z nemocničných izieb a boli nositeľkami veľkého vplyvu náboženstva na pacientov.“

Keďže len malé percento sestier bolo ochotných z rehole vystúpiť, režim sa ich snažil „nalákať“ aj finančne. SLOVÚC schválil sestrám, ktoré vystúpia z rehole jednorazovú podporu vo výške 2 000 Kčs, neskôr tento príspevok vzrástol podľa okolností až na 10 000 Kčs a okrem toho im ľudovodemokratický režim chcel „vypomôcť“ aj novomanželskou šatenkou. Tým sestrám, ktoré by boli ochotné vystúpiť z rehole sa mala venovať osobitná pozornosť, tým že budú chránené od vplyvu rehoľníčok tak, že budú zadelené medzi civilné ošetrovatelky. Oslabiť putá rehoľníčky s predstavenou malo pomôcť uzatváranie individuálnych pracovných zmlúv a vyplácanie mzdy rehoľníčke do rúk – nie rehoľnej komunite. (Vnuk, 1995; Galot, 1994)

Aj napriek intenzívnemu úsiliu o vyvezenie čo najväčšieho počtu sestier do Čiech koncom roka 1951, sa podľa dobových dokumentov v charitných domoch nachádzalo 652 rehoľníčok (Dubovský, 2001, s. 160). Ich sa režim snažil „prevychovať“ v duchu totalitného režimu. Zmocnenec Filjač navrhuje, aby v každom kláštore bola týždenne jedna prednáška na „vhodnú tému“, taktiež sa malo rehoľníckam raz týždenne pripraviť premietanie filmov. Čo však rehoľníčky odmietli, nakoľko sa tieto aktivity nezlučovali s ich sľubmi. Zmienené „výchovné“ opatrenia sa zrejme míňali účinkom, keďže v správe z decembra 1951 Filjač konštatuje, že v charitatívnych domoch niet „žiadnej výchovy“ i napriek tomu, že rehoľníčky majú k dispozícii noviny Pravda, Práca a Katolícke noviny. Tzv. prehľad dennej tlače sa v kláštoroch koná tak, že jedna z rehoľníčok prečíta

zmocnencom označené články z novín, o prečítanom však sestry nediskutujú. Preto navrhuje, aby sa v roku 1952 uskutočnili prednášky pre rehoľníčky raz za dva týždne. Prednášať mali ženy z tzv. masových organizácií a niektorí „vlasteneckí duchovní“. Čítanie z novín malo prebiehať už len trikrát do týždňa. Zmocnenec – správca á rehoľným sestrám vysvetľovať najmä otázky týkajúce sa vnútorných pomerov v ľudovodemokratickom Československu.

Tým, že rehoľníčky odmietli prvky tzv. prevýchovy (prednášky, čítanie novín, filmy), umožnili zmocnencom v centralizačných kláštoroch a funkcionárom SLOVÚC-u, aby rehole i rehoľníčky rozdelili do troch skupín: neprevychovateľné, nerozhodné a prijímajúce ľudovodemokratický režim. SLOVÚC vypracoval aj strategický zámer do budúcnosti, podľa ktorého do roku 2000 už v socialistickom štáte nemali byť nijaké rehole ani rehoľníčky.

Od roku 1952 si mali rehoľnice začať platiť pobyty v charitných domoch z penzie či iných dôchodkov. Všetky rehoľnice mali absolvovať lekársku prehliadku a lekár ich mal zaradiť do „objektov“ podľa veku a zdravotného stavu.

Križiačky, ktoré pracovali spolu so sestrami dominikánkami, ktoré boli radikálnejšie v Svätlej sa postavili proti práci v dňoch cirkevných sviatkov. Vedenie závodu ich postihlo krátení zárobku a dovolenky. Pre problémy so statikou závodu, bola továreň onedlho vyprázdnená a kolektív pracovníkov rozpustený. Sestrám sa s pomocou Českej katolíckej charity podarilo získať budovu a prácu v Nejdeku. Sestry tu pracovali v továrni na čistenie vlny. Ubytovanie mali slušné, dokonca si zriadili aj vlastnú kaplnku. Duchovným otcom rehoľníčok v Nejdeku bol kňaz Miroslav Hutka, ktorý na tomto mieste pracoval ako trestanec.

Koncom 50. rokov sa v Československu začal akýsi politický odmäk a svitla reálna možnosť, že rehoľníčky budú vyňaté z tovární a zaradené do siete ústavov – domovov pre starých, fyzicky i psychicky narušených ľudí, predovšetkým detí a mládeže. Predstavitelia ONV v Mladej Boleslavi získali od SÚC súhlas prevziať časť sestier križiačok z Nejdeku a zamestnať ich v Domove dôchodcov v Košátkach. Bol to zámok rodiny Čapkovcov, zanedbaný, no na jeho obnove prispeli vo veľkej miere svojou prácou aj sestry križiačky, ktoré sa tam presťahovali 13. marca 1958. Vďaka sestrám sa domov dôchodcov stále

zveľaďoval. V roku 1964 tu sestry dokonca navštívila aj ich generálna predstavená Elena Gioretti. (Habovštiak, 1992, 2000)

Na príkaz SÚC sa Milosrdné sestry Sv. kríža museli do 5. decembra 1955 presťahovať do Plzenského kraja do novozriadeného Ústavu pre slabomyselné deti v Stode. Bola to budova uvoľnená vojskom. Sestry križiacky tu pri tejto náročnej práci strávili viac ako šesť rokov. Svojou svedomitou a zodpovednou prácou tu položili základy moderného liečebného ústavu.

Sestry Sv. kríža od konca 50. rokov pôsobili aj v ďalších ústavoch sociálnej starostlivosti v Čechách. Z tých, ktoré pracovali v nejdeckých pradiarňach vlny, poslali časť do Prostějova, no po dvoch mesiacoch ich presťahovali do sociálneho ústavu v Osoblahe situovaného na poľsko – sliezskych hraniciach. Pôsobili aj v domove dôchodcov v Policiach nad Metují. Tu pracovali až do roku 1978, kedy sa vrátili späť na Slovensko. Ďalšia skupina križiačok prišla v roku 1961 do Domova dôchodcov v Chocni, kde nastúpili po sestrách tešiteľkách. Zostali tam do roku 1970. Z uvedeného vidno, že slovenské rehoľníčky často sťahovali z jedného miesta na druhé, pričom vôbec nešlo len o to, aby počas dlhých pobytov na jednom mieste nerozvinuli apoštolskú činnosť, ale hlavným dôvodom bolo, aby svojou prácou vyplňali medzery tam, kde nedostali civilné sestry. Takýmto spôsobom sa križiacky dostali aj do Domova dôchodcov v Starkove, okres Náchod. Práca tam bola ťažká aj preto, že zmocnenec (správca) SÚC nerešpektoval nijakú pracovnú zmluvu a nútil sestry pracovať vo dne v noci bez odpočinku. Jeho grobianstvo sestry ťažko znášali. Svoju činnosť tu ukončili v roku 1969, kedy sa presťahovali na Slovensko. (Dubovský, 2001, s. 179)

1.2.1 Roky nádejí a sklamaní

V jarných mesiacoch roku 1968 v dôsledku personálnych zmien v ústredných orgánoch KSČ odstúpil z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a prezidenta republiky ČSSR Antonín Novotný. Prezidentom sa v marci 1968 stal generál Ludvík Svoboda a prvým tajomníkom ÚV KSČ Alexander Dubček. Práve s obdobím vlády A. Dubčeka je spätá Pražská jar. Komunistický režim priznal, že mnohí biskupi, kňazi a rehoľníci boli nespravodlivo odsúdení a trestaní. Začali ožívať aj rehole – mužské i ženské. Biskupi predložili československej vláde žiadosť o obnovenie rokovaní so Svätou stolicou a taktiež požadovali obnovenie reholí. (Vnuk, 2001)

V mesiacoch marec – apríl sa zvýšil počet rehoľných sestier v nemocniciach, v ústavoch sociálnej starostlivosti, v ústavoch pre telesne i duševne postihnutú mládež a v domovoch dôchodcov.

Predstavení mužských i ženských rehoľí a kongregácií sa 11. apríla 1968 zišli v Hradišti pri Znojme a utvorili Sekretariát rehoľných spoločenstiev v Československu. Ten sa formou rezolúcie obrátil 17. apríla 1968 na ministerstvo kultúry a informácií. V rezolúcii poukázali na to, že od apríla 1950 sa viac ako 12 000 rehoľníkov v ČSR stalo bezprávnymi a zaznávanými občanmi a že tento stav nerešpektovania osobných práv stále trvá. Rezolúciu podpísalo 6 174 rehoľníkov a rehoľníčok. Obnovy rehoľí a oživení rehoľného života sa s dôrazom domáhali aj veriaci.

Ešte pred spomínanou rezolúciou sa otvoreným listom obrátilo 22 217 kňazov a vriacich na prvého tajomníka ÚV KSČ A. Dubčeka 21. marca 1968 a poukázali na to, že *„za jednu noc – z 13. na 14. apríla 1950 – boli zlikvidované všetky rehoľné spoločenstvá a to spôsobom, ktorý nemá obdoby v dejinách európskej civilizácie ... Preto pokladáme za potrebné obnoviť mužské i ženské rehole a spoločnosti a napraviť tak krivdy na týchto občanoch, ktorých jedinou životnou náplňou je nezištne slúžiť druhým.“* (Hlasy z Ríma, 1968, č. 4, s. 21, In Vnuk, 2001, s. 138)

Rovnako aj v posolstve slovenských biskupov (9. apríla 1968) sa medzi požiadavkami biskupského zboru volá po „obnovení rehoľného života“. Biskup Dr. E. Nécsey vo svojom článku v Katolíckych novinách z 21. apríla 1968 (č. 16, roč. 83, s. 3) v článku Katolíci a dnešok opisuje bezprávie, ktoré postihlo všetky rehole, ako „veľkú krivdu..., ktorú treba odčiniť“. V článku píše: *„Všetky rehoľné rády a kongregácie u nás de jure jestvujú, ale policajným zákrokom boli de facto zlikvidované. Odčiniť aj túto krivdu. Tým, že rehoľné osoby boli roztrúsené po celej republike a zamestnané v rozličných odboroch, dokázali a dokazujú svoju vysokú, každému imponujúcu mravnú občiansku a pracovnú morálku. Katolícka cirkev a jej veriaci sa nazdávajú, že aj naša spoločnosť by obnovou rehoľí a kláštorov len získala. Pravda, od roku 1950, keď rehoľné osoby boli skoncentrované, mnoho sa zmenilo, a preto riešenie tejto otázky nie je jednoduché.“* A skutočne, ani nebolo. Hľadanie riešenia bolo zdĺhavé a značne sa preťahovalo. Preto sa Sekretariát obrátil na Generálnu prokuratúru v Prahe a žiadal zaujať stanovisko k právnemu postaveniu rehoľí a kongregácií. (Čelková-Judák, 1996; Baláž a kol.; 2008)

Generálna prokuratúra odpovedala 2. novembra 1968. Vo svojej odpovedi uviedla, že rehole a kongregácie (in: Babjak, 1998) sú integrálnou súčasťou rímskokatolíckej cirkvi a v rámci platného zákona č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločenstiev neboli podľa práva zrušené, preto niet dôvodu, aby nemohli obnoviť svoju činnosť. V podobnom zmysle sa vyjadrila aj vedúca Sekretariátu pre veci cirkevné E. Kadlecová. Na otázku redaktora časopisu Reportér z 8. Mája 1968, či boli v ČSR zrušené rády a kongregácie, dala veľmi jasnú a jednoznačnú odpoveď: „*Nie neboli.*“ (Vnuk, 2001, s. 143) Rozhodnutím Generálnej prokuratúry, ako aj výrokom E. Kadlecovej boli vlastne oficiálnym potvrdením všeobecne známej skutočnosti, že Akcia K a Akcia R, ktorými boli de facto zlikvidované rehole v ČSR, nemali zákonný podklad a rehoľné spoločnosti u nás de jure nikdy neprestali existovať. Teraz už nebolo nijakých právnych prekážok na obnovenie, alebo pokračovanie ich činnosti v plnom rozsahu. Ako uvádza Dubovský, (2001, s. 263) bol to veľký impulz, ktorý v najbližších 2 – 3 rokoch zaznamenal obnovu rehoľného života aj v nových formách.

Z Čiech sa na Slovensko postupne vrátilo niekoľko stoviek rehoľníčok a začali vytvárať nové komunity. Do svojich kláštorov, domov a bytov sa síce nemohli vrátiť, lebo boli zmenené na charitné domovy a „občianske účelové objekty“ no nachádzali si prácu vo farských službách, v katechizácii, alebo v sociálnych zariadeniach. Niekde sa pre malé komunity zakúpili, alebo postavili aj domy.

Ženské rehole v očakávaní priaznivého vyriešenia rehabilitácií reholí sa s veľkou energiou pustili do rekonštrukcie zruinovaného rehoľného života. Museli sa však prispôbovať novým podmienkam doby a brať ohľad aj na sociálne a politické zmeny, ktoré sa od roku 1950 na Slovensku odohrali. Pretože žiaden štátny orgán im nevedel povedať, čo a ako môžu robiť, museli postupovať veľmi opatrne skúšať, ako ďaleko sa dá ísť a kam im už úradná vrchnosť ísť nedovolí. Keďže, ako sme už uviedli na inom mieste do svojich kláštorov sa mnohokrát vrátiť nemohli, vytvárali menšie rehoľné komunity pri farnostiach, či rozličných sociálnych ústavoch. Ponúkali štátu svoje služby v takých oblastiach, kde pre nízky plat alebo pre náročné pracovné podmienky bol nedostatok pracovných síl, ako napr. detské jasle, nemocnice, ošetrovateľská činnosť v rodinách a pod. Najviac im však záležalo na získaní mladých dievčat do noviciátu, pretože na začiatku roku 1968 najmladšie rehoľníčky mali 36 – 37 rokov a 61,7% rehoľníčok malo nad 60 rokov. (SNA, ÚV KSS – pred. škatuľa č. 1300)

Sľubne sa rozbiehajúci život rehoľných spoločenstiev a kongregácií zabrzdil 23. august 1968 a s ním návrat starých dogmatických síl do vedenia strany. Okupáciou Československa a najmä pádom A. Dubčeka v apríli 1969 sa začína obdobie tzv. normalizácie. „Zdravé jadro strany“, ako sa sami normalizátori nazývali mali v prvom rade záujem na odbúraní výdobytkov obrodného procesu. Poaugustovému vedeniu sa v tomto ohľade veľmi zazlievalo, že „opúšťa získané pozície“. Vraj „v pojanuárovom vývoji sa tomuto ostrému nástupu rehoľných spoločenstiev nedostatočne čelilo; naopak liberalizujúce buržoázne tendencie viedli postupne k opúšťaniu získaných pozícií v politickej i svetonázorovej oblasti ... rehoľníčky okrem vyučovania náboženstva a práce v ústavoch národného zdravia začali vyvíjať aj nežiaducu činnosť aktivizovaním ružencových organizácií a laického apoštolátu. Niektoré rády prijali novicky, navštevujú aj rodiny členov KSS, aby si prihlásili deti na vyučovanie náboženstva a pod. “. (SNA, ÚV KSS – pred. škatuľa 1236)

Keď rehole chceli v zmysle rozhodnutia Generálnej prokuratúry obnoviť svoju činnosť, čím ďalej viac narážali na rôzne administratívno – byrokratické ťažkosti. Tieto spočiatku nezosúladené prekážky čoskoro dostali úradnú formu a ústredné riadenie. Od jari 1969 sa problémom reholí (ako aj z časti širšími cirkevno – politickými problémami) začali zaoberať najvyššie stranické a vládne orgány. V júli už normalizačný minister kultúry Miroslav Válek predložil informatívnu správu o cirkevno-politickej situácii na Slovensku. Správu prerokovala Ideologická komisia ÚV KSS na svojom zasadnutí 11. júla 1969 a k otázke reholí bolo prijaté nasledovné uznesenie:

Aktivizujú sa rehole. Mníšky sa sťahujú na veľké fary. Tvorja sa tak nové bunky budúcich kláštorov. Získavajú sa novicky. Niet prehľad o ich pohybe. Mnohé nemocnice ich prijímajú do svojich služieb. Organizuje sa nátlak zo strany niektorých lekárov i časopisov (Svet a i.) – dostať rehoľníčky naspäť do zdravotníctva.

Dnešná živelnosť a tlak na rozšírenie reholí, ich prenikanie do sociálnej, zdravotníckej a spoločenskej oblasti, naša bezkonceptnosť a miestami i podliehanie tomuto tlaku vytvárajú nebezpečie, že ak v tejto oblasti nezabezpečíme, a to veľmi skoro, nápravu, dôjde k politickým škodám.

Je potrebné stanoviť jasné zásady pôsobenia existujúcich reholí:

- a) Nepripustiť novicky – nepripustiť obnovu reholí na úroveň pred ich obmedzením (1950) a ich návrat do nemocníc, sociálnych inštitúcií a škôl.
- b) Vytypovať len niektoré sociálne a zdravotnícke zariadenia (schizofrénie, debilné a pod.), kde individuálne možno pripustiť prácu rehole pri dodržaní stanovených podmienok.
- c) Nepripustiť snahy reholí prenikať do spoločenského života (štúdium na vysokých školách, vyučovanie náboženstva na školách, verejná sociálna, charitatívna činnosť a pod.) orientovať ich na nevyhnutnú vnútornú službu kultovým potrebám cirkvi (výroba devocionálií, omšových potrieb, údržba týchto potrieb a pod.)
- d) Nepripustiť, aby cirkvi šírili svoj vplyv cez oblasť sociálnej starostlivosti. Činnosť katolíckej charity orientovať len na starostlivosť o starých a chorých príslušníkov reholí a kléru, mimo verejnú sociálnu, spoločenskú sféru

Treba vychádzať zo skutočnosti, že cirkev organizuje sociálnu činnosť k tomu, aby cez túto oblasť ideologicky a politicky pôsobila. Nám ide o zabezpečenie náboženskej slobody vyznania a bez vyznania. K zabezpečeniu skutočnej náboženskej slobody nie sú potrebné rehole, nie sú integrálnou súčasťou náboženstva, naopak ich duchovná činnosť v oblasti zdravotníctva a sociálnej starostlivosti je s pojmom slobody vyznania a bez vyznania nezlučiteľná. Tlak na návrat reholí do zdravotníctva a sociálnej oblasti má ideologickú motiváciu, i keď je zdôvodňovaný súčasnou potrebou zdravotníckych kádrov. (SNA, ÚV KSS-pred. škatuľa 1236)

Tvrdenie, že rehole nie sú integrálnou súčasťou náboženstva, bolo v zásadnom rozpore nielen so skutočnosťou, ale aj vyjadrením Generálnej prokuratúry.

Vnuk (2001, s. 144) uvádza, že pripomienky členov Ideologickej komisie ÚV KSS boli obrazom nenávisti a primitívnej neznášanlivosti, typickej pre päťdesiate roky. Na základe odporúčaní uvedenej Ideologickej komisie ÚV KSS bola vypracovaná prehľadná správa o situácii v nábožensko – politickej oblasti, ktorá bola predložená príslušným miestam koncom augusta 1969 (na prvé výročie vstupu vojsk Varšavskej zmluvy na územie ČSSR). V nej sa žiada vypracovanie nových smerníc pre obmedzenie činnosti reholí.

V smernici sa o. i. konštatuje:

„Ku dňu 30. novembru 1868 je na Slovensku 24 ženských reholí (22 rímskokatolíckych a 2 gréckokatolícke) s celkovým počtom 3 080 rehoľníčok. V pracovnom pomere je t. č. 2 124 rehoľníčok. V dôchodku a invalidnom dôchodku je t. č. 956 rehoľníčok...“

Výslovným cieľom komunistov bolo zatlačiť rehole späť do situácie v ktorej boli pred januárom 1968. Ministerstvo kultúry SSR pohotovo vypracovalo celý rad reštriktívnych opatrení (Dubovský, 1997), ktoré potom Predsedníctvo ÚV KSS a po ňom i Vláda SSR schválila. V elaboráte Ministerstva kultúry SSR sa určovalo nové vymedzenie činnosti reholí, pre ženské rehole v takejto forme:

- a) Práca v charitatívnych domoch na Slovensku – starostlivosť o prestárlych rehoľníkov, rehoľnice a kňazov – dôchodcov vo verejnej duchovnej správe.
- b) Práca vo výrobniach Spolku sv. Vojtecha.
- c) Práca v ústavoch národného zdravia – na pracoviskách osobitne vymedzených a po dohode s ministerstvom zdravotníctva a ministerstvom kultúry.
- d) Práca v azylových ústavoch pre debilné a imbecilné deti.
- e) Provinciálne predstavené požiadať, aby stiahli príslušníčky svojich reholí z takých pracovísk, ktoré nie sú schválené pre činnosť ženských reholí a to:
 - Fár, kde vyučujú náboženstvo, alebo kde vedú domácnosť duchovného;
 - Z ústavom národného zdravia, z pracovísk, ktoré nebudú vyhradené v dohode s ministerstvom zdravotníctva;
 - Z objektov, ktoré si svojvoľne prenajali, alebo zakúpili a umiestnili tam časť príslušníčok rehole;
- f) Provinciálne predstavené upozorniť, že nemôžu prijímať novicky do rehole a ak prijali, vyžiadať zoznam a zabezpečiť ich prepustenie. (SNA, ÚV KSS-pred. škatuľa 1242)

Tieto reštrikčné opatrenia boli predložené provinciálnym predstaveným mužských a ženských reholí „v osobnom pohovore“ vo februári 1970. Kongregáciu milosrdných sestier sv. Kríža tu zastupovala provinciálna predstavená Melánia Šolcová, ktorá v tom čase bývala v Trnave na Ústianskej ulici č. 10. Keďže tu išlo o „vymedzenie činností“, ktoré bolo v otvorenom rozpore s rozhodnutím Generálnej prokuratúry z novembra 1968 a ktoré nebolo odvolané, predstavení všetkých reholí sa tomuto uzneseniu ministerstva kultúry odmietli podriaďovať. Pretože právo bolo na ich strane a určitú voľnosť konania ešte mali, našli si poradný zbor právnikov a napadli uznesenie ministerstva kultúry ako protiprávny akt. Vypracovali obširné memorandum adresované najvyšším straníckym a vládny orgánom.

Pod silným náporom verejnej mienky v zahraničí bolo Ministerstvo kultúry prinútené plánované zásahy do života reholí odvolať. Vo svojom odôvodnení Predsedníctvu ÚV KSS Ministerstvo kultúry píše, že „*vzhľadom na uvedené skutočnosti (t. j. opora v kapitalistickom zahraničí) Ministerstvo kultúry SSR bolo nútené hľadať iné cesty riešenia*“. (SNA, ÚV KSS-pred. škatuľa 1278)

A skutočne, vzápätí dalo pripraviť nové smernice, ktoré potom Ministerstvo kultúry SSR dalo posúdiť legislatívnym radám všetkých zainteresovaných ministerstiev i Generálnej prokuratúre v Bratislave. Tak boli spoločnými silami vypracované nové smernice pre činnosť rehoľných spoločenstiev v SSR. Tie už vyhovovali aj Generálnej prokuratúre, ktorá ich odobrila.

Sedemdesiate roky 20. storočia sú poznamenané prísnou normalizáciou a protináboženským zameraním. K určitému uvoľňovaniu dochádza až koncom sedemdesiatich kedy sa uskutočnila návšteva ad limina biskupov ČSSR u pápeža. V delegácii boli aj traja biskupi zo Slovenska: Dr. Július Gábriš, Dr. Ján Pásztor a Dr. Jozef Feranec. Biskupi mali aj „doprovod“, ktorý dával na všetko, čo povedia pozor. V správe zaslanej Ministerstvu kultúry SR 5. apríla 1977, konkrétne súdruhovi Karolovi Homolovi, generálnemu riaditeľovi Sekretariátu pre veci cirkevné sa píše, že pápež sa zaujímal aj o rehoľný život v Československu a na adresu rehoľníkov a rehoľníčok povedal, „*že jeho duchovný pohľad patrí aj rehoľníkom a rehoľným sestrám a že vyprosuje pre všetkých, najmä však pre trpiacich, chorých a diskriminovaných hojnosť milostí*“. (SNA, arch. fond MK SSR, 1245/78)

Podľa dostupných informácií bolo na území Slovenska v roku 1981 19 ženských rehoľných spoločenstiev, ktorých členky žili v 16 charitných domoch: Báč, Močenok, Cerová, Kostolná, Beckov, Pezinok, Piešťany, Vrbové, Rúbaň, Kláštor pod Znievom, Hronský Beňadik, Slovenská Ľupča, Brehov, Dolný Smokovec a Číž. Z nich charitné domy v Piešťanoch a Dolnom Smokovci slúžili na rekreácie a ako tzv. exercičné domy pre duchovných a rehoľníčky. Duchovné cvičenia sa tam konali celý rok. Služby týchto charitných domovov využívalo aj Združenie katolíckeho duchovenstva *Pacem in teris*. (Šimulčík, 2002) Môžeme povedať, že išlo o akúsi zvláštnu „symbiózu“.

Režim až do roku 1988 odolával žiadostiam provinciálnych predstavených ženských rehoľných spoločenstiev o povolenie prijať dorast – zriadiť rehoľné noviciáty. K obratu dochádza až koncom osemdesiatich rokov so zmeneným kurzom v ZSSR a následným uplatňovaním „perestrojky“ a „glasnosti“ aj v satelitných krajinách sovietskeho bloku, teda aj v ČSSR.

1.septembra 1988 Ministerstvo kultúry SSR – Sekretariát pre veci cirkevné – na príkaz ÚV KSS vydal realizačný pokyn, ktorým ženským rehoľiam a kongregáciám umožnil prijímať mladé dievčatá do noviciátu, aby sa vytvoril rehoľný dorast pre charitné domy, cirkevné zariadenia, ale aj pre ústavy sociálnej starostlivosti a nemocnice. Stále však nebolo známe, či je možné zaradiť rehoľníčky aj do práce v štátnych ústavoch (nemocnice, sociálne služby).

Postupne sa začína Cirkev aktivizovať. Podľa Dubovského (2001, s. 298) veľkou príležitosťou na vyhlásenie požiadaviek plných náboženských slobôd na Slovensku bola vysviacka biskupa – apoštolského administrátora Trnavskej arcidiecézy Mons. Jána Sokola v Trnave v Katedrálnom chráme sv. Jána Krstiteľa 12. júna 1988. Rečníci kazatelia (kardinál F. Tomášek a arcibiskup F. Colasuonno) požadovali pre Katolícku cirkev okrem iného aj „vytvorenie plného priestoru pre činnosť a spoločenské pôsobenie mužských a ženských rehoľných spoločenstiev“. Požiadavky, ktoré zazneli sa stretli s frenetickým potleskom počas obradov vysviacky.

O ďalšom usporiadaní vzťahov medzi ČSSR a Svätou stolicou sa mali viesť rokovania v dňoch 14. – 17. 11. 1989. Československá delegácia sľubovala nové ekonomické opatrenia a pripravovaná nová ústava mala v plnej miere garantovať práva veriacich. Následné udalosti však už nadobudli iný smer. Koncom roka 1989 padol

totalitný ateistický režim a z Ústavy ČSSR vypadol článok o vedúcej úlohe KSČ v spoločnosti. Na jar 1990 Československo navštívil Sv. Otec Ján Pavol II. a 8. – 9. júna 1990 sa v ČSSR konajú prvé demokratické voľby po uplynutí obdobia viac ako štyridsať rokov. (Mulík, 2009)

20. storočie, ktoré malo byť zázrakom vedy a blahobytného života, bolo však storočím surovosti, dvoch svetových vojen a dvoch najzločinnejších štátnych režimov s tyraniou, utrpením a množstvom pozabíjaných ľudí v Európe i mimo nej. Tento zločinný systém komunizmu a jeho násilnej ateizácie sa historicky podpísal aj na rozdelení bývalej Juhoslávie. (Dolinský, 1999; Dzurjanin, 2007; Lagová, 2006)

Železná opona v Československu strážila spojenie generálneho domu Milosrdných sestier Sv. kríža v Ingenbohle – Švajčiarsko s provinciami: Morava, Slovensko a Maďarsko až do roku 1989. Chorvátske sestry boli časom roku 1991 zasiahnuté vojnovými udalosťami. Niektoré sestry boli priamo v epicentre bojov vo Vukovare. Medzi nimi bola aj sestra Marija Ana Gašparovska, národnosťou Slovenka, pochádzajúca zo Srbska – Selenča.

Otvorili sa nové možnosti slobodného pôsobenia sestier. To, čo im bolo vzaté, sa pred nimi v slobode otvára. Ako Milosrdné sestry, chcú neúnavne hľadať nové cesty k ľuďom, pre nové sociálne diela spájané s milosrdenstvom. Charizma Milosrdných sestier Sv. kríža bola stále aktuálnou pre budúcnosť. (Slovenská provincia Kongregácie milosrdných sestier Svätého kríža, 2007) Ako v období neslobody a útlaku, či v období „novej jari 1968“, tak aj v období demokracie po roku 1989. Cirkev a svet očakáva od každej rehoľnej sestry odvážnu otvorenosť pre každú biedu a ťažkosť doby.

Aktuálna výzva pre dnešok: *„Zasvätený život môže prebudiť svet.“* (Pápež František)

1.3 PÔSOBNOSŤ MILOSRDNÝCH SESTIER SVÄTÉHO KRÍŽA V SÚČASNOSTI

Päťdesiate roky do značnej miery paralyzovali celú slovenskú spoločnosť. Zámerne bol živený strach z postihu. Strach umocňoval fakt, že totalitný štát bol v podstate neobmedzeným pánom nad sociálnym zaradením jednotlivcov a celých skupín občanov.

Rovnako to bolo aj v prípade rehoľných kongregácií a spoločenstiev, ako aj veľkých sociálnych skupín, so svojimi pozíciami, rolami a statusom v ich štruktúre. Prenasledovanie kresťanov zasiahlo ľudí zo všetkých sociálnych vrstiev a taktiež aj život samotných sestier Slovenskej provincie. Odvtedy sa veľmi začala meniť jej tvárnosť, poslanie a možnosti pôsobenia.

1.3.1 Základné duchovné hodnoty

Inštitút Milosrdných sestier Sv. kríža, ako spoločenstvo Katolíckej cirkvi koná charitatívne, sociálne a pastoračné služby. Činnosť týchto sestier začala byť bohatá a rozmanitá až po roku 1989. Bola postavená a rozvíjala sa na základných duchovných hodnotách.

Prezentujeme základné hodnoty, ktoré sa dotýkajú sociálnych oblastí a činností SCSC a ich konkrétne rozvíjanie v práci.

Duchovné hodnoty u SCSC vystupujú zo základných postojov zakladateľov a sv. Františka Assiského. (Moga, 2000) Prejavujú sa v rôznych duchovných postojoch. Dotýkajú sa identity SCSC na osobnej úrovni, na úrovni spoločenstva i spoločnosti.

Duchovné hodnoty:

- život v Bohu, s Bohom a pre Boha
- bratstvo, sesterstvo, univerzálne súrodenectvo
- poslanie v požiadavkách času
- chudobné medzi chudobnými
- cítiť s Cirkvou, byť v Cirkvi.

Prezentujeme tri základné hodnoty, ktoré sa dotýkajú sociálnych oblastí a činnosti v našej práci súčasných dejín.

Základná duchovná hodnota: „Poslanie v požiadavkách času.“

Rozpoznať poslanie v znameniach času:

- otvorenosť a citlivosť pre človeka
- napomáhať človeku k celistvosti a zastávať sa jeho dôstojnosti (Quoist, 2001),
- pripravenosť, pružnosť nasadiť sa do zmien

- všetky služby vidieť a žiť ako cesty evanjelizácie
- v každej situácii a v každom období života si uvedomovať, že sme poslané

Neúnavná láska:

- disponovanosť pre celok
- pripravenosť vnímať biedu ľudí a zaoberať sa ich otázkami a problémami, hľadať cesty riešenia a kráčať po nich
- pripravenosť na riziko.

Milosrdná, spásanosná láska:

- dobrotivo, súcitne a pozorne zaobchádzať so všetkými ľuďmi
- stretávať sa s ľuďmi bez nadradenosti a byť tu pre nich – primerane súčasným požiadavkám a súčasnej situácii

Ukrižovaná láska:

- nechať prekrižiť vlastné plány, zanechať svoje predstavy, zvyky...
- odovzdanosť, ochota k obeti ako dôsledok lásky
- zasadzovať sa za spravodlivosť a pokoj, proti neprávosti a násiliu

Činorodá obetavá láska:

- záujem o spoločenské problémy a kritickú výmenu názorov
- rozhodné nasadenie sa za základné hodnoty života
- odvaha k činom a odvaha ísť novými cestami
- spolupráca s laikmi
- celosvetová orientácia
- (ČP2006 s.45-47) (RF2008 s.21-26)

Základná duchovná hodnota: „*Chudobné medzi chudobnými*“.

Postoj chudoby v duchu:

- vedome žiť ako Božie stvorenie
- dôverovať Božej starostlivosti
- spokojnosť, vďačnosť, radosť, byť slobodná „od“ a „pre“

Jednoduchosť života:

- jednoduchý životný štýl, šetrné zaobchádzanie s majetkom
- skromnosť v nárokoch

- deliť sa o materiálne a duchovné prostriedky s núdznymi

Byť menšou:

- ochota učiť sa od „chudobných“
- vzájomnosť namiesto nadradenosti
- snaha o „dokonalú radosť“

Byť milosrdným a solidárnym človekom:

- byť na strane chudobných
- odpovedať na nové formy chudoby v rámci spoločenstva i mimo neho
- sociálne a politické povedomie
- zrovnoprávnenie žien
- rozhodné nasadenie sa za ľudí, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom nachádzajú na okraji spoločnosti
- zaostriť pohľad na rozmanité formy chudoby

(ČP 2006, s.48-49) (RF2008,s.21-26)

Základná duchovná hodnota: „*Cítiť s Cirkvou, byť v Cirkvi*“

Otvorená, univerzálna, katolícka láska:

- inkulturácia liturgie, modlitby a obradov
- otvorenosť pre svetovú Cirkev
- spolupráca s inými kongregáciami
- ekumenická a medzináboženská otvorenosť
- prítomnosť medzi ľuďmi iných vyznaní a náboženstiev

Trpieť pre Cirkev, v Cirkvi a s Cirkvou:

- aj napriek protivenstvám pevne sa držať kresťanskej viery
- byť pevnou vo svojom rehoľnom zasvätení, aj napriek nepochopeniu a negatívnym postojom spoločnosti

(ČP 2006, s.50-51) (RF 2008 s.21-26), (Trobisch, 1980).

1.3.2 Pôsobenie sestier - činnosti

Pedagogická činnosť.

Vzdelávací proces pre výchovu a prípravu budúcich zdravotných sestier pokračuje po 40-tich rokoch. V roku 1992 vzniká Stredná zdravotnícka škola Matky Márie Terézie Schererovej v Ružomberku. Jej zriaďovateľom sa stal Inštitút Milosrdných sestier Sv. kríža so sídlom v Trnave. Prvé priekopníčky tejto školy boli: MUDr. Mária Balážová – Sr. Alžbeta bola riaditeľkou. MUDr. Ľubomíra Albertyová – Sr. Miriam bola zástupkyňou. Mgr. Mária Štofková – Sr. Teofila bola odbornou učiteľkou a Mgr. Marta Buňová – Sr. Renáta bola odbornou učiteľkou.

Trnava Kopánka: Cirkevná materská škola sv. Alžbety – pôsobia štyri sestry.

Záhorská Bystrica: Cirkevná materská škola blahoslavenej Zdenky – pôsobia tri sestry.

Na mnohých miestach Slovenska pôsobia sestry ako katechétky a odborné učiteľky: v Trnave, v Haniske, v Dudinciach, v Ľubici, v Zuberici, v Humennom, v Potoky-Lúčka, v Lendaku, v Cerovej.

Na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (VŠZaSP sv. Alžbety) v Bratislave - pôsobí jedna sestra ako odborná asistentka.

Pastoračná práca s odsúdenými vo väznici – *Hrnčiarovce nad Parnou*

Sociálno-zdravotná činnosť.

Svojou službou sestry pomáhajú aj v Kňazskom seminári na *Spišskej Kapitule*, v Kňazskom seminári SVD *Bratislava-Petržalka* a v Provinciálnom dome Redemptoristov v Bratislave.

V Bratislave vo FN pracujú sestry na Internom oddelení. V *Podunajských Biskupiciach* na Geriatrickom oddelení a v ambulancii všeobecného lekára *Bratislava-Petržalka*.

Bojková ÚSS pre alkoholikov pôsobí 11 sestier.

V Kňazskom a charitnom dome Sv. Jána Bosca na *Spišskej Kapitule* sestry opatrujú starých a chorých kňazov. Túto službu vykonávajú aj v Sesterskom dome v *Haniske pri Košiciach*, v *Topoľčiankach*.

Hospic sv. Alžbety v *Ľubici*, ADOS v *Kežmarku*.

Cerová - najväčšie sesterské spoločenstvo v rámci provincie. Sú tu staré a choré sestry na odpočinku. V tomto zariadení je 49 sestier.

Rôzne pastoračné činnosti vykonávajú sestry v týchto spoločenstvách: *Trnava* – Provinciálny dom, *Dolný Smokovec* – charitný domov, slúžiaci pre rekreačno-duchovné centrum.

Misijná činnosť.

Misijná oblasť je rozšírená pre slovenské sestry v Rumunsku na dvoch miestach:

Fâgetu – Gemelčička a Sinteu – Nová Huta. V oboch spoločenstvách pôsobia spolu šesť sestier, ktoré vykonávajú sociálno-zdravotnú službu. V dvoch dedinách žijú Slováci, ktorí sa vystaňovali zo Slovenska pred dvesto rokmi za prácou a kúpou zeme, ktorá mala vo vtedajších časoch nízku kúpnu hodnotu. Prvými sestrami boli: Sr. Oktávia Tarasovičová a Sr. Fides Repková, ktoré tu prišli na žiadosť miestneho kňaza dp. Martina Roľníka.

V Rusku v Perme na strednom Urale pôsobia Sr. Petra Krištofiková a Sr. Katarína Jureková. Sestry vykonávajú sociálno-zdravotnú službu v domácnostiach. A to: katechézu rodín, tzv. nedeľná škola, katechézu detí a mládeže, siroty, narkomanov a prostitútky. Úzko spolupracujú aj so sestrami Matky Terezy z Kalkaty. Sprostredkujú aj adopciu detí do rodín. Veľmi pekná je medzi nimi spolupráca v rámci ekumenizmu s pravoslávnyimi veriacimi, evanjelikmi a moslimami. Svedectvo sestier: „*Čím dlhšie sme v Rusku, tým viac zakúšame, aká dôležitá je inkulturácia – vžiť sa do historických, sociálnych a kultúrnych pomerov týchto ľudí a porozumieť im.*“ (Theodozia 1/2003)

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a jej zriaďovateľ Dr.h.c.prof.MUDr.Vladimír Krčméry, DrSc. prostredníctvom Katedry misiologie Inštitútu misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II. poverila PaedDr. Martu Buňovú – Sr. Renátu vykonávaním misijnej činnosti v roku 2015 v *Srbsku, oblasť Vojvodina, v Selenči*. Žijú tu Slováci, ktorí prišli na Balkán pred dvesto rokmi za prácou. Zachovali si slovenský jazyk, kultúru, cyrilo-metodské tradície. Miestny kňaz pochádzajúci zo Slovenska, pôsobiaci v tejto farnosti dp. Marián Dej s nadšením privítal túto sociálnu činnosť a pôsobenie sestry, dobrovoľníkov, misijných pracovníkov v Selenči.

V čase najväčšieho rozmachu v r. 1940 mala celosvetová Kongregácia 9638 sestier. Dnes je ich počet 3098. Pôsobia v 17-tich štátoch sveta, na 4 kontinentoch. (Schwesternverzeichnis, 2014)

V súčasnosti Inštitút Milosrdných sestier Sv. kríža Slovenskej provincie má 177 sestier.

V počiatočnej formácii sú: štyri novicky, jedna kandidátka.(Schematizmus, 2014; Smernice pre formáciu v rehoľných inštitútoch, 2004)

Služba viery a pomoci akéhokoľvek druhu v prospech spoločného dobra je vždy službou nádeje, ktorá pozerá dopredu. Stáva sa svetlom osvecujúcim všetky sociálne vzťahy (LF, 2013; Stickler FMA, 1996).

Milosrdné sestry Sv. kríža majú odvahu a ponúkajú konkrétne znamenia na cestách sveta. Konkrétne znamenia z rôznych oblastí ľudského života, pretože niet ničoho ľudského, cez čo by sa neozýval Boží hlas.

Spätný pohľad do dejín Slovenskej provincie má zaostriť vnímanie úloh do budúcnosti. To, čo sestry v minulosti prežili, vytrpeli a vykonali, môže byť smerodajným pre sestry dneška, ktoré vytvárajú podobu nasledujúcich rokov.

2 METÓDY

Východisko výskumu vnímame v ukotvení danej problematiky, ktorej sa venujeme. Zmapovaním rozsiahlych historických zmien, ktoré sa dotkli sestier Sv. kríža na Slovensku sa nám javí ako potrebné zachytiť, nakoľko podobný podrobne rozpracovaný súhrn poznatkov na území Slovenska absentuje a k danej problematike nebola doposiaľ vydaná ani žiadna publikácia. Predkladaným výskumom sa snažíme podať reflexiu činnosti komunity a sociálnu náplň misie pre spoločnosť, ako aj pre sestry Sv. kríža, prostredníctvom stavu interview.

2.1 PROBLÉM A CIEĽ VÝSKUMU

Hlavným cieľom výskumu je historická analýza komunity a činnosti misie Svätého kríža od jej vzniku až po súčasné dianie na území Slovenskej republiky.

2.2 VÝSKUMNÉ CIELE

Vo výskume sme stanovili nasledovné výskumné ciele, ktoré sme sledovali prostredníctvom kvalitatívnej metódy.

VC 1: Zistiť, aké je rodinné zázemie sestier Sv. kríža a motivačné faktory pre vstup do rehole.

VC 2: Zistiť, ako ovplyvnilo dejinné dianie činnosť sestier Sv. kríža.

VC 3: Zistiť, aká bola činnosť sestier Sv. kríža v oblasti sociálno – zdravotnej služby na Slovensku.

VC 4: Zistiť, ako hodnotia sestry Sv. kríža svoj život, ktorý zasvätili Bohu, reholi a pomáhajúcej profesii.

2.3 VÝSKUMNÉ OTÁZKY

VO 1: Aké je rodinné zázemie sestier Sv. kríža?

VO 2: Aké sú motivačné faktory pre vstup do rehole?

VO 3: Ako dejinné dianie ovplyvnilo činnosť sestier Sv. kríža?

VO 4: Aká bola činnosť sestier Sv. kríža v oblasti sociálno-zdravotnej služby na Slovensku?

VO 5: Ako hodnotia sestry Sv. kríža svoj život, ktorý zasvätili Bohu, reholi a pomáhajúcej profesii?

2.4 METODOLÓGIA VÝSKUMU

V dizertačnej práci sme sa rozhodli použiť stratégiu kvalitatívneho výskumu, lebo jedine touto metódou môžeme dosiahnuť vytýčené ciele práce. „Výskumník vyberá výskumnú metódu (alebo viac metód) podľa cieľa výskumu. Musí voliť takú výskumnú metódu, aby pomocou nej zistil, čo zistiť má.“ Kvalitatívny výskum je založený na najpočetnejšom zisťovaní a následnom výklade určitej sociálnej skutočnosti. Jeho cieľom je potom odкрыť význam, ktorý nám dávajú oznamované informácie u participanta. Pri hľadaní odpovedí na dané výskumné otázky bude preto tento prístup najlepší. Rozdiel v kvantitatívnom a kvalitatívnom výskume je v tom, že prvý sa usiluje vyjadrovať kumulatívne, druhý nie. Gavora (2006), Silverman (2005), Kusá (2004), Glaser (1978), Strauss - Corbinová (1999), Grieger (1993), Švaříček – Šedová (2007), Pavlíček – Dobříková (2007), vymedzujú ich významnejšiu odlišnosť skôr v tom, ako každý vidí svet okolo nás a akým spôsobom tento svet vedci prostredníctvom toho typu výskumnej práce spoznávajú. Kvalitatívny výskum vychádza zo stanoviska, že realita je sociálne konštruovaná. Definuje ju každý človek pre seba, podľa kvalitatívnych výskumníkov sú vedecké teórie rôznymi verziami sveta. Ak má vedec pochopiť konanie ľudí, musí sa sústrediť na pozície skúmaných osôb, ako posudzujú svoje konanie, nie im podsúvať pripravenú interpretáciu, lebo výsledkom je, ako ľudia definujú svoj svet. Výskumník zachytáva súčasný stav, moment danej skutočnosti v prirodzenom prostredí. Filozofickou pozíciou kvalitatívneho výskumu je interpretatizmus. Kvalitatívny výskum vytvára nové teórie alebo stanovuje nové otázky. Odhaľuje, ako ľudia interpretujú svet. Pri kvalitatívnom výskume sa neformulujú hypotézy, ale tvoria sa predbežné otázky a predpoklady v samotnom priebehu výskumu adaptívne. Počiatočnými zisteniami sa vytvárajú prvé, ktoré sa spresňujú ďalej a ďalej, kým nové údaje neumožnia vytvoriť ďalšie predpoklady. Teória je saturovaná získanými údajmi. Výskumný proces prebieha v prirodzenom prostredí, je induktívny, holistický, skúmajú sa významy a dochádza k empatii výskumníka s informátorom a skúmaniu tvárou v tvár. V rámci metodológie kvalitatívneho výskumu sme použili naratívny prístup (participantí sú prirodzenými

rozprávačmi príbehov, vypovedajú ich životopisnými rozprávami). K spracovaniu dizertačnej práce (teoretického vstupu) sme museli získať čo najviac informácií. Poznatky, ktoré sme získali sme spracovali viacerými štandardnými metódami, ktoré sa používajú v historiografii. Hlavnú metódu, ktorú sme v historickom výskume použili bola heuristická metóda. Využili sme ju najmä pri štúdiu rôznych dokumentov a materiálov z archívnych fondov. Aby sme mohli dôkladnejšie preniknúť do problému, museli sme zhromaždiť množstvo materiálov a navštíviť viaceré archívy. K najdôležitejším poznatkom sme sa dostali štúdiom materiálov v Slovenskom národnom archíve a Archíve Kongregácie sestier Sv. kríža. Dôležitým zdrojom informácií bolo aj naštudovanie potrebnej literatúry, ktorá sa zaoberá skúmaným historickým obdobím.

Medzi ďalšie použité metódy môžeme zaradiť priamu a nepriamu metódu, ako aj metódu triedenia informácií. Obsahovú analýzu sme využívali pri získaní faktov z oficiálnych i neoficiálnych dokumentov.

Druhá časť výskumu je rovnako založená na kvalitatívnom výskume preskúmaných skutočností. Ako uvádza Hendl (2006), „kvalitatívny výskum je proces hľadania porozumenia založený na rôznych metodologických tradíciách skúmania daného sociálneho alebo ľudského problému.“ To znamená, že nám pomáha vyznať sa v pozorovanej realite, porozumieť osobám a príbehom ich životov. Vo výskume sme zvolili kvalitatívne metódy a to formu naratívneho interview na základe ktorého, sme sa snažili zistiť skutočný stav, fakty a podrobnosti, ktoré sú už možno aj zabudnuté, pretože množstvom zmien dochádza nielen k ich ústupu, ale aj k tomu, že pamäť človeka je postihovaná zabúdaním. Ak nie sú niektoré fakty zaznamenané v archívnych spisoch, môže dôjsť k ich „vymretiu“. Tým máme na mysli aj ten fakt, že najpresnejšie svedectvo vedia o týchto skutočnostiach podať samotní ľudia, ktorí v tejto dobe žili.

Náš kvalitatívny výskum, ktorý je deskriptívny, vychádza zo skutočnosti, že sa čoraz viacej kvalitatívne metódy dostávajú do popredia záujmu odborníkov nielen v zahraničí, ale i na Slovensku. V našom výskume sme sa rozhodli preferovať sebareflexívne vyjadrenia od našej výskumnej vzorky. Myslíme si, že pre starších občanov je vhodné uplatniť takýto postup. Skúsenosti z terénu nám nakoniec potvrdili adekvátnosť zvolenej voľby. Pri zbere empirických dát sme museli pracovať i s veľkou dávkou trpezlivosti a tvorivosti, museli sme zohľadniť i jazykovú úroveň participantov. Na druhej strane sme sa stretli s porozumením a s veľkým záujmom o spoluprácu s podelením sa s nami o svoje

prežívanie a spomienky. Z tohto miesta, i keď v písomnej podobe im ďakujeme za cenné informácie, ktoré sa stali pre nás plnohodnotnými vo výskumnej časti práce.

Po zdôvodnení voľby kvalitatívnej metódy, by sme chceli pristúpiť ku konkrétnej charakteristike metódy zberu empirických dát. V našom výskumnom postupe sme uplatnili metódu: individuálneho interview, kde sa uplatnili i naratívne pozorovanie.

Gavora hovorí, že Kvalitatívny výskum nepracuje s veľkými vzorkami ľudí, pri ktorých sa jednotlivec stráca, stáva sa súčasťou spriemernených údajov v tabuľkách a grafoch. Naopak jednotlivci alebo skupiny sú opísaní obvyčajne plasticky a autenticky. Výskum zachytáva život v autentickom prostredí, umožňuje teda opis živý, zakotvený v horúcej realite školy, rodiny a širšieho prostredia. Možno sa o tom presvedčiť pri čítaní väčšiny štúdií z oblasti kvalitatívneho výskumu. Kvalitatívny výskum je preto novou výzvou i myšlienkovou a skúsenostnou provokáciou. Poskytuje adeptovi vedy svoje užitočné nástroje i svoju metodologickú príťažlivosť. (Gavora, 2006, s. 11).

Výsledkom kvalitatívneho výskumu je to, ako ľudia definujú svoj svet. Výskumník zachytáva súčasný stav, moment danej skutočnosti v prirodzenom prostredí. Naším zámerom bolo zachytiť reflektovanie minulosti na aspekty, ktoré sme si stanovili vo výskumnom probléme.

Sme presvedčení, že je stále možné zachytiť ešte minulý stav. Hendl vo výkladovom slovníku uvádza, že je to prístup k získavaniu dát zohľadňujúcich časový vývoj a spôsoby, ako vyprávajúci podáva (konštruje) vyprávanie o svojom živote a udalostiach. (Hendl, 2008).

V našom prípade išlo predovšetkým o naračné výpovede. Cenné boli pre nás vlastné vyjadrenia toho, ako participanti konštruujú prežité obdobie, situácie, udalosti, skúsenosti, fenomény. Gavora interview opisuje ako špeciálne vedený rozhovor výskumníka so skúmanou osobou/osobami. Vyznačuje sa priamym kontaktom obidvoch aktérov, ide o typ komunikácie tvárou v tvár. Striedajú sa v ňom otázky a odpovede zamerané na získanie informácií v konkrétnom čase a priestore. Cieľom je zistiť fakty, názor, presvedčenia a postoje ľudí. Z hľadiska stupňa štruktúrovanosti rozlišujeme jeho podoby štruktúrované, pološtruktúrované a neštruktúrované. (Gavora, 2006).

Vo výskume sme použili typ pološtruktúrovaných rozhovorov, mali sme pripravený obsahový rámec, pripájali sme nové otázky, prispôbovali sme sa tomu, ako sa rozhovor vyvíjal. Túto formu sme si zvolili preto, lebo je flexibilný a je adekvátny k našej problematike a formulácii výskumného problému. V rozhovore sme uplatňovali i potrebné zásady na vedenie: vhodný začiatok, nehodnotiaci prístup, používanie krátkych a výstižných otázok bez známkov sugestívnosti. Nechali sme čas na premyslenie, spomenutie si, dbali sme na časovú dĺžku vedenia rozhovoru, miesto priebehu, aktívneho počúvania a spätnú verifikáciu a iné). Participantov sme sa pýtali i na súhlas zverejnenia priezviska, ale odozva bola negatívna, preto používame označenie P(meno rehoľníčky). Nestretli sme sa s negatívnou odpoveďou, alebo neochotou participovať na výskume.

Pološtruktúrované rozhovory vychádzajú z vopred stanovených a pripravených tém alebo otázok, zároveň však umožňujú aj následné objasnenie či konkretizáciu danej otázky alebo témy. Znižuje sa tým tiež pravdepodobnosť, že informácie získané v jednotlivých rozhovoroch sa budú výrazne štruktúrne odlišovať. Dôležité je tiež pre anketára byť skúseným pozorovateľom a čítať neverbálne oznámenie opýtaných, byť citlivým k prostrediu rozhovoru aj ku vzťahu s vypočutým. Získanie údajov pomocou tejto metódy znamená proces, pri ktorom výskumník vyberá metódu, pripravuje rozhovor, realizuje ho, prepisuje a premýšľa nad ním, analyzuje zozbierané informácie a nakoniec tieto dáta dokáže interpretovať. Validita u kvalitatívneho výskumu je zabezpečená priamym kontaktom so skutočnosťou a rozsiahlym a veľmi konkrétnym, adekvátnym a presným popisom, často s použitím pôvodných citátov výrokov participantov. Ďalej potom dlhodobosťou výskumu. Po zozbieraní informácií z interview sme pristúpili k analýze interview, stanovili sme hierarchiu významových kategórií a subkategórií, na základe vzájomných vzťahov.

2.4.1 Výskumný súbor

Čiastočne sme charakterizovali skúmané osoby, alebo cieľovú skupinu nášho výskumu. Výber osôb, otázky koho budeme skúmať, možno zaradiť medzi prvé otázky pri tvorbe výskumnej práce. V kvalitatívnom výskume sa označujú ako informátori, participant, prípady. Náš pracovný postup sa týkal malého výberu osôb tak, ako to stanovuje kvalitatívny výskum, v ktorom sa pracuje s malým počtom osôb. Táto závislosť je daná aj od výskumnej otázky, čo skúmame a na čo hľadáme odpoveď. Pracovali sme s desiatimi

participantmi, ktorí sa podieľali na interview. Výber osôb sa uskutočnil postupne. Jediným kritériom bola sociálna skúsenosť v ich živote a činnosť v provincii na Slovensku. Účasť na výskume bola dobrovoľná a participant vyjadrili svoj súhlas i písomne. Vzhľadom k ochrane osobných údajov je výskum anonymný – uvádzame iba rehoľné meno, na ktoré sme dostali súhlas. Označenie participantov je kódom – P1 – P10. Za dôležité považujeme i stručné predstavenie participantov výskumu, ktoré zahŕňa: t.j. rehoľné meno, pohlavie, vek, riadok v prepise, ako aj skrátenú formu, ktorú uvádzame pred ich výpovede vo výsledkoch nášho výskumu. Vekové rozmedzie participantov môžeme vymedziť od 62 – 94 rokov. V skratkách bude uvedený ešte údaj o zázname a to na ktorom riadku začína výpoveď participantky z prepisu – v skratke (7r. – 7 riadok vo vete).

✚ Participant 1 – (P1ŽDominika62r.,)

Participantka 1, žena, Dominika, 62 rokov.

✚ Participant 2 – (P2ŽEva81r.,)

Participantka 2, žena, Eva, 81 rokov.

✚ Participant 3 – (P3ŽSávia62r.,)

Participantka 3, žena, Sávia, 62 rokov.

✚ Participant 4 – (P4ŽLea83r.,)

Participantka 4, žena, Lea, 83 rokov.

✚ Participant 5 – (P5ŽGizella86r.,)

Participantka 5, žena, Gizella, 86 rokov.

✚ Participant 6 – (P6ŽOdorika91r.,)

Participantka 6, žena, Odorika, 91 rokov.

✚ Participant 7 – (P7ŽElena94r.,)

Participantka 7, žena, Elena, 94 rokov.

✚ Participant 8 – (P8ŽFides66r.,)

Participantka 8, žena, Fides, 66 rokov.

🚩 Participant 9 – (P9ŽFlávia84r.,)

Participantka 9, žena, Flávia, 84 rokov.

🚩 Participant 10 – (P10ŽBonfília82r.,)

Participantka 10, žena, Bonfília, 82 rokov.

2.4.2 Časový harmonogram a výskumný plán

Výskum sa uskutočnil v časovom rozpätí od januára 2012 do februára 2015. Participantov bolo nutné navštíviť v ich domácom prostredí a preto bolo potrebné sa k nim najskôr nahlásiť na návštevu a oboznámiť ich s našim cieľom a zámerom. Participanti mali z nášho výskumu dobrý pocit a preto sme podobným spôsobom naviazali i ďalšie kontakty a stretnutia, ktoré nám boli odporúčané samotnými participantmi, a to priamo s ich známymi.

Celú prípravu a následnú realizáciu nášho výskumu v uvedenom časovom harmonograme by sme mohli vymedziť do jednotlivých nasledovných postupov:

- Špecifikácia nášho výskumného zámeru,
- Výskumná vzorka,
- Teoretické ukotvenie, alebo prečo je žiaduce problém skúmať,
- Opis celkového výskumného postupu – výber prostredia, vzorky, údajov,
- Postup, stratégia zberu údajov,
- Prínosy.

2.4.3 Proces spracovania výsledkov

Spôsob spracovania výsledkov nášho výskumu by sme chceli prezentovať deskripciou zvukových záznamov z diktafónu do tabuliek podľa metodiky záznamov interview, ktorú uvádza Gavora v práci „Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu“. (Gavora, 2006). Túto deskripciu však pre jej obsiahlosť neuvádzame v práci, iba dôležité výňatky z interview.

Následne sme pristúpili k spracovaniu empirických dát vytvorením kategórií s ich pomenovaním a následným kódovaním. Významové kategórie vznikali zo segmentov s rôznou dĺžkou textových úsekov, ktoré sme označili a tvorili procesom kódovania. V etape otvoreného kódovania sme postupovali tak, aby sme z významových kategórií stanovili hlavné kategórie a k nemu následne subkategórie. Kategórie a subkategórie vyjadrujú význam a obsah empirických údajov. Kategórie boli nasýtené názormi k danej problematike, téme, prípadu, situácii. Potom sme pristúpili ku kódovaniu javov výskumu. V kategóriách sme hľadali aj vzťahy medzi nimi navzájom. V doloženej tabuľke vyjadrujeme prehľadne početnosť segmentov, ich poradie podľa frekvencie výskytu. Následne sme analýzami interview pristúpili k spracovaniu empirických dát vytváraním kategórií a subkategórií s ich pomenovaním a následným kódovaním. V jednotlivých etapách kódovania (od otvoreného, axiálneho k selektívnemu) sme z vytvorených významových kategórií stanovili centrálnu kategóriu. Pomenovaním kategórií a subkategórií sme sa snažili čo najvýstižnejšie vyjadriť ich obsah a význam. Významové kategórie vznikali zo segmentov s rôznou dĺžkou textových úsekov, ktoré sme označili a tvorili procesom kódovania. V rámci otvoreného kódovania sme dospeli k identifikácii základných kategórií, v axiálnom kódovaní – počiatočná fáza utvárania významnosti, vzťahov, v selektívnom kódovaní išlo o najvyšší stupeň v hierarchii vzťahov a vytvorenie centrálnej kategórie resp. centrálnym kategóriám, ktorým sa podriaďujú i jednotlivé subkategórie. Kódovanie vystihovalo opisy zážitkov, prípadov, situácií, názorov vo vzťahu k danej téme. Okrem našich názvov sme vytvorili kategóriu „IN VIVO“, a to prevzatím z jazykového prejavu skúmaných participantov nášho výskumu. V jednotlivých kategóriách sme sledovali aj vzájomné vzťahy medzi teóriou a skutočnosťou. V tabuľke sme zaznačili početnosť segmentov v nasledovnom poradí podľa frekvencie až sa nám podarilo vytvoriť konečnú hierarchiu kategórií.

2.4.4 Zoznam otázok v pološtruktúrovanom interview

Príprava rozhovoru, jeho téma a otázky, sú dôležitou súčasťou celého výskumu. Ďalším dôležitým kritériom je, aby skúmaná osoba našim otázkam správne porozumela. Pred rozhovorom bol každý z participantov poučený o cieľoch výskumu, bola mu vysvetlená metóda výskumu, zaistený súhlas s nahrávaním rozhovoru a s použitím pre účely dizertačnej práce. Rozhovory prebiehali v prostredí blízkom opytovaných, tzn. na ich pracovisku, v meste a na miestach, ktoré sú pre nich prirodzené a ktoré dobre poznajú.

Dĺžka rozhovoru bola v časovom rozsahu 60 – 70 minút v prítomnosti výskumníka a participanta. Vo výskume boli v pološtruktúrovaných rozhovoroch použité nasledovné otázky a podotázky:

1. Kedy ste vstúpili do rehole?
2. Čo Vás motivovalo pre vstup do rehoľného života?
3. Prečo ste si vybrali práve rehoľu: Inštitút milosrdných sestier Sv. kríža?
4. Ako ste sa adaptovali v prvých rokoch v reholi?

Boli ste presvedčená o správnosti svojho rozhodnutia?

5. Ako vnímate život v reholi?

Čím je pre Vás obohacujúcim?

6. Mohli by ste nám priblížiť, aké bolo Vaše povolanie v reholi?

Kde ste všade pôsobili?

7. Ako ovplyvnil Váš život komunizmus v reholi?

8. Ako prebiehalo prenasledovanie?

Aké ťažkosti ste museli prekonávať v čase prenasledovania? Aké formy prenasledovania ste zažili? Ako ste prežili prenasledovanie, čo z neho vyplynulo pre Vás (pozitíva, negatíva) pre duchovný a spoločenský rast?

9. Aké bolo Vaše poslanie v reholi počas ťažkého prenasledovania pre spoločenský život?

10. Aké zmeny ste zažili po roku 1989?

Priniesol pád komunizmu do života rehole pozitívum?

11. Mohli by ste zhodnotiť svoje poslanie v reholi s odstupom rokov?

Zanechali ste aj nejaké diela?

12. Cítite spokojnosť so svojím životom, poprípade vdáčnosť, naplnenie?

13. Aký odkaz by ste zanechali pre ľudí (rodiny), ktorých rodiny boli zasiahnuté komunizmom a trpeli jeho rôznymi formami?
14. Aký odkaz by ste zanechali pre dievčatá, ktoré zvažujú vstup do rehole?

3 VÝSLEDKY

V časti výsledky sme identifikovali vybrané aspekty, cez výpovede našich participantov. Stanovili sme významové kategórie, hľadaním vzájomných vzťahov v interview. Kategorizáciou a vzájomnými vzťahmi so subkategóriami môžeme reflektovať ich opodstatnenosť a prepojenosť. Výpovede participantov dokonca nadväzujú na teoretickú časť. Ak sa čitateľ zameria na konfrontovanie teórie so zážitkami našich participantov, nájde hlboké vzájomné súvislosti, ktoré sú v značne veľkej zhode. Naše očakávania, že zachytíme niečo nové, nepoznané vo výskume sa žiaľ nenaplnili. Snažili sme sa klásť otázky tak, aby sme sa od našich participantov dozvedeli čo najviac informácií, ale stále sme videli potvrdzovanie a prepojenosť s teóriou. Naše predpovede, že participant si budú pamätať na toto obdobie viac, ktoré nie je až také dávne, sa potvrdili, nakoľko ich výpovede sami naznačujú, že spomienky sú v ich pamäti ešte stále živé. Ťažký život a formy pomoci, ktoré participantky preukazovali svojimi činmi v praxi u nás neraz vyvolávali pocit súcitu, ale zároveň aj obdivu. Ich skutky hodnotíme ako veľké ľudské činy. K sociálnej a zdravotnej starostlivosti, ktorá bola súčasťou života i v minulom storočí, nás viedli dobové udalosti, ktoré sme bližšie spomínali i v teoretickom zázemí dizertačnej práce. Myslíme si, že sa nám podarilo nájsť množstvo faktov a svedectiev, ktoré podávajú obraz o živote participantov v danom historickom období a ich peripetiách. Veľkú úlohu zohrávali aj mnohé významné dokumenty, ktoré nám dosvedčovali nadväznosť na dané udalosti a boli sprievodným materiálom k hlbšiemu preniknutiu do problematiky. V časti – Prílohy prikladáme súvisiacu dokumentáciu.

Pri zhodnocovaní výskumných otázok si dovoľíme tvrdiť, že sa nám podarilo získať odpovede a preskúmať ich podstatu.

V nasledujúcej tabuľke sme na základe početností zoradili jednotlivé kategórie a subkategórie, ktoré sme stanovili s pomocou troch výskumníkov. Pre zabezpečenie objektivity výskumu a rozборе výpovedí participantiek zúčastnených na interview boli prizvaní odborníci: PhDr. Daniela Baková, PhD.; Mgr. Ldislav Morávik; a autorka dizertačnej práce. Po vzájomnej konfrontácii sme dospeli k nasledovným výsledkom, ktoré vyjadrujeme v tabuľkovom spracovaní.

Tabuľka 1 Kategórie a subkategórie, ktoré sme získali otvoreným kódovaním.

Kategórie a subkategórie - zoskupené podľa početnosti segmentov na základe otvoreného kódovania	Počet
1. VSTUP DO REHOLE	16
1.1 Motivácia	8
2. DÔVOD VSTUPU DO REHOLE sv. KRÍŽA	14
2.1 Adaptácia v reholi	10
2.2 Poslanie	7
2.3 Komunizmus	6
2.4 Prenasledovanie	7
3. MIESTA POMOCI	12
3.1 Zdravotná služba	8
3.2 Sociálna služba	5
4. ŽIVOT V REHOLI PO 1989	12
4.1 Pozitíva	6
5. KATEGÓRIA "IN VIVO"	10
5.1 Odkaz	10

Zdroj: vlastné spracovanie výsledkov.

Hierarchia kategórií je daná najvyššou početnosťou segmentov, ktoré sa v nej objavili.

Najpočetnejšie sú zastúpené kategórie a subkategórie, v ktorých nachádzame segmenty so zameraním na život v skúmanom období – životnú situáciu participantiek v reholi .

3.1 VSTUP DO REHOLE

V prvej časti výskumu sme sa zamerali na problematiku vstupu do rehole. Zaujímalí nás skúsenosti sestier Sv. kríža.

✚ (P1ŽDominika62r.,9r) *„O vstupe do rehole som začala rozmýšľať v 18-tich rokoch v štvrtom ročníku na strednej škole. Najprv som ukončila strednú odbornú školu chemickú, vysokoškolské vzdelanie na teologickej fakulte som nadobudla až po páde totality už počas môjho reholného života. K sestrám som nastúpila vo svojich 19-tich rokoch po maturite v roku 1973, čiže v čase normalizácie. Cítila som vnútorné volanie k tomuto spôsobu života.“*

✚ (P2ŽEva81r.,24r) *„O vstupe do rehole vám poviem pravdu ešte v štvrtej ľudovej pýtali sa a napísali si, čím chceme byť. Tak ja som neviem skadiaľ nabrala, som napísala na papierik, chcem byť takou sestrou, čo chodí s doktorom. A potom, čo ma k tomu motivovalo? Ja som v duši cítila, že ja musím robiť dobre ľuďom. Že ja chcem chorým ľuďom dobre robiť. Ale potom nič. Potom to už prestalo, ja som na to nemyslela, sestričky nás učili naše krížové aj jedna sestra predstavená ma k sebe pritúlila a hovorí: „Táto rastie pre nás.“ Mňa taká zlosť napadla, vôbec nie! Ani nápad, nie! No, ale čo v jeden deň vidím sestričku, ako zväžali z poľa, ona zväžala, lebo nemal kto, lebo otec zomrel. Ja som pozrela von oknom, vidím sestričku s batohom po ceste. V tom momente Boh zostúpil do môjho srdca a v tom momente mi Boh dal povolanie. To bola sestrička z Francúzska na návšteve. Milí predstavení jej dovolili mi písať, lebo ona povedala, že si ma úplne prisvojila. Ja som si ju pokladala za duchovnú matku. Tak v tom momente ja musím, ja musím. Naši nevedeli čo so mnou robiť. No tak teda už potom otecko zvolali takú radu, že teda, čo majú robiť so mnou. No oni ma nechcú dať. Vychoval som ju, nechcem ju toto. Potom sestra mi prezradila. Ja som povedala: „Otecko, pozrite, Pán Boh požehnal vám toľko detí a keď jedno chce Pánu Bohu slúžiť, ta dajte.“ A tak otecko hovorí. A ja som nepovedala ani našim sestričkám, ani pánu farárovi, nikomu. A už som mala toto, že potom sa toto ustanovilo 15. augusta ideme lietadlom do Paríža. No sa to sestričky dozvedeli naše, tak hovoria no otecko hovoria, ta ja ju tam nedám. Naše sestričky hovoria, tak môže ísť do Biskupíc. Ale musí počkať do 15 rokov. Ja som nemala ani štrnásť. No tak musí ísť do druhej mešťanky.“*

✚ (P3ŽSávia62r.,24r) „*O rehoľnom živote som začala uvažovať počas svojho štúdia na Strednej ekonomickej škole v Košiciach, kedy som si písala s kňazom pátrom Bohuslavom, dnes už ho osobne poznám Don Macákom, ktorý je tuná v Cerovej, ktorý mi posielal duchovné knihy, ako napr. Dominik Sávio, Laura Vicuna a iné. To ma chránilo v mladosti od všetkého, čo by mi ohrozovalo čistotu srdca. Počas štúdia na ekonomickej škole prišli do našej farnosti sestričky Sv. kríža. V poslednom ročníku na ekonomickej škole som sa rozhodovala o budúcnosti, čo by mi naplnilo môj život, aký by som mu mala dať zmysel. Raz po sv. omši som sa zastavila pri sestričkách, lebo boli tiež na sv. omši v našom kostole a rozpovedala som im svoje túžby. Zvlášť že mám túžbu po rehoľnom živote. Naplánovali sme si raz výlet do Matilda Huty do ústavu, kde sestričky Svätého kríža pracovali. Sestričky išli s nami autom, a tam som sa s nimi oboznámila so sestričkami, ktoré tam pracovali. Ako 19-ročná po maturite som hneď k nim aj nastúpila pracovať ako sanitárka s cieľom zasvätiť svoj život ako rehoľná sestra. Rehoľu som si nevyberala, lebo rehoľné sestry nebolo vidieť, nakoľko boli v sústredovacích táboroch. Ja som len mala túžbu, chcem byť rehoľnou sestrou.*“

✚ (P4ŽLea83r.,15r) „*O vstupe do rehole som uvažovala už ako 12-ročná cez vojnu. Chcela som pomáhať deťom, lebo u nás boli veľké prestrelky, bombardovalo sa, otcovia boli vo vojne a ženy museli stačiť všetko samé. Keď prišiel čas, že nás evakuovali, tak mama museli naložiť všetko do voza, hovorili, že na tri dni, ale boli sme tam tri mesiace. Takže vo veľkej tiesni sme tam žili. Išli sme do toho maďarského kraja a tam nebolo dreva, nebolo čím kúriť, chleba piecť. Pán Boh nám pomohol, že sme to prekonali.*“

✚ (P5ŽGizella86r.,23r.) „*Stalo sa to ešte v roku 1945. Ja som bola v nemocnici v Leviciach na návšteve a tam som videla po prvýkrát križové naše sestry. Ale hneď som povedala mojej sestre, o 6 rokov je odo mňa staršia, že opýtaj sa sestry predstavenej, že či by som ja nemohla byť taká rehoľná sestra. A sestra predstavená tam hovorila: Jak skončíte mešťianku, školy a ešte budete mať chuť, potom prídete sa prihlásiť. Tým sa skončilo. No a pravda, už po tej vojne všelijako bolo, no tak potom som ešte rok počkala, ešte potom som išla a až v 47-mom do Levíc a tam bola sestrička predstavená Ignácia. Ona mi dala direktívy, že čo jak, kedy nástup a že do Biskupíc sa treba prihlásiť, už úpravy dala. Ja som išla.*

Sestrička, ja som ešte medzitým, kým sestrička, toto, my sme boli zabraté územie, najprv pod maďarmi sme boli a potom hovoril ešte otec, no my sme mali v rodine, ja som mala byť vykupiteľka. Oni bývali v Novej Vsi. A teraz sa otec a išla som s mamičkou sa prihlásiť najprv tam, že kde aký nástup, ako treba do tej rehole. No ale vrátili sme sa späť zo Spišskej Novej Vsi a otec ešte nie a nie pustiť. Že neexistuje. Ešte jeden rok som čakala. Potom som išla do Levíc znova ku tým sestričkám tam našim krížovým. No a potom už mali svoju hlavu, ale ja som nepopustila“.

✚ (P6ŽOdorika91r.,33r) *„Ja som do rehole šla v 1944, 2. mája. Ako 10-ročná som mala povolanie, vnútorný život, vnútorný rozhovor stále bol so mnou a vtedy som sa upevňovala viacej v povolaní. To ma viedlo. A keď som vyrastala, rodičia zbadali, že nie som to, čo druhé dievčatá, že celkom ináč smerujem životom. A tým, keď som vyrastala, mala som 17 rokov, tak otecko mi hovorí: ty zamýšľaš na inú cestu? Ale si nemysli, budú kláštory rozpúšťať a ty nemôžeš nastúpiť tam, kde ty smeruješ. Ja som na to nepovedala nič, ale som sa modlila na ten úmysel, aby Pán Boh sám rozhodol moje povolanie. Aby On všetko riadil. Na to sa mi utvoril vriedok na ľavom predkolení a začala mi noha puchnúť a ešte mi to šlo do hĺbky, takže mi to začalo hnisať. Šla som na ošetrovanie na kliniku do Bratislavy a tam mi zistili tuberkulózný proces na kosti. Mi to ošetrovali ošetrovatelia a lekár a mali záujem, z akej rodiny pochádzam. Ja som videla, že mali záujem, z akej rodiny pochádzam, aby mohli ťažiť, že nemajú záujem, aby sa mi opravila noha. Stále okolo toho hovoria a chcú niečo zo mňa vyťažiť. Ja som si rozmyslela, že viac tam nepôjdem, keď takto so mnou jednajú. Nato mi písala sesternica z Trnavy na Tulipáne ako kandidátka, že aby som prišla do Trnavy, že bude mariánska púť, ale nevedela, že mám chorú nohu. Ja som hneď povedala rodičom, či ma pustia. Povedali, tak chod'. Keď už prišlo k tomu, tak otecko sám hovorí: Chceš s takouto nohou cestovať, chceš s takouto nohou ísť? Ja hovorím: Čo sa raz sľubuje, to sa má splniť a Panna Mária sa postará, len ma pustite tam. Tak chod'. Tak som išla. Išli 4 a pol kilometra ku vlaku. Keď sme prišli do Trnavy, tam na Kopánke, tam sme sa zastavili, tam mi nohu previazali. Stiahla som sa do kútika, som sa ostýchala, tam boli takí mládenci. Potom sme išli do mesta, oni to už poznali, mi hovoria, keď sme prišli ku kaplnke – toto je tá Panna Mária, kde ideš. A oni išli ďalej.“*

✚ (P7ŽElena94r.,18r) „*Pochádzam z obce Chynorany, ktorú pán biskup nazval Insula sanktorum, ostrov svätých, pretože bola obec úplne nábožensky založená. Žilo sa tam opravdivý kresťanský život. Z takého prostredia pochádzalo viacej kňazov a rehoľníkov. Aj neni čudno, že aj mňa Pán Boh povolal, otvorili sa mi brány kláštora v Podunajských Biskupiciach u sestier Sv. kríža v roku 1936. Mala som 15 rokov.... Keď som prišla do kláštora, mala som sotva 15 rokov. A že som mala tú túžbu do kláštora, odchádzala jedna sestrička od nás, že ide na misie a boli sme v kostole v nedeľu. Ona už ako odchádza z obce, bola sa rozlúčiť a o pol dvanástej odchádza. Ja keď som to počula, že odchádza, ponáhľala som sa domov a povedala som „mama, prosím ťa, pusti ma, lebo tá sestrička odchádza už o pol dvanástej. Prosím ťa, ja sa vystrojím, len prosím ťa, dovol' rýchlo, aby som odišla. Mama povedala: „dieťa moje, prečo, ja ti nebránim ísť do kláštora, ale u nás sú kláštory, prečo by si tak ďaleko išla?“ A ten pocit mám, že čo mama povedala, to bolo ako sväté. Tak som sa uskromnila a potom riadením Božím som sa dostala k sestrám Sv. kríža.“*

✚ (P8ŽFides66r.,21r) „*Pochádzam z veriacej rodiny, kde viera bola žitá, rodičia žili z viery a k tomu aj nás viedli. Páter Romuald (otcov brat), bol pre nás príkladom a svedkom viery. Nehanbil sa za svoje rehoľné rúcho a všade v ňom chodil aj pracoval. Takto svedčil o Kristovi. O vstupe do rehole som začala rozmýšľať až po maturite. Zmaturovala som v 1968 roku na SEŠ v Prešove a prihlásila som sa do práce na odbor soc. vecí do Bardejova. Keď prišli vojská Varšavskej zmluvy na územie republiky, musela som s prácou čakať, lebo na ONV mali napätie, ako to všetko dopadne. 1.októbra 1968 som nastúpila do práce. Roku 1969 som počula, že je možné nastúpiť do rehole. Vážne som sa začala touto myšlienkou zaoberať a radila som sa so strýkom Romualdom.“*

✚ (P9ŽFlávia84r.,15r) „*Keď Pán Boh chce niekoho si vyvoliť, tak najsamprv si vyberie to, čo mu je najviac vzácne a najmilšie. Nám zomrela, ešte sme boli malé, ja som mala 12 rokov, naša milovaná mamička. Tú sme mali veľmi-veľmi radi. Chodili sme do ZŠ v rodisku a od večera do rána nás obsadili Maďari. V tom čase, keď som začala rozmýšľať, hej? Obsadili našu dedinu, naše územie a učila nás maďarská učiteľka z Budapešti a tá bola známa so sestričkami v Košiciach. Videla, že sa dobre učíme – ja a dvaja súrodenci, tak nás zobrala po štvrtej ľudovej k tým*

sestričkám, aby sme v Košiciach pokračovali v škole. Museli sme sa učiť maďarsky, no ale sme to všetko zvládli. “

✚ (P10ŽBonfilia82r.,15r) *„Po skončení ZŠ som cítila povolanie k rehoľnému životu, ale zo strachu, čo mi povie strýčko, že som u nich ostala a teta, že som nebola schopná to prezradiť. Sám Boh to im vnukol, v tom cítim zásah Boží. Jedného dňa sa ma pýtali, či by som nemala chuť ísť do rehole. A ja na to s radosťou som sa potešila. Oni na to: nenútime ťa, tam treba poslúchať. Nie že sa po pár rokoch vrátiš domov. No ja som povedala: Nie, ja sa budem modliť a držať sa Pána Boha až do svojej smrti. A preto som nastúpila k Milosrdným sestrám Sv. kríža, lebo tí boli najbližšie k našej dedine. Boli sme sa u nich informovať a oni písali do Podunajských Biskupíc. Odtiaľ prišla správa, že súhlasia s mojím prijatím. Len rozhodli, aby som si spravila meštianku, ktorá práve začala v Hermanovciach. Tam som zložila skúšky do druhého ročníka. Bývala som už u sestričiek Krížových, ktoré tam už učili v meštianke. Cez prázdniny som sa pripojila k žiakom, ktorí si robili tretiu meštianku. Štvrtú meštianku som chodila už v Podunajských Biskupiciach, kde som nastúpila 14.9.1949. Definitívne som sa rozlúčila so svetom a som nastúpila cestu rehoľného života. Cestovali sme spolu so sestričkou Evou. Pod vedením sr. Melánie sme sa vžívali do rehoľného života. Po skončení meštianky nás poslali do nemocnice v Blave. Urobili sme skúšky do 4.ročníka ošetrovateľskej školy, ale to padlo, lebo začalo prenasledovanie rehoľníč, likvidovanie škôl. Zostala som ďalej pracovať v štátnej nemocnici, prešla som viacerými oddeleniami. V Blave sme začali aj postulát pod vedením sr. Rajmundy. Z postulátu 12.augusta 1952 v noci mali sme obliečku, v ktorej som dostala meno sr. Bonfilia – to znamená dobrá dcéra. Vyjadrenie životnej úlohy byť dobrou za každej udalosti. Výnimočne nám dali závoje, ktoré po obliečke sme mali schovať a zásluhou sr. Cecílie sme závoje neschovali, ale nosíme ich doposiaľ. Závoje boli našou záchranou, že sme mohli zdieľať údel sestier na likvidácii z nemocnice. 12.9.1952 bol prvý odsun sestier z nemocnice a my mladé sestry sme medzi nimi boli. Márne boli sľuby a nahováranie vyzliecť sa z rúcha, zostali sme milosťou Božou verné povolaniu a preto v noci nás odvedli do Močenku – Sládečkovce. Tu postupne zhromažďovali sestry z viacerých reholí. So sv. Františkom sme tu žili ozaj chudobný život. “*

Priblíženie udalostí z výpovedí participantov nás oboznamovali aj o samotnom živote a naozaj ťažkých časoch s ktorými sa museli popasovať. Boli to nielen spomienky na detstvo, ale aj na ťažký život a životné úlohy, ktoré sa objavovali v prirovnaniach a nepriamo nabádali k spôsobu života zasväteného k rehoľnému poslaniu. Je pozoruhodné, ako sa u mladých osôb (adolescentov) vytváral vzťah k Bohu a vnútorné tzv. celoživotné presvedčenie o správnosti ich voľby k tomuto povolaniu. Spomínané tu boli i skúsenosti zo sociálneho života a vzájomná pomoc blízkym osobám. Získané odpovede prinášali pohľad na hlavné dianie ako aj na rôzne vyskytujúce sa sociálne otázky, predovšetkým na chudobu a biedu.

3.1.1 Motivácia

- ✚ (P1ŽDominika62r.,15r) *„Aj keď som predtým osobne rehoľné sestry nepoznala, túžila som žiť v ich blízkosti a odovzdať svoj život Bohu ako oni.“*

- ✚ (P2ŽEva81r.,35r) *„Spravila tri mešťanky a tak som pekne, mne to bolo jedno, to Boh tak zasiahol do môjho srdca, ja presne viem, kde som stála, ja to presne cítim, ako keby blesk z neba prišiel do môjho srdca, ja musím a ja musím a ja za ten okamih. Sestrička, mám 80 rokov, v reholi mám 62 rokov svätých sľubov a ja denne za ten okamih ďakujem. A ten okamih ma robí šťastnou. No.“*

- ✚ (P3ŽSávia62r.,28r) *„Túžila som po duchovnom povolaní a že som sa dostala práve do rehole sestier Sv. kríža, to bola Božia réžia, lebo počas mojich štúdií na ekonomickej škole, sestričky prišli do našej farnosti. A keď som raz po sv. omši vybrala na faru k nim a rozpovedala som im svoju túžbu, ich odpoveď bola, že už ma dávno čakali. Bol to najšťastnejší deň môjho života. Keď som prišla domov, rozpovedala som rodičom, aké mám túžby a po ukončení školy by som ich rada vyplniť. Rodičia sa rozplakali, lebo čakali, že im pomôžem po ukončení školy, že trochu im budem pomáhať a potom aj finančne, keď budem zamestnaná, že im vypomôžem, lebo sme skromne žili. Mamka mi potom povedala, že nakoľko nemohla mať deti a veľa sa za to modlila, aby jej Pán Boh požehnal dieťa, ktoré mu s vďakou obetuje pre jeho službu. Ona s tým bola zmierená, keď som svoju túžbu prejavila a že sa vlastne jej túžba splnila.“*

- ✚ (P4ŽLea83r.,18r) *„Mama vzali masti a jedenia, aby sme prežili. A to ma potom tak motivovalo, že by som chcela ísť inde pomáhať deťom a čítala som časopis Hlasý*

z misií a tam som vybadala, sestričky sú tam na misiách v cudzine a pomáhajú takým opusteným deťom. Tak aj ja som sa chcela stať trebárs učiteľkou, aby som mohla ísť do misií vyučovať deti. Už k tomu nedošlo, lebo po vojne už som nastúpila do kláštora sv. kríža. V Trnave som robila dva ročníky školy pre ženské povolanie. V treťom ročníku sme mali pokračovať a prijali nás v Bratislave do dietetickej, ale prišiel september a preto, že sme boli hlásené kandidátky, nás neprijali. Nemohli sme ísť ďalej. Tak sme ostali u sestier. Všetky boli ku nám ako matky, mali nás radi, dávali nám dobrý príklad v práci i v rehoľnom živote. Cítila som sa naozaj spokojná, šťastná, že akoby na správnom mieste.“

✚ (P5ŽGizella86r.,27r) *„Viete, keď ja som išla za našim dôstojným pánom dekanom, že chcem ísť do kláštora, tak tri dni mi dali na vôľu, že dobre si rozmysli a potom on, ale tak začal že, vieš čo je kláštorň život, a tie všetky ťažkosti tam vypisoval mi, vymenoval teda, že nemysli si, že kláštor len tak ľahko byť. Dokonca vtedy povedal v 47-mom, že bude ešte prenasledovanie pre rehoľníkov, len aby mi to dal tri dni na rozmyslenie, keď potom po troch dni prídeš, dobre?. Po troch dňoch som ja prišla už a hovorím: Pán dekan, ja musím ísť, keď aj drevo mi budú rúbať na chrbát, ja take mám pocit, že musím ísť, no. A už potom, keď on videl, že skutočne odhodlane chcem ísť, tak už potom celkom opačne. Vzal kríž zo steny, čo tam visel a mi to dal a celkom ináč. Napísal do Biskupíc dobre zdanie a potom už to išlo. Viete, no tak.“*

✚ (P6ŽOodorika91r.,39r) *„Ja som vošla do kaplnky a Pannu Máriu som pozdravila a mala tam zlaté srdiečka. Hovorím: Matka Božia, ty tu máš zlaté srdiečka, ja ti nemám čo podarovať, ale chcem darovať tvojmu Božskému Synovi moje srdce. Len ťa prosím o milosť uzdravenia mojej chorej nohy. A nato som sa pomodlila tri Otčenáše, tri Zdravase a hneď som d'akovala za to, že ma vyslyší. Pri dverách som sa rozlúčila, a keď som odišla, tak sme cestovali domov a prišli sme o pol deviatej večer. Bola tma už. Otvorila som bránku, naši sa akurát uložili do postele a otecko keď ma počul, tak hneď išiel ku mne a hovorí: Jak si pochodila? Len si chod'te odpočinúť, ja si tiež idem odpočinúť. Ráno vám poviem. Ráno som o pol siedmej vstala a hneď bol pri mne. Jak si pochodila. Nohu som ukázala a noha bez stopy, úplne zdravá. Hovorí plačlivo: Už ťa teraz musím, vyšší zásah Boží, už ťa musím pustiť. Tak som išla do Biskupíc sa prijať vo februári a ešte také bolo poľadie. Ja*

som utekala 15 km poľnou cestou do Biskupíc. Nič som sa nebála. Ja som mala takú smelosť a nikde som nechodila. “

✚ (P7ŽElena94r.,19r) *„Rodičia nechávali deťom rozhodnúť, čím chcú byť a v tom ich napomáhali. Povolanie mám už od detstva, to opravdu hlas Boží, ktorý aj v starobe teraz cítim, presne viem, že to bol Boží zásah do môjho života, že ma od mladosti Pán Boh ma viedol k tomu, že mám ísť do kláštora. Rodičia mi k tomu napomáhali a dostala som sa do Biskupíc. “*

✚ (P8ŽFides66r.,1r) *„Moja inšpirácia pre Milosrdné sestry Sv. kríža bola z jedného starého časopisu Posol Božského Srdca z roku 1950, kde boli inzeráty do rôznych reholí, konkrétne aj k Milosrdným sestrám Sv. kríža. Oslovilo ma to veľmi: že Milosrdné sestry Sv. kríža. V dedine boli Vykupiteľky, Spasiteľky, Ducha Svätého, ale sestry Sv. kríža nie. Prosila som pátra Romualda, nakoľko pôsobil v Trnave, aby sa informoval, kde všade pôsobí táto rehoľa. Myslím, že to bolo prozreteľné, lebo celý život čerpám silu do svojho života z kríža. Za komunistickej éry zvlášť som čerpala silu, lebo ukrižovaný Ježiš je pre mňa všetkým. Bol mi silou, útechou a odvahou do ďalších rokov života. Páter Romuald rozbehol pátraciu akciu, kde sa nachádzajú sestry Sv. kríža. Ako prvú spoznal sr. Elenu Hrabkovú, ktorá mi poslala domov fotografie sestier aj kontakt na provinciálnu predstavenú sr. Melániu Šolcovú. Jej som poslala žiadosť o prijatie. Ako odpoveď som dostala korešpondenčný lístok, s ktorým som sa mala prihlásiť na hrade Slovenskej Lúče. V tom čase tam bola formácia pre kandidátky. Som v reholi 45 rokov a tento kor. lístok mám dodnes ako vzácnu pamiatku povolania. Mala som 20 rokov a prijali ma hneď 4.10.1969. Za dva týždne som si vybavila uvoľnenie z práce, aby som mohla nastúpiť. 16.10.1969 so všetkou výbavou som nastúpila na hrad v Slovenskej Lúči. Večer už mi sestry vyskúšali rehoľné rúcho a ráno som už bola na sv. omši ako rehoľná sestra. Ešte bez rehoľného mena a bez rehoľnej formácie. Novicmajsterka vysvetlila rodičom dôvod oblečenia rehoľného rúcha, civilné šaty som si mala ponechať, nakoľko situácia začínala byť neistá. Otec mi dával istotu, až by sa niečo zmenilo k zlému, že môžem prísť naspäť domov. “*

✚ (P9ŽFlávia84r.,30r) *„Otecko platil ubytovanie. Predtým moja staršia sestra mala ísť do kláštora a nejako sa nemala k tomu a ja som sa z jedného dňa na druhý*

rozhodla. Bože, ja pôjdem za ňu do toho kláštora. Povedala som to oteckovi, otecko mi povedali: Keď ideš do kláštora a položíš ruky na pluh, neobzeraj sa naspäť. Ja som si to vzala k srdcu, áno prosím. Sestrička mi povedala: Keď budem mať prázdniny, môžem nastúpiť ku sestričkám do kláštora. Ten rok som skončila a išla som k sestričkám do Podunajských Biskupíc. Dali mi oblečenie aj pelerínku. Urobila som si kandidatúru za dva mesiace a potom som odišla do Košíc, predstavená ma zobrala a som pokračovala v škole. Po dvoch rokoch začal komunizmus, áno? Ako oblečená kandidátka som už nemohla chodiť do školy, mohla by som pokračovať už len v civilu. Sestričky Uršulínky do konca roka učili, ale ku maturitám sa už nesmeli postaviť. Cez prázdniny chodili dievčatá na brigády na trať mládeže. Ja som potom išla do Humenného, kde boli naše sestričky a ja že si tam urobím brigádu. Časy sa zhoršovali, ja som do školy nešla. Po jednom roku pobytu v Humennom, nás tam bolo 12 kandidátiek, z Bratislavy prišli 5 sestričky poobliekané. Kandidátky rýchlo obliekli do rehoľného rúcha, aby nás zaratovali. Sr. Dobroslava Masárová vymenovala nás 5, že do Trnavy pôjdeme, z Trnavy prišli. Nočným rýchlikom sme cestovali do Košíc. Sr. Kapistrána mala službu (nie veľa hovorím?) a potom hovorím: na vrátnicu nám dala matrace, aby sme sa vyspali, po nás myši behali a do rána sme to vydržali. Potom sme šli za sestru predstavenú Otíliu, tá rýchlo nás obliekla, nepôjdete ani na omšu, a hneď na stanicu. Nedáme sa pre vás pozatvárať. Tri hodiny sme čakali na rýchlik do Trnavy. Hneď sme sa pustili do práce a robili sme od rána do večera. Ale formácia bola nijaká, žiadna skoro. Provinciálna predstavená bola v Hejniciach, sestra Amábilis v továrni a nám dali nebohú sr. Hildegardu, takú postuládvedúcu, ona nám len trocha vysvetlila. Regulu počítala, články a dačo nám vysvetlila. Prišiel rok 1954, 13.mája sme urobili profesiu. Skoro ráno kaplnka nemocničná bola zavretá, bola tam len predstavená, nebol ani kňaz. Potom začala likvidácia, počúvali sme, že už tam brali sestričky, tam. Najsamprv likvidovali učiteľky koncom júna a potom 22.8.1956 zdravotné sestry....“

✚ (P10ŽBonfilia82r.,16r) „Sám Boh to im vnukol, v tom cítim zásah Boží. Jedného dňa sa ma pýtali, či by som nemala chuť ísť do rehole. A ja na to s radosťou som sa potešila. Oni na to: nenútime ťa, tam treba poslúchať. Nie že sa po pár rokoch vrátiš domov. No ja som povedala: Nie, ja sa budem modliť a držať sa Pána Boha

až do svojej smrti. A preto som nastúpila k Milosrdným sestrám Sv. kríža, lebo tí boli najbližšie k našej dedine.“

Skutočnosť, že sestry študujú životné príbehy ich predchodkýň, má veľký význam a vplyv aj na ich vnútorné presvedčenie a s tým spojenú motiváciu pre vstup do rehoľného života. Hlbšie preniknutie do duchovnosti napr. sestry Zdenky, cez jej výroky zanechávajú silno znejúcu inšpiráciu pre duchovný život. Každá sestra pozná výrok sr. Zdenky: „*Moja cesta je samá láska a dôvera v Boha*“, ktorá osloví každú rehoľnú sestru, alebo rehoľného brata. Na mnohých duchovných stretnutiach sa možno stretnúť s členmi z rôznych krajín a národností, kde je mimoriadne cítiť, že vzájomné spájanie preniká cez rovnakú charizmu. Sestry Svätého kríža napriek tomu, že o blahoslavennej Zdenke majú už veľa informácií a poznatkov, ich putovanie v jej šľapajach im napomáha ešte viac ju spoznať... Aj toto možno považovať za motivačný faktor, ktorý vedie k vzájomnosti medzi sestrami, a vytvárajú tak jednu rodinu. Putovanie po stopách sestry Zdenky, ale aj iných svätcov prispieva k hlbšiemu preniknutiu do ich života a ich duchovného odkazu. Niektoré sú priamo osobne vyzvané bl. sr. Zdenkou k ceste väčšej túžby po dôvere a odovzdanosti Bohu a jeho láske. Snáď sú práve tieto skutočnosti zároveň aj hlavným dôvodom tak silno prežíanej sesterskej pospolitosti - Zdenkina charizma, ktorá je aj spoločnou charizmou. Na základe zúčastneného pozorovania, možno konštatovať, že všetky sestry kráčajú rovnakým smerom ...

3.2 DÔVOD VSTUPU DO REHOLE SV. KRÍŽA

✚ (P1ŽDominika62r.,20r) *„Kongregáciu som si nevybrala sama. V tom čase som nepoznala žiadne rehoľné spoločenstvá, nemala som tie informácie, ktoré sú dostupné dnes. Myslela som, že všetky rehoľné sestry sú jedno, že tvoria jednu skupinu. Boh si ma vybral a vo svojej prozreteľnosti ma poslal k Milosrdným sestrám Sv. kríža. Sestry v tom čase pracovali pri mentálne postihnutých deťoch v Matilda Hute pri Gelnici, kde som začala pracovať. Nepoznala som poslanie tejto Kongregácie, pre mňa v tom čase nebolo podstatné, čo budem robiť, ale komu budem patriť.“*

✚ (P2ŽEva81r.,41r) *„Viete, túto rehoľu mi vybral sám Boh cez môjho otecka. A ja som nevedela, že sú aj iné rehole. Ja som nič nevedela. Teraz neviem nič rozlišovať, ja jednoducho plním to, čo odo mňa Boh chce. Boh mi dal, a Boh mi to*

nariadil cez môjho otecka, Boh mi to dal a ja teraz vôbec nerozlišujem, teraz sa viac práve obraciam, utvrdzujem v tom, čo mi hovorí náš Otec Teodózius: To je rehoľa, ktorá sa všade hodí. Že ja nemusím rozmýšľať, takže ja som šťastná, lebo táto rehoľa Sv. kríža sa všade hodí. Takto chcel Páter Teodózius a ani ja som nešpekulovala.“

✚ (P3ŽSávia62r.,42r) *„Nerozmýšľala som, k akým sestrám pôjdem, pretože v našej farnosti boli sestry Sv. kríža a bola som šťastná, že ma príjmu medzi seba. Keď som po ukončení školy nastúpila pracovať do ústavu v Matilda Hute, začala som pracovať ako sanitárka pri mentálne postihnutých deťoch. Tieto choré deti som mala veľmi rada, bola som šťastná, že môžem ich s láskou opatrovať, venovať im lásku, o ktorú boli ukrátené a bola som šťastná, že môžem aj duchovne napredovať, lebo chodili k nám kňazi, ktorí nám dávali duchovné obnovy, kázne a to ma veľmi naplňalo, takže som bola šťastná. Neuvažovala som a nerozmýšľala som o nejakej inej reholi.“*

✚ (P4ŽLea83r.,31r) *„Ja som ešte natolko neuvažovala, lebo som bola ešte dieťa, 15 ročná som nastupovala, chcela som ísť do Nitry, tam ma aj prijali, ale povedali, že ešte rok musím vyčkať, lebo som nemala 15-násť. Keď som mala pätnásť, tak som sa dozvedela o jednom dievčati, že už ju prijali do Biskupíc, tak ja som sa hneď išla informovať, aj k sestričkám v Leviciach v nemocnici a oni to vybavili, že som mohla s ňou nastúpiť. Bez toho, aby som uvažovala aká je to rehoľa.“*

✚ (P5ŽGizella86r.,4r) *„No preto ako som prvýkrát, ešte do školy som chodila, videla som krížové sestry v Leviciach v nemocnici. Jak krásne sa modlili. My sme tam ako deti šantili. Ja som chodievala tam na návštevu do Levíc do tých nemocníc. A oni krásne sa modlili, dvojrad, tak v šoru išli, bolo ich viac, pekne oblečených. Ani jedna nepozrela sa na nás, a deti, čo sme tam boli. Tak krásne sa modlili. Poobede boli Litánie. Išla som do kaplnky, no už som bola v treťom nebi, krásne spievali a tak ďalej. Viete. Mala som 18 rokov už. Nie ešte celkom 18 rokov. Jój, to už je ťažko povedať, lebo skutočne som tak šťastná, hovorím, že som mala byť tou vykupiteľkou a že som u sestier Sv. kríža, ale už viete, 67 rokov v kláštore byť, viete jak to. Už som tak presiaknutá so všetkým a šťastná, že akurát našu rehoľu, tak sa mi to zapáčilo.“*

- ✚ (P6ŽOdorika91r.,12r) *„Pritáhovala ma milosrdná láska ku trpiacim. A to, že ja som cítila povolanie, že Pán Ježiš ma volá na túto cestu v nasledovaní Jeho. A On bol sama láska. A tieto sestry tú lásku tak isto preukazujú tým najbiednejším chorým, trpiacim. A toto ma vedelo najviac povzbudzovať. V živote ma to vždy povzbudzovalo.“*
- ✚ (P7ŽElena94r.,4r) *„V tom čase, keď som išla do rehole, ja som nepoznala, že je taká alebo hentaká rehoľa, ja som vedela, že idem do kláštora. A že sú také rehole, tým som sa nezaoberala. Až tam som vedela, že je to rehoľa sestier Sv. kríža. A postupne som sa dozvedela, že je taká i onaká rehoľa. Ale nemala som túžbu ísť do inej rehole. Čo sa mi ľúbilo v tejto rehole, bol názov rehole Milosrdné sestry Sv. kríža. To mi veľa hovorilo slovo „milosrdné“ aj „sestry sv. kríža“, keď príde kríž, máme nasledovať Pána Ježiša na kríži. Takúto detskú myšlienku som mala.“*
- ✚ (P10ŽBonfilia82r.,1r) *„Sestry som si vybrala, ako som spomínala, lebo boli najbližšie k našej dedine. Mali sme rodinu v Hermanovciach, oni mi sprostredkovali vstup do rehole.“*

3.2.1 Adaptácia v reholi

- ✚ (P1ŽDominika62r.,30r) *„Nezažila som hneď klasický nástup do rehole, ale navonok to bol nástup do zamestnania. Pohľad na mentálne postihnuté deti s rôznym stupňom postihnutia nebol pre mňa príjemný, preto že predtým som nemala možnosť byť v blízkosti takýchto detí. Keďže som veľmi chcela byť pri reholných sestrách, snažila som si zvyknúť aj na tieto deti. Pracovne som bola zaradená do výchovnej skupiny. Skoro som pochopila, koľko lásky a vďačnosti je v týchto deťoch. Postupne som sa oboznamovala aj so životom sestier. Zvykla som si pomerne rýchlo, lebo tam bolo pekné a radostné spoločenstvo sestier, veľa mladých so zámerom, aký som mala ja. Všetko duchovné ma veľmi zaujímalo. Cítila som priam duchovný hlad v sebe. Dostala som sv. Písmo a mala som prístup k náboženskej literatúre. Spoločne sme sa modlili hodinky, neskôr breviár, spoločne slávili Eucharistiu. Prichádzali tam kňazi rehoľníci, ktorí mali pre nás prednášky, dávali nám duchovné cvičenia. Samozrejme všetko bez zverejnenia, v tajnosti. Jedno rozčarovanie som predsa len zažila. Nemilo ma prekvapilo to, že nemôžeme dostať rehoľné rúcho, že z politických dôvodov budeme ďalej chodiť*

v civilnom oblečení. V tomto ÚSS som pracovala viac ako 12 rokov. Tu som mala vlastne svoj tajný noviciát a ďalšiu formáciu až po večné sľuby. Žila som v očakávaní, duchovný život ma naplňal a nemala som pochybnosti o tom, že mám ísť inou cestou ako idem.“

✚ (P2ŽEva81r.,15r) „Začnem od konca. (smiech). Že nikdy som nezapochybovala, skutočne, lebo ja som tak istá, že to je správne, že Boh ma uistil a uisťuje denne. A jak som si zvykala? Viete, to ja vám to možno mi neuveríte, je to tak že už mi len podstavec jej urobíme. Neni pravda, ja som to tak brala, že boli sme naučení poslušnosti, úcte rodičov, to všetko. A ja som prišla do toho nového, ja som si absolútne hneď na všetko zvykla. Ešte mi mamička napísali, že „moja dzifko, len sluchaj predstavených a dobre sa uč.“ A ja som skutočne všetko, modlila som sa, čo sme mali knižky, ja som sa veľa modlila a veľa študovala som, lebo do štvrtej mešťanky všetko, čo išlo, čo predstavení mi chceli, nič nebolo ťažko. Ja neviem. Nevieť toto povedať vám. Ešte som sa opýtala sestričky postulátvedúcej sestry Melánie, „a to musím zase všetko sa pomodliť, bo nebolo času od sv. prijímania na to. No koľko stačíte. A ja sa tie modlitby ešte aj teraz modlím.“

✚ (P3ŽSávia62r.,10r) „V spoločenstve žijem už 43 rok a som šťastná. Nikdy som nezapochybovala, aby som niečo chcela zmeniť, alebo aby som mala patriť niekam inam. A túžbu po rehoľnom živote som v sebe od mladosti živila a pestovala. Naplánovali sme si raz s rodičmi do výlet do Matilda Huty a sestričky, ktoré boli u nás, tak s nimi sme tam šli aj s rodičmi. Tak som sa oboznámila s nimi a potom sme sa už dohodli so sestričkami, že po maturite k nim nastúpim. A to som aj urobila. Ako 19-ročná som hneď k nim nastúpila pracovať ako sanitárka s cieľom zasvätiť svoj život ako rehoľná sestra. Rehoľu som si nevyberala, lebo rehoľné sestry boli v sústred'ovacích táboroch a nebolo ich vidieť. A že som sa dostala práve do rehole sestier sv. Kríža, to bola Božia réžia, lebo počas mojich štúdií na ekonomickej škole, sestričky prišli do našej farnosti, takže som mala možnosť sledovať ich prejavy, ich spôsob jednania. Keď som sa raz vybrala po sv. omši k nim na faru a povedala som im moju túžbu, mi to dalo istotu, že Pán Boh mi to povolanie dáva a odo mňa čaká už len moju odpoveď. Rodičia s tým boli zaskočení, lebo oni ráťali s tým, že budem s nimi a že sa budú môcť na mňa spoľahnúť, keď zostarnú. Aj si poplakali, ale videli, že som šťastná, tak mi nebránili.“

✚ (P4ŽLea83r.,40r) „Ja som bola hneď od začiatku uspokojená, že som dosiahla svojho cieľa. Prvé dva roky som pracovala už teda kým nás ešte neprijali do školy, pracovala som v nemocnici, ale hneď vtedy sme už mali aj rehoľnú formáciu počas troch rokov. Ale keď nás vyviezli do Čiech do továrne, v duchu viery som priniesla aj túto obeť za svätú Cirkev, ktorá bola v tom čase veľmi prenasledovaná. Kňazi, sestry aj veriaci boli odlúčení od rodín, boli väznení za vieru. V Čechách som bola 18 rokov, 9 rokov v továrni pri strojoch a 9 rokov pri dorastencoch debilných od 15 do 30 rokov. Učili sme ich osobnej hygieny, pracovať viazať metly, pestovať liečivé bylinky, pomáhať v záhrade a kde bolo treba. Mali svoj vypestovaný režim, cvičenia, ktoré sme s nimi prevádzali, iba snažili sme sa ich udržiavať kvôli ich schopnostiam, aby si vypestovali zdatnosť. V 70-tich rokoch nás už presunuli na Slovensko zasa k debilnej mládeži. Ďalších 9 rokov. Títo mládenci boli veľmi zaostalí, neschopní vôbec pracovať. Boli sme pre nich zdravotné sestry pre všetko. Rodičia schopnejšie deti si nechávali doma, do ústavu dávali len nezvládateľné deti.“

✚ (P5ŽGizella86r.,20r) „No ja som bola veľmi rada, lebo to nás bolo 14 kandidátiek. Viete si to predstaviť. V Trnave, no. A potom vychodniarky, zapadniarky a teraz sestrička, no ja som bola celkom šťastná, spokojná, ale po niekoľko mesiacoch to viete, taká nostalgia za mamičkou, lebo som bola taka mamičkova, nebola som nikdy predtým preč. To mi všetko, ja som netúžila naspäť, ale tak som až plakala. Jedenkrát večer som tak zatiahla paplana na seba, aby druhí nepočuli a som hýkala pod paplanom, plačkala. A teraz naši doma, mamička s otcom. Mamička sa prebudili a veľmi plakali a otec sa pýta, že čo ti je. Snívalo sa mi s Nelkou. Oni ma volali Kornélia. Nelka, že veľmi plače. Na druhý deň otec prišiel so šatami a ja ani počuť, kdeže, ja som ticho bola, nepovedala som, že som plakala, ale ja som šťastná, nás je toľko to, len, len a neišla som domov. Niektoré vtedy išli domov. No.“

✚ (P6ŽOdorika91r.,19r) „Dostali sme formáciu a mali sme novicmajsterku sr. Salomeu. Bola vo Švajčiarsku a prišla a nám všetko to tak podala, že nás to vedelo veľmi naplňať k rehoľnému životu. Toto povedomie som mala stále. Som nastúpila cestu nasledovania Krista. Toto ma viedlo celý život, to nasledovanie Pána Ježiša, tá jeho cesta a On hovorí, že len krížom sa ide do neba, dal som vám príklad. Tým

krížom, čo On išiel, toto ma najviac vedelo povzbudzovať a dodávalo mi to veľa sily. “

✚ (P7ŽElena94r.,14r) *„Nikdy som nezapochybovala. Bola som istá, že Pán Boh chce, aby som bola v reholi. Nikdy som nezapochybovala. O druhých reholiach som nevedela, akú majú činnosť. “*

✚ (P8ŽFides66r.,7r) *„Formácia na Slovenskej Ľupči trvala dva roky. Prešli sme kandidatúrou, postulátom a noviciátom, zložila som prvé sv. sľuby 14.9.1971. Život na Slovenskej Ľupči pre staršie sestry bol veľmi ťažký, nakoľko tam bolo vyše sto schodov na poschodie, v rukách bolo treba nosiť uhlie. Pre nás mladšie to nebolo náročné. Pracovala som v kancelárii ako skladníčka potravín ešte s jednou novickou. Bolo nás tam tri rehoľné spoločenstvá, spolu 180 sestier. Celá formácia prebiehala ticho. Prvé sľuby boli o polnoci, kde nebola prítomná ani miestna predstavená, ani provinciálne vedenie. Už nastala zmena v režime a komunisti dostávali svoju moc. Po sľuboch som bola určená do charitného domova Cerová za účtovníčku, ktorý sa práve otváral. Tu som pracovala dva roky, kde do roku 1973 som nosila rehoľné rúcho. V 73 roku už nastala zmena a začali uvažovať, ako nás dostať preč z charitných domov a vôbec aj z rehoľných spoločností. V noviciáte sme mali sľuby 18, v Cerovej sa otvoril druhý noviciát a bolo ich 12. Ja som bola trinásť. Vedúca charity nám nechcela vystaviť prepúšťacie dekréty, preto z ministerstva kultúry tu dosadili jednu slečnu Slaničkovú, ktorá dostala dekrét vedúcej. Ona nám dala prepúšťacie dekréty. Z ministerstva pán Pavlík jednal s provinciálnou predstavenou, že mladé sestry tu už nesmú byť, aj iné veci. Ja som písala zápisnicu a po napísaní som dostala od neho výčitky, že prečo som všetko od slova do slova zapísala, čo povedal. Bolo treba len niečo napísať. Voči provinciálnej predstavenej mal nevhodné správanie. Predstavení sa medzi sebou radili, čo s nami urobiť, keďže my sme nechceli odísť ani z charity ani z rehole. Či zostaneme a budeme internované ako sestry v 50-tich rokoch, alebo čo urobiť. Predstavení nám doporučili, aby sme odišli do civilu, ale s tým, že nám dovoľia zložiť rehoľné sľuby na ďalšie obdobie. Nadalej budeme žiť ako rehoľné sestry, ale v civilu. Nemali sme ešte ani jedna večné sľuby. Prepúšťací dekrét mi bol vystavený v roku 1973. “*

✚ (P10ŽBonfilia82r.,9r) *„Ako dievča som nastúpila do Podunajských Biskupíc. Na každom novom mieste si treba zvyknúť. Ale hneď sme nastúpili do 4.ročníka v škole, do mešťanky. Tam som ostala do 1950. Žilo sa mi tam dobre, bola som šťastná, sestričky krásne spievali v kaplnke, bola som úplne nadšená a modlievali sme sa po latinsky mariánske hodinky a v záhrade sme sa modlievali tiež. Tak bola som z toho taká uveličená a nadšená.“*

3.2.2 Poslanie

✚ (P1ŽDominika62r.,10r) *„Zasvätený život bol pre mňa darom, veľkou milosťou. Našla som viac ako som očakávala, ani nie tak vo vonkajšej činnosti ako v podstate rehoľného života, úplne bez výhrady patriť Bohu. Každý deň ma Pán obohacuje svojou milosťou. Duchovný život má úžasné dimenzie. Život s Bohom má veľa prekvapení, je stále nový a nevyčerpatelný, plný nádeje, lebo má perspektívu vo večnosti. Siahla ďalej nielen ako tento pozemský život. A v tejto nádeji aj ťažkosti, ktoré sú súčasťou nášho života sa znášajú oveľa ľahšie. Viem, že všetko má zmysel a výkupnú hodnotu. Som povolaná spolupracovať na posväcovaní sveta, a to ma naplňuje.“*

✚ (P2ŽEva81r.,29r) *„Viete, neviem si predstaviť život iný. Ja koľkokrát keď rozjímam, si tak pozerám, jak žijú. Odkiaľ ja mám túto milosť, že ja, mňa, povolal Pán Boh k tomuto takému životu. A ja by som to nevedela, ja sa za nich modlím, ja by som nevedela iný život žiť. Lebo toto viete, ja som presvedčená, že ja som si to nevybrala, tak toto, že Boh mi to vybral. Ja sa len viete čudujem, že mňa si On, že mňa ktosi má rád. On mňa má rád od malička. Tak to ja si nedám za tento svet. Dodatok výskumníka: „Tak to je perla, On perlu si našiel.“ Dobre.“*

✚ (P3ŽSávia62r.,40r) *„Cítim, že môj život má náplň a ďakujem Pánovi, že ma povolal v tejto dobe a v tomto čase. Tie utrpenia, tie skúšky, že sme sa museli skrývať a zápasit' o svoje povolanie, to nás len upevnilo v našom rehoľnom zasvätení a vo viere ma to veľmi posilnilo.“*

✚ (P4ŽLea83r.,15r) *„Ani to tak neviem posúdiť. No však prežila som šťastný rehoľný život. Boh sa o mňa staral, viedol ma a naplňal dobrotou, nádejou a láskou.“*

- ✚ (P5ŽGizella86r.,32r) *„No tak už ani neviem na to odpovedať. Ide o to, že po toľkých rokoch, viete duchovné cvičenia, kňazi kázne, no čo čo, keď už tak povzbudzujú. Ja som netúžila nič. Ja som bola šťastná. Ťažkosti boli, to je samozrejmé. Keď som bola v Matilda Hute, vy to najlepšie viete, koľko tam 120 detí, 60 ležiakov a nebolo ľahké služba. Ja som bola zdravotná sestra. V Matilda Hute bolo to aj ťažké, no ale s pomocou Božou som to prekonala.“*

- ✚ (P8ŽFides66r.,1r) *„Boli to náročné roky. Posilňoval ma osobný vzťah s Ježišom, kríž pri všetkých úspechoch a neúspechoch. Viera ma posilňovala, lebo aj moje rehoľné meno Fides v preklade znamená viera. Čerpala som aj z modlitby, pomáhali mi aj spolusestry, predstavení, príklad aj sestry Oktávie. To nebola len práca na Gemelčičke, ale chodili sme s pánom farárom po všetkých slovenských dedinách v rámci farnosti i mimo na odpusty, mariánske akadémie. Naším účinkovaním na misiách v Rumunsku vznikli aj nové rehoľné povolania. Zostali sme s ľuďmi a pre ľudí vo všetkých ich životných trápeniach, strádaniach, bolestiach.“*

- ✚ (P10ŽBonfilia82r.,5r) *„Tento rok sme mohli slobodnejšie pracovať, ale v reholi sme stále, máme svoju regulu, preto necítim až tak tie rozdiely. Náš život v reholi nás obohacuje tým, že môžeme žiť duchovne s Ježišom. To povznáša ducha a snahu po svätosti viac, než by som ostala vo svete. Len toto je cenné v reholi, keď človek žije opravu to, na čo sa dal, zachováva sv. regulu a nijaké zvláštne zmeny ja som aspoň nepocítila. Z Matilda Hutý ma potom preložili do Tatier do Dolného Smokovca a tam som mala široké pôsobisko. Tam ma dali do kancelárie, robila som nákupy, šila som, záhradu som mala na starosti a prala som prádlo, takže nebolo o zamestnanie núdza, kde bolo treba, všade som sa zapojila, murovala. Bola to radostná služba pre Pána, lebo láska nadľahčuje každé bremeno a pre Pána Ježiša a pre spásu duší všetka námaha a ťarcha je ľahká.“*

3.2.3 Komunizmus

- ✚ (P1ŽDominika62r.,37r) *„Rehoľný život som začala v r. 1973, teda už v tej druhej fáze komunizmu, tzv. normalizácii. Myslím, že komunizmus nás v mnohom ochudobnil. Neboli také možnosti vzdelávania, ako sú teraz. Rehoľná formácia bola prispôbena nepravým podmienkam. S novicmajsterkou sme sa mohli stretávať iba raz za mesiac. Nemohli sme verejne nosiť rehoľné rúcho. Kontakty so sestrami*

iných provincií neboli možné. Obmedzené boli kontakty so sestrami iných spoločenstiev na Slovensku. Niektoré sme sa ani vôbec nepoznali v tom čase. Na druhej strane nás to ušetrilo od niektorých negatívnych vplyvov západu. „

✚ (P2ŽEva81r.,19r) *„Ja som nastúpila, viete, už ten komunizmus bol. Hneď nám všetko zobrali, kravy, všetko nám zobrali. Ale naši mi nič nepísali. Hovorili sestričky, nedávajte im, lebo zo školy ju vyhodia. Lebo ja som nastúpila v 49-tom a už v 48-mom sa to začalo.“*

✚ (P3ŽSávia62r.,34r) *„Počas komunizmu sme nemohli nosiť reholné rúcho. V civilnom zamestnaní sme sa snažili žiť podľa svojho presvedčenia a svedomia. Boli sme mladé a s ľahkosťou sme prekonávali strádania, chránili sa pred vplyvom sveta. Hoci sme žili vo svete, neboli sme z tohto sveta. Keď som pracovala v Košiciach, už tam som pocítila, že som sledovaná políciou, preto som si dávala pozor, lebo som pracovala (pauza), po krátkej pauze pokračujeme: Po ukončení ekonomickej školy som začala pracovať v ÚSS Matilda Huta, kde som si urobila ešte sanitársky kurz, aby som mohla pracovať pri ležiacich postihnutých deťoch. Po čase som si urobila aj pedagogické minimum, lebo ma potrebovali ako vychovávateľku ku chodiacim detičkám, ktoré boli v inom pavilóne v tomto ústave. Po 14-tich rokoch pôsobenia v ÚSS Matilda Huta, som bola preložená do Košíc, nakoľko tajná služba sa začala o nás zaujímať, preto predstavení museli dávať pozor a už nás potom začali vysielat' vonku, aby sme neboli na jednom mieste sústredené, aby sme sa mohli uchrániť pred tajnými. Zamestnala som sa v Košiciach na Geologickom prieskume v redakcii Mineralia slovac. V Košiciach som raz bola predvolaná na políciu na výsluch, nakoľko som si dopisovala s jedným kňazom v Čechách. U toho kňaza pri domácej prehliadke našli môj list a tiež aj listy mojej mamky. Ja som našťastie bola vypočúvaná v Košiciach a mamka musela ísť až do Ústí nad Orlicí, kde ten kňaz býval. Veľmi po tom pátrali, lebo toho kňaza mali ako sa povie „na muške“. On veľmi sa ujímal ľudí a apoštolsky bol činný v rodinách, aby mali duchovnú stravu ľudia, pretože nedalo sa ináč, len takto tajne duchovne sa povzbudzovať, rásť v duchovnom živote. V Košiciach som dlho nebola, lebo naši predstavení ma povolali pracovať do ústavu Bojková. Tam som bola krátko, iba rok a pol a z Bojkovej ma potom predstavení preložili na Cerovú, kde som bola iba rok a po roku ma znova preložili*

na Spišskú Kapitolu, kde sa práve rekonštruoval Kňazský seminár. Tam som pracovala ako hospodárka 12 a pol roka. Potom som bola zase preložená do Trnavy, kde som pracovala ako ekonómka a po ôsmich rokoch som bola znova preložená do Ružomberka, kde som pracovala na SZŠ ako administratívna pracovníčka a mala som na starosti školský archív. Po troch rokoch pôsobenia v Ružomberku ma predstavení povolali zase do Cerovej, kde som už rok a pracujem ako skladníčka.“

✚ (P4ŽLea83r.,3r) *„Nás bolo veľa sestier a väčšinou mladé sme boli, novicky, mladá skupina, tak my sme sa podporovali v dobrom a sme to tak brali troška aj s humorom prácu. Nepadlo nám to tak ťažko, lebo sme vedeli, prečo sme tam a prečo Pán Boh na nás to dopustil.“*

✚ (P5ŽGizella86r.,20r) *„Z Humenného, keď nás už prepúšťali, tak som sa potom dostala do Matilda Huty. Ta už viete boli civilní ľudia namiesto nás nastúpili tam v Humennom a nás tak isto robili v Trnave, oni tí páni aj do Matilda Huty chodili a každú chvíľu len do civilu, do civilu nás navádzali. Núkali všelijaké možnosti, len aby sme sa vyzliekli z rúcha. Ale my sme ani počuť nechceli, to viete.*

✚ (P7ŽElena94r.,19r) *„Česi hľadali 300 pracovných síl – rehoľných sestier k nim, pretože sa v tom čase sa u nich otvárali domovy dôchodcov, ústavy pre debilné deti a nemali pracovníkov. Mohli tam ísť sestry, ktoré boli práce schopné. Medzi ne som patrila aj ja. Nemožné sestry, ktoré ostali tam (v Jasove), boli naraz prevezené do Oseku, pretože tam idú robiť domov dôchodcov. Správca nás asi sedem vypísal z práce, chcel aby sme odovzdali legitimácie a že pôjdeme tam a tam. My sme povedali, kým nám nepovie provinciálna predstavená, že kde a prečo máme ísť, legitimácie nedáme. Tak nás zamkol. Tam sme boli zamknuté (smiech). Medzi nami bola aj sr. Akvila, čo je tu. Poručeno Pánu Bohu. Zatvoril nás okolo obeda a pustil nás okolo piatej. A skutočne sa stalo, že provinciálna predstavená prišla v ten pondelok do Jasova. Že sa pôjde do Chocne a Starkova. Sr. Karmela chodila s provinciálnou predstavenou. Ja som bola určená do Chocne. V utorok prišiel telegram, aby sestra Elena v stredu o 6.hod. ju čakala na stanici v Chocni. Bolo to 2.augusta na Porciunkulu. V Chocni bol domov dôchodcov. 5 sestier prišli z Lučenca, jednu noc už tam spali, keď prišla provinciálna predstavená sestra*

Lívia, ktorú som čakala. Potom sme išli do kostola, mala byť sv. omša. Ľudia boli šťastní, že prišli sestričky, lebo odtiaľ predtým boli zobraté sestry Tešiteľky. Hneď im dali čestné miesto v laviciach v kostole. Vyšiel pán dekan ich vítať pred lavice. Ja som bola taká dojatá, pozriem na hlavný oltár sv. Františka a v ten deň bola Porciunkula. (Smiech) Bolo mi to potechou. Potom so sr. Líviou som išla za pánom dekanom, kde ma predstavila, že toto je nová predstavená. Ja som myslela, že sa prepadnem pod zem. Ľudia tam boli veľmi dobrí, boli sme jednou rodinou. Sestry boli veľmi milé, pracovité a jednotné. V roku 1964 na generálnej vizitácii bola sestra Elena Giorgetti. Potom prišlo nariadenie od provinciálnej predstavenej, aby som dala výpoveď ku poslednému a tak som sa dostala do Oseku. Ešte v Chocni som aj hrávala, keď nebolo organistu a mňa vymieňala spomínaná sestra Henrieta. Nemožné sestry boli premiestnené do Čížu na Slovensko, kde ich transport bol veľmi komplikovaný. V Dudinciach sme mali jeden dom, ktorý sme kúpili od jedného pána a ten dom slúžil pre sestry, ktoré prichádzali do Dudiniec na kúpeľnú liečbu. Aj sestričky z Oseka boli premiestnené do Dudiniec. Potom bolo zle, že sestry museli byť pod štátnym dozorom a štátny dozor bol na Ľupči. Prevážali sestry do Dudiniec a potom na Ľupču. Ja som už vtedy doprevádzala sestričky do Čížu, ale ináč už som bola určená do Trnavy. Tu zase iná kronika ďalšia. Prišla nová provinciálna predstavená Sr. Melánia. Mali sme dom na Kopánke. Majiteľky tohto domu boli štyri: Sr. Melánia, Apolka, sr. Ida a ja. Trnava to bol pre mňa veľký kríž, ktorý nebudem ani spomínať. (veľmi zvažnela) Z Trnavy keď som išla, sme zažili to, čo nezažila ani jedna rehoľa. Museli sme zostať pod štátnym dozorom, preto sme nemohli zostať v Trnave, ale že to musí byť niekde v charite. Niektorým ľuďom boli vrátené majetky, taktiež aj my sme vybavovali, aby nám bol vrátený náš dom a to bolo už v 69 roku. Trnava končila v 74 roku na sviatok sv. Marty. A v Trnave to bolo...(povzdych) najlepšie o tom nehovoriť. Z Trnavy potom do Cerovej nás deložovali, my sme neprišli! Nechceli sme tento dom. V Cerovej bol problém, menil sa duchovný. U pána biskupa to bolo treba vybaviť. (Oddych participanta pre sťažené dýchanie). Spomínam si na jednu ťažkú udalosť z Trnavy na Kopánke z nášho domu. V jeden deň dom obklúčili policajné autá a chceli sa dostať dovnútra. Sr. Gregoria keď to videla, snažila sa všetky dvere zaistiť. Nestačila jeden do kaplnky, cez ktoré sa dostal príslušník do budovy. Násilím urobili raziu celého domu, do ktorého vnikli aj ostatní príslušníci a začali násilím

všetko deložovať do áut, ktoré boli pripravené. Dialo sa to bez súhlasu tých, ktorí v dome bývali, teda rehoľných sestier a predstavených. Potom vtrhli do kaplnky a odtiaľ chceli zobrať Sviatostného Krista, ale sestra Gregoria im zatarasila cestu a povedala: „to teda už nedovolím, iba cez moju mŕtvolu“. Ustúpili. V okolí domu sa zhromaždilo množstvo ľudí a detí a bolo to historické divadlo, ktoré nemalo obdobu. Plač, náreky, strach. Celý dom poprehadzovali bez rešpektu na ľudské práva a súkromia. Medzi tým, keď sa táto razia vykonávala, lebo trvala od obeda do večera, prišli predstavení, ktorí boli vzdialení a s hrôzou sa pozerali nechápajúc, prečo pred ich domom je toľko ľudí a čo sa robí. Aj celá kolóna áut pred domom. No rýchlo to pochopili. Pristavený bol aj autobus, všetky sestry museli nastúpiť, predstavená zobrala ako posledný kríž, dvihla ho a sestry začali spievať: „Len výš a výš, zdvihnime kríž, svet sa v Kristu obnoví.“ S plačom a v tichej posvätnosti nastúpili. Ľudia okolo stojaci plakali a nemo sa dívali na tú krutosť a zbesilosť. Avšak deti prítomné na tomto mieste tak prekvapujúco vnímali túto situáciu, že zaznamenali si všetky poznávacie značky pristavených áut. Bol to jeden barbarský deň, ktorý sa nedá vyjadriť.“

Poznámka výskumníka: (detailne je tento životný príbeh v daných konkrétnostiach zachytený na DVD, ktoré je k dispozícii pre veľmi náročné spracovanie do podoby opisu.)

✚ (P9ŽFlávia84r.,28r) „.....nastal komunizmus. Ináč som chodila do školy k sestričkám uršulínkam na Mäsiarskej ulici, potom na Angelinum. U našich som bývala, keď prišla sr. Salomea, prefekta, z Podunajských Biskupíc do Košíc, kde bol ústav aj domov dôchodcov. My sme tam boli ubytované. Otecko platil ubytovanie. Predtým moja staršia sestra mala ísť do kláštora a nejako sa nemala k tomu a ja som sa z jedného dňa na druhý rozhodla. Bože, ja pôjdem za ňu do toho kláštora. Povedala som to oteckovi, otecko mi povedali: Keď ideš do kláštora a položíš ruky na pluh, neobzeraj sa naspäť. Ja som si to vzala k srdcu, áno prosím. Sestrička mi povedala: Keď budem mať prázdniny, môžem nastúpiť ku sestričkám do kláštora. Ten rok som skončila a išla som k sestričkám do Podunajských Biskupíc. Dali mi oblečenie aj pelerínku. Urobila som si kandidatúru za dva mesiace a potom som odišla do Košíc, predstavená ma zobrala a som pokračovala v škole. Po dvoch rokoch začal komunizmus, áno? Ako oblečená kandidátka som už nemohla chodiť do školy, mohla by som pokračovať už len v civilí. Sestričky Uršulínky do konca roka učili,

ale ku maturitám sa už nesmeli postaviť. Cez prázdniny chodili dievčatá na brigády na trať mládeže. Ja som potom išla do Humenného, kde boli naše sestričky a ja že si tam urobím brigádu. Časy sa zhoršovali, ja som do školy nešla. Po jednom roku pobytu v Humennom, nás tam bolo 12 kandidátiek, z Bratislavy prišli 5 sestričky poobliekané. Kandidátky rýchlo obliekli do rehoľného rúcha, aby nás zaratovali. Sr. Dobroslava Masárová vymenovala nás 5, že do Trnavy pôjdeme, z Trnavy prišli. Nočným rýchlikom sme cestovali do Košíc. Sr. Kapistrána mala službu (nie veľa hovorím?) a potom hovorím: na vrátnicu nám dala matrace, aby sme sa vyspali, po nás myši behali a do rána sme to vydržali. Potom sme šli za sestru predstavenú Otíliu, tá rýchlo nás obliekla, nepôjdete ani na omšu, a hneď na stanicu. Nedáme sa pre vás pozatvárať. Tri hodiny sme čakali na rýchlik do Trnavy. Hneď sme sa pustili do práce a robili sme od rána do večera. Ale formácia bola nijaká, žiadna skoro. Provinciálna predstavená bola v Hejniciach, sestra Amábilis v továrni a nám dali nebohú sr. Hildegardu, takú postulátvedúcu, ona nám len trocha vysvetlila. Regulu počítala, články a dačo nám vysvetlila. Prišiel rok 1954, 13.mája sme urobili profesiu. Skoro ráno kaplnka nemocničná bola zavretá, bola tam len predstavená, nebol ani kňaz. Potom začala likvidácia, počúvali sme, že už tam brali sestričky, tam. Najsamprv likvidovali učiteľky koncom júna a potom 22.8.1956 zdravotné sestry. Predtým som pracovala v nemocnici v Trnave na rozličných oddeleniach, dávali ma na také zodpovedné miesta, ku inkubátorom, potom som bola u väčších detí, bolo treba zastúpiť sestričky vrchné, aj tam ma dali, aj na onkológiu ma dali zastupovať a potom sr. Cecília, ktorá tam bola, lebo prišla z Podunajských Biskupíc, ktoré boli už zlikvidované. Dali nás bývať na kožné oddelenie, kde bola sama špina a neporiadok. Znášali sme všetko, lebo sme vedeli, že to bude ešte horšie. Potom som mala na starosti čistiace prostriedky. Keďže som bola pri predstavených, mala som možnosť vidieť prípravu likvidácie. Prišlo asi tristo eštechákov, ktorí sa poschovávali do kotolní a tam čakali na nás ako na korisť. Ja som išla do kancelárie niečo vybavovať, veľmi ma pozorovali. O piatej začala rabovačka. Pristavili sa autobusy, pristavili sa autá a už nás išli likvidovať. Lekári museli už poodchádzať o štyroch. Začali batožiny nakladať do auta a ja som tomu jednému eštechákovi povedala, lebo on povedal, že aký je unavený: A my nemáme byť unavené, čo som do štyroch pracovala na oddelení? A teraz čo by som sa mala venovať svojim náboženským povinnostiam

rehole, a vy ste teraz tak tu narazili v nočných hodinách, ako by som bola tu zločinec a rabujete, hej? Áno, zavolali ste doobeda našu provinciálnu predstavenú sr. Klukulčiakovú, že sestry v noci odchádzajú a ona nám to nesmela povedať. Všetko nedorobené balili. Bolo nás 43, všetky sme nešli, nepovedali nám, kde ideme, ale vedeli sme, že ideme do Sládečkoviec. Išli do domu dôchodcov na Cemjatu. Keď som niesla sochu Panenku Máriu, jeden si odkašľal. Ja som povedala, raz budete ruky ku nej spínať, k Panne Márii, na ktorú ste odkašľali. Teraz nás dali do autobusu a jeden sa pýta referentky a hovorí: A si ich spočítala, koľko ich je? A ona odpovedá. „A čo sú to kravy, aby som ich spočítala?“ A ja odpovedám: No to je naozaj veľmi krásna reč. Blúdili sme a o pol tretej ráno sme prišli do Sládečkoviec. V Sládečkovciach bolo sústredených 220 sestier, krížových bolo 70. Sestra Cecília nám bola predstavená. Na jednej izbe nás spalo 15. Ja som mala vtedy 22 rokov a práca nebola žiadna. Potom ma dala predstavená do kancelárie. Za celodenný úväzok mala som 460 Kčs. Zriadili liahareň pre sliepky, kačice a plemenný chov. Tam hodne sestier zamestnali, myslím že aj do tridsať. Vyľahli sme aj 1500 kusov naraz. To bola cudzozemská hydina. Potom sme mali včelársku farmu zariadenú, veľká záhrada, park a prasatá tiež boli. Ako hospodárka som všetko zaobstarávala, čo bolo treba. Správca bol ako bota, do ničoho sa nerozumel. Celý deň som bola na cestách, všetko som v rukách nosila, lebo doprava nebola žiadna. Veľké veci som objednávala a nám to dovážali. Každý deň som bola na cestách o hlade o smäde, všelijako. Mala som dôveru v Boha, že Boh mi všade pomôže. Bola láska medzi nami. Všetky mladé sme sa schádzali, huncútstva sme robili, bolo nám veselo, dobre nám tam bolo, že nikdy na to nezabudnem. Mali sme troch údržbárov, každý bol z inej rehole. Mali sme aj ovocné stromy a jednu dobrú slivku. Na tú slivku napísal výstrahu: „Kto z tej slivky bude brať, obráti sa na ropuchu.“ Išla som po záhrade a jedna sestra mi núka: Flávia, nechcete si zobrať slivku? A ja nie, lebo by som sa obrátila na ropuchu. Ten jeden údržbár bol verbista a nie až tak najlepšie sa správal k sestričkám. Jedna sestra napísala na neho jeho provinciálovi: „Romulus, ty sa pekne správaj ku sestričkám, ako sv. Jozef ku Panne Márii.“ On sa mi zdôveril, že ako odpísal provinciálovi: „Ja nie som svätý Jozef a sestričky nie sú Panenky Márie.“ (Smiech, že také žarty sme robili) Mňa potom zobrali do Osadného. To je posledná stanica Československej republiky. Dali ma k deťom mentálne retardovaným. Vedúci bol

pravoslávny pop – apostata. Bol veľmi falošný a robil nám zle. Udával ľudí, lebo neďaleko boli poľské hranice a niektorí na čierno chceli prejsť, aj mu zaplatili, aby nevyzradil, zobral úplatok a aj tak ich udal. Namontovali nám tajné vysielacky. Mňa sa bál a keď videl, že idem do kúpeľov do Dudiniec a urobil to tak, že obvodný vybavil u interného lekára, že všetky sestry mali ísť naraz na interné vyšetrenie. Bola veľmi ťažká s ním spolupráca, podozrievania, že my máme tajnú vysielacku, rozhodli sa predstavení, že postupne budú už sestry brat' z tohto ústavu. Sestry boli posťahované. Zostali sme iba tri: sr. Vlasta, Angelia a ja. Správca nám nariadil, že máme odchádzať po jednej. A ja som mu na to odpovedala: „Žiadne také, ja sama chodím len ku spovedi.“ Sr. Angelia išla do Tatier a ja so sestrou Vlastou sme išli na Slovenskú Lupču. Matúškova z Bratislavy nás prišla prekontrolovať, či sme tam prišli. A ja som jej povedala: „Ty vy ste také staršie, vypracované sestry dali do takej pevnosti, čo ani Turci ju nemohli dobyť. A my tu teraz máme byť a nám tu bude dobre.“ I Mária Terézia chodila na koni a ja 120 schodov s operovaným kolenom musím ich merať. A teraz nám bude dobre? Nech skúsi aj druhý. Taká bola z toho prekvapená, že sa až v Bratislave obzrela. (smiech)“

 (P10ŽBonfilia82r.,20r) *„Bol to ozaj teror. Zobral nám provinciálny dom a vlastné domy. Nemohli sme prijímať dorast za 40 rokov. Aj teraz to cítime. V noci nás vyvážali a nevedeli sme, kam nás vedú. Ráno sme sa ocitli v Sládečkovciach a potom zasa zo Sládečkoviec vybrali si sestry do továrne. Ozaj sme nevedeli, či nás vezú na Sibír, či do Nemecka. Celý deň to trvalo, kým nás previezli do Nejdeku nad Karlovými Varami. V Močenku bolo najťažšie, nemali sme ani šporák. Mali sme medený kotol, ten sme vydrhli a sestričky začali v ňom variť jedlo. A keď bolo pranie, museli sme navariť predtým, v tomto kotli sme vyvárať prádlo. Do továrne nás Česi slušne a pekne prijali. Keď sme prišli, mali sme aj zakúrené, mali sme kachľové pece. Do továrne sme chodievali každé ráno, mali sme len 10 minút, tak to bolo veľmi dobré. Po dvoch rokoch sme sa nezúčastnili volieb, tak nás odsunuli do Tatrovíc. Tatrovica – bola taká malá dedinka, 9 km od továrne, bola tam veľká škola, kde sme v jednej triede bývali 12 až 15. Nebola tam ani voda, ani kúrenie, ani splachovacie WC. V lete, keď bolo teplo, tak z tých záchodov – z tých rúr vychádzali červy 10 cm, že ja som sa ich bála (smiech). Museli sme ráno o 4-tej vstávať, pomodliť sa a o 6-tej púšťali sa stroje. V továrni sme nesmeli otvoriť okná,*

lebo nad nami boli rozprašovače a musela byť určitá vlaha. Tam som dostala úraz. Vzalo mi pravú ruku medzi valce. Musela som ruku držať, až kým neprišiel majster odstaviť stroje. Ruku mi uvoľnili, ruka mi napuchla. Po trojtýždňovej maródke som nastúpila naspäť.“

3.2.4 Prenasledovanie

✚ (P1ŽDominika62r.,8r) *„Obdobie, ktoré som prežívala je veľkým darom od Boha. Prejav veľkej dôvery od Boha i od predstavených. Ďakujem Bohu, že si ma povolal práve za takých podmienok. Žili sme nenáročne a stačilo nám málo. Boh sám si nás udržiaval, aj keď v obmedzených vonkajších podmienkach a chránil nás ako premostenie medzi dvoma generáciami. Tou, ktorá bola pred nami a tá, ktorá mala byť zlikvidovaná po nástupe komunizmu v 50-tich rokoch a tou druhou generáciou, ktorá prišla po nás po páde totality. V tom práve vidím veľkosť poslania našej generácie. Premostenie. Rehoľný život mal byť zničený. Mohol d'alej žiť a bola potrebná táto naša generácia. Všetky tie podmienky čo prinášali, malo svoj význam.“*

✚ (P2ŽEva81r.,17r) *„Tento život za totality z vonku bol obmedzený. Ale tak Vám poviem, my sme sa veľmi obohatili (participantka dáva na to veľký dôraz). Nám Pán Boh dal tak dobrého kňaza, takých dobrých kňazov, jedného za druhým, ktorí tam boli za trest tak ako my a viete, že len dobre ide za trest no a my sme mali takého kňaza, že my sme až čakali, kedy pôjdeme ku sviatosti zmierenia. Mali sme vedenie. A ja som prišla ku stroju, to som nepovedala predtým, dva roky sme sa nemohli modliť. Pri strojoch sa nedalo modliť, bolo 15 pasáži. Mala som dlhý 14,5 metrový stroj. Ale potom my sme si tak na ten hluk zvykli, že ja som chodila kolo tej mašiny, ja som sa modlila nahlas, ja som ho už nepočula, ja som spievala si litánie, rozjímal som nahlas, ja som sa tam naučila hrať, ja som si po tých lyštach na mašine písala noty, v notovej osnove, to všetko som si čítala. Prišiel majster, hovorí: Helenko, čo to tady máte? (volali nás po civilnom mene). No študujte pán majster, študujte. Ja som sa tam perfektne naučila noty čítať, no a tak, že duchovne nás to obohatilo. Predtým vonku boli rehole na výške, ale teraz my sme zostúpili na podlahu. My sme cítili, že my sme na podlahe. Pán Boh nás tam chcel mať. A my sme si pokladali svojich majstrov a pracovníkov a pracovníčky za našich pánov. My sme si ich velice vážili, uctili. Nikdy sme im o Pánu Bohu nevyprávali. Nikdy.*

A oni, čo boli v továrenskej polícii, (komentár: no počkaj, jak sa to volá, nápoveda žandári? Nie, no jak sa to volá, čo každý ma svoje, oni mali aj zbrane, no milícia?) Podniková milícia. Nikdy sme o Bohu im nehovorili. A oni sestrička odovzdali úbor, odovzdali zbraň a oni s nama každý deň šli do kostola. Ani sme ich nevolali. My sme len ticho žasli. Prišla májová pobožnosť, prišla Veľká noc, prišli Vianoce, pán doktor, pán farár nacvičovať na faru a spevy s tými inštrumentami všetci chlapi sme spievali úžasne. A na Veľkú noc zaspievali Pašie a z osobného oddelenia štyria chlapi spievali Krista Pána. Bola to sláčiková hudba. Vrátim sa k Vianociam, spievali sme marhuľovú omšu štvrtý hlas. Bolo to nádherné. Všetko vnímali ako veľké obohatenie od Pána Boha. Bol to ťažký rok, nemali sme ani peniaze, chodili sme do jedálne, tam nám dali tácku s jedlom. Nemali sme ani peniaze. Na raňajky nám dali rožky i šálku kávy. A keď na tej šálke som videla červené pery namaľované, tak bolo po raňajkách. No ale potom keď sme už dostali výplatu akú-takú, tak potom naši sa snažili chudobne, lebo všetko sme si museli zaplatiť. My sme platili každá za jednu izbu 34 korún. Nájomné, každá! Keď nás dali do Tatrovíc, v jednej škole nás bývalo 14. Ale každá sme platili 34 korún každá jedna. Keď to bola rodina, tak otec platil za celú rodinu 34 korún. Duchovne nás Pán Boh viedol.“

✚ (P3ŽSávia62r.,18r) „Ja za to všetko, čo som prežila počas totality, cítim preveľkú vďačnosť voči našim predstaveným za dôveru, ktorú nám dávali, že hoci sme boli vo svete, dôverovali nám a my keď sme sa opreli o Pána, posilňovali sme sa modlitbou, duchovným životom, tak mali sme silu vydržať tie tlaky. Mnohokrát to predstavení riskovali. Vďaka im, že boli takí odvážni a verili a dôverovali nám, že aj keď sme v tom svete, ale sa s ním nestotožníme. Ja osobne som za tú dôveru a materinskú starostlivosť veľmi povďačná.“

✚ (P4ŽLea83r.,25r) „Práve to si myslím, že tam sme sa tak dobre vycibrili, lebo sme v tej továrni pracovali pravidelne. Ďaleko sme chodili do továrne 9 km, a to sme už o piatej odchádzali autobusom a celých tých 9 rokov sme v takej štrape žili a doma sme nesmeli mať nikoho, žiadnu sestru, všetko sme si museli po práci robiť doma, tie čo sme boli v továrni, takže boli sme stále v tom švungu, v tom napätí a že to akoby tak ostalo aj v nás (smiech). Už keď sme videli tu, keď sme prišli, že je niečo

také pomalšie, už nás to trochu dvíhalo. Ale bolo to len v dobrom, sme sa aj tešili z toho, že sme sa tak vládali ešte naladiť.“

✚ (P5ŽGizella86r.,1r) *„No s Božou pomocou viete, ja som brala všetko, že od Pána som prijala všetko, viete, to každý deň, čo Pán naservíruje, to je pre mňa povzbudenie síl a pomoc, nebolo to ľahké ani v Matilda Hute. Ťažké podmienky. To ani nejdem spomínať, aké prípady boli, pravda s týma detičkami, veď aj zdravé deti koľko dajú starosti, no a ešte nie tí chorí. Ale ja som mala veľmi rada tie deti a keď som išla ráno do roboty skákali tam pri dverách, že sestrička ide naša, ide. Mala som z toho radosť a oni ma mali radi.“*

✚ (P6ŽOdorika91r.,8r) *„Jedna druhú sme povzbudzovali v nasledovaní Pána Ježiša. On nám ukázal príklad, akým životom sa ide do neba. Povedal, že kto pôjde tou cestou ako ja, bude prenasledovaný. Mňa prenasledovali, aj vás budú prenasledovať. Táto myšlienka nás držala. Jedna za druhú sme sa modlili. Z modlitby pochádzala sila. Aj teraz, keď už tak nemôžem pracovať, tak idem na adoráciu a tam dávam všetky úmysly, i vás všetkých. Čas ticha pri modlitbe má svoj účel pre sústredenosť.“*

✚ (P7ŽElena94r.,14r) *„Je to veľká milosť, to môžem potvrdiť. Boh mi dal milosť rehoľného povolania, zvlášť v týchto starých rokoch, uvedomujem si, že ma Pán Boh viedol. Nemala som žiadne iné pohnútky k povolaniu iba to, že ma Boh volá. (plač) Zázrak v tom vidím, že som mala dobrú katolícku výchovu od mojich rodičov a z prostredia, v ktorom som žila. To sa nedá ináč ani povedať. Musí mať hlbokú vieru a lásku. Bez lásky to nemôže byť. Ešte v učiteľskom ústave som dbala na to, aby sa človek vychoval na charakterného človeka. Bez viery a lásky k Bohu toto všetko nie je možné. Keby čokoľvek prišlo, viem, že Boh mi vo všetkom pomáha. To sa nedá ani povedať, čo som všetko prežila a musím to v sebe dusiť. Ale Boh o tom vie o všetkom. A za to nech je zvelebený a ďakujem mu, že mi pomáha. Keď sa pozriete na kríž, čo iného môžete povedať. On z lásky k nám ľuďom zomrel. Z lásky k nám sa stal dieťaťom, človekom. Tolko je urážaný, aby človek uvažoval, načo je na svete. Aby sme Pána Boha poznali, jeho milovali a spasení boli.“*

✚ (P8ŽFides66r.,27r) *„Boli to náročné roky. Posilňoval ma osobný vzťah s Ježišom, kríž pri všetkých úspechoch a neúspechoch. Viera ma posilňovala, lebo aj moje rehoľné meno*

Fides v preklade znamená „viera“. Čerpala som aj z modlitby, pomáhali mi aj spolusestry, predstavení, príklad aj sestry Oktávie. To nebola len práca na Gemelčičke, ale chodili sme s pánom farárom po všetkých slovenských dedinách v rámci farnosti i mimo na odpusty, mariánske akadémie. Naším účinkovaním na misiách v Rumunsku vznikli aj nové rehoľné povolania. Zostali sme s ľuďmi a pre ľudí vo všetkých ich životných trápeniach, strádaniach, bolestiach.“

✚ (P9ŽFlávia84r.,1r) *„Utrpenie Ježiša Krista, kríž. Všetko môžem v tom, ktorý ma posilňuje. K tebe Bože môj sa utiekam. Nikdy nič zlého sa mi nestalo. Celý život, čo som chodila, cestovala, ani raz som nezmeškala dopravné prostriedky. Nemôžem si robiť ilúzie, že ja som prišla na parádnu ružovú cestu a po nej budem chodiť. Krížová sestra po krížovej ceste.“*

✚ (P10ŽBonfilia82r.,6r) *„Bol to ozaj teror. Zobral nám provinciálny dom a vlastné domy. Nemohli sme prijímať dorast za 40 rokov. Aj teraz to cítime. V noci nás vyvážali a nevedeli sme, kam nás vedú. Ráno sme sa ocitli v Sládečkovciach a potom zasa zo Sládečkovci vybrali si sestry do továrne. Ozaj sme nevedeli, či nás vezú na Sibír, či do Nemecka. Celý deň to trvalo, kým nás previezli do Nejdeku nad Karlovými Varami. V Močenku bolo najťažšie, nemali sme ani šporák. Mali sme medený kotol, ten sme vydrhli a sestričky začali v ňom variť jedlo. A keď bolo pranie, museli sme navariť predtým, v tomto kotli sme vyvárať prádlo. Do továrne nás Česi slušne a pekne prijali. Keď sme prišli, mali sme aj zakúrené, mali sme kachľové pece. Do továrne sme chodievali každé ráno, mali sme len 10 minút, tak to bolo veľmi dobré. Po dvoch rokoch sme sa nezúčastnili volieb, tak nás odsunuli do Tatrovíc. Tatrovce – bola taká malá dedinka, 9 km od továrne, bola tam veľká škola, kde sme v jednej triede bývali 12 až 15. Nebola tam ani voda, ani kúrenie, ani splachovacie WC. V lete, keď bolo teplo, tak z tých záchodov – z tých rúr vychádzali červy 10 cm, že ja som sa ich bála (smiech). Museli sme ráno o 4-tej vstávať, pomodliť sa a o 6-tej púšťali sa stroje. V továrni sme nesmeli otvoriť okná, lebo nad nami boli rozprašovače a musela byť určitá vlaha. Tam som dostala úraz. Vzalo mi pravú ruku medzi valce. Musela som ruku držať, až kým neprišiel majster odstaviť stroje. Ruku mi uvoľnili, ruka mi napuchla. Po trojtýždňovej maródke som nastúpila naspäť.“*

Z uskutočnených rozhovorov je pozoruhodné sledovať ako rehoľné sestry napriek mnohým ťažkostiam doby zostali aj naďalej verné svojmu povolaniu a vydali tak svedectvo o prítomnosti Božej lásky vo svete. Ako memento na neprijemné zážitky sa konala v roku 2010 konferencia vyšších predstavených ženských reholí pri príležitosti 60. výročia násilnej likvidácie reholí na Slovensku. Konferencia sa usporiadala dňa 29. augusta 2010 v Kňazskom seminári v Badíne. Bolo to spomienkové stretnutie pod názvom „Vernosť ako prejav lásky“ 1950 – 2010. Hlavným zámerom podujatia bolo poďakovanie sa všetkým rehoľným sestrám, ktoré prežili toto ťažké obdobie. Spomienkové stretnutie otvoril banskobystriický diecézny biskup Mons. Rudolf Baláž slávením ďakovnej svätej omše, ktorá bola v priamom prenose vysielaná Slovenskou televíziou. Stretnutia sa okrem sestier zúčastnili ďalší vzácni hostia ako Mons. Ján Orosch, Mons. Štefan Vrablec, František Mikloško s manželkou, Katarína Hulmanová, František Neupauer, Patrik Dubovský, Štefan Bučko a iní. Program ďalej pokračoval v popoludňajších hodinách. Akciu R z pohľadu histórie priblížil historik Tomáš Gerboc, SVD. Dodnes sa na minulý režim pamätá, dokonca na konferencii zazneli i živé svedectvá sr. Cherubíny Siváčkovej zo Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul a sr. Bohumíry Školníkovej z Misijnej kongregácie služobníc Ducha Svätého. Cieľom bolo aj audiovizuálne archivovanie výpovedí rehoľných sestier, ktoré prežili Akciu R. Takéto stretnutie má veľký význam, je to prejav úcty a vďaky tým sestrám, ktoré boli v roku 1950 účastné likvidácie kláštorov.

3.3 MIESTA POMOCI

✚ (P1ŽDominika62r.,15r) „Ako som už spomínala, bola som v ÚSS pre mentálne postihnuté deti. Táto práca je v charizme nášho inštitútu. Potom neskôr som ako laborantka na odbore hygiena práce, tam som si uvedomovala vlastne to poslanie, ktoré mal aj Páter Teodózius. Chodila som do továrni. Sme meriavali v práci napr. hluk, alebo prašnosť prostredia, a tak som často spomínala na Pátra Teodózia, keď som mala možnosť vstúpiť do továrni a vidieť prácu robotníkov. Tam som sa cítila ako milosrdná sestra sv. Kríža, že naplňam svoje poslanie, keď pomáham vlastným ľuďom zlepšovať ich životné podmienky formou práce.“

✚ (P4ŽLea83r.,22r) „Ja na týchto troch miestach: v Trnave, v Bratislave, v Číži, zasa v Bratislave a v Cerovej.“

- ✚ (P5ŽGizella86r.,2r) „Po tri sme chodili, Trnava, Humenné, Bratislava a ešte aj Lučenec. Tak sa po tri sme chodili nočným rýchlikom. Zo západu z Trnavy som ja išla do Humenného. Tak ešte s Božou pomocou snažím sa ísť každý deň doobeda do čistiarky, tam zemiaky, zeleninu, ovocie pomáham a s tým vedomím, že ešte niečo dokážem no. Viete, mám už 85 rokov, takže rôčky idú, ale som ešte rada, že môžem aspoň niečo spraviť.“

- ✚ (P6ŽOdorika91r.,5r) „Potom, keď už bola likvidácia a keď nás likvidovali, tak v nočnú hodinu najprv sv. omša a po sv. omši aby sa ľudia s nami nelúčili, tak boli milicisti a sťahováky, čo nás brali. Bolo nás vyše 32 sestier. V nočnú hodinu nás brali do tých sťahovákov. Nikto sa ku nám nesmel priblížiť. Tak som išla do Dudiniec so sr. Dagmar. Tam boli dve budovy, mali sme to tam zariaďovať. Boli sme tam štyri mesiace a odtiaľ som bola preložená do Skalice. V Skalici sme boli pol druhu sily na 55 ľudí. Dve budovy zdevastované, prišli robiť veľké opravy. Robili to v plnej prevádzke. Mali sme len studenú vodu a teplú vodu z druhej budovy, keď som zakúrila do peca. Boli veľmi sťažené podmienky. Keď bola zima, sme si vykurovali. Ústredné kúrenie nebolo. Prišla vedúca a povedala mi, nebudete dnes zdravotná sestra, vy budete aj upratovačka aj záhradníčka. To bola 60 metrová záhrada a mala som z toho spraviť park. Mimo toho som mala byť prádelníčka. Sama som tam bola.“

- ✚ (P7ŽElena94r.,38r) „Skončila som meštiansku školu. Potom som skončila Učiteľský ústav a potom neskôršie ešte zdravotnú školu. Tak bolo rozhodnuté, išla som zo školstva do zdravotníctva a zo zdravotníctva do školstva. Potom som pracovala ako učiteľka i v zdravotníctve.“

- ✚ (P8ŽFides66r.,37r) „Keď som sa vrátila z Gemelčičky, tak som sa vrátila na Cerovú. Po roku som šla do Hanisky na tri roky, kde sa staráme o naše staré sestry, je to náš sesterský dom a starali sme sa aj o starých kňazov. Po troch rokoch som sa vrátila opäť na Cerovú a som tu už 10 rokov. Teraz som už ako dôchodkyňa.“

- ✚ (P10ŽBonfilia82r.,16r) „Po škole som bola preložená do Bratislavy do nemocnice. Zadelili ma na krčné oddelenie a predtým sme ešte boli na skúškach, chceli sme 4-ročnú zdravotnícku školu, ale nakoľko prišli 50-te roky, tak sme išli pre svoje doklady aj s inou kandidátkou, že nebudeme ďalej pokračovať v škole, pretože

chceli sme byť sestrami. Keďže som nemala 18 rokov, prehadzovali ma všade, kde bolo treba. Po 50-tich rokoch likvidovali sestry a nás zadelili do prvej skupiny a odviekli nás do Močenku v noci. Tu postupne zhromažďovali sestry z viacerých reholí. V Močenku ma zadelili do pracovnej skupiny a pracovali sme v záhrade, skladali sme uhlie do pivnice a všetky práce, čo bolo treba. Bolo to tam veľmi chudobne, pretože keď sme tam došli, bol v neporiadku celý dom, nemali sme ani postele. Všetky postele boli zhromaždené v jednej miestnosti na prízemí. Museli sme si najprv všetko upratať a pripraviť si postele a tak sme mohli ďalej žiť na novom mieste. Bol tam už správca, nemali sme v čom variť, lebo kuchyňa bola zatarasená všetkým neporiadkom fliaš, lebo predtým vystaňovali rehoľníkov, kňazov, takže dom bol v strašnom neporiadku. Jedenkrát sme si prali prádlo a bola tam artézská studňa. Každá vzala vedro, nádobu, lebo ináč sme nemohli za bránu ísť, išli sme pláchať do artézskej studne. Za toto dostal správca vynadané od vyšších úradov. Už potom sa to nikdy viac nestalo.“

3.3.1 Zdravotná služba

 (P1ŽDominika62r.,16r) *„Potom neskôr som ako laborantka na odbore hygiena práce, tam som si uvedomovala vlastne to poslanie, ktoré mal aj Páter Teodózius. Chodila som do továrni. Sme meriavali v práci napr. hluk, alebo prašnosť prostredia, a tak som často spomínala na Pátra Teodózia, keď som mala možnosť vstúpiť do továrni a vidieť prácu robotníkov. Tam som sa cítila ako milosrdná sestra sv. Križa, že naplňam svoje poslanie, keď pomáham vlastným ľuďom zlepšovať ich životné podmienky formou práce.“*

 (P2ŽEva81r.,40r) *„Tak svoje poslanie som naplňala najsamprv ako nová kandidátka, potom teda riadna kandidátka štúdiom, modlitbou, potom nás predstavení poslali na prax cez prázdniny do nemocnice, lebo som zložila skúšky do Strednej zdravotníckej školy na Nedbalovej ulici, len tak sme praktizovali, ja som praktizovala na chirurgickej ambulancii. No ale potom prijali nás do školy, lenže len v civilii. A to bol ten 50-ty rok. Potom už aj vyviezli provinciálny dom. Vtedy ja som povedala svojej kandidátke: „Katka poďme si po papiere, štátne občianstvo, šak to všetko ostalo v škole a my do školy nejdeme. Ja nejdem do školy. Predstavená povedala: „Chodte, chodte do školy a potom, keď vyštudujete, prídete za nami.“ Hovorím: „Ja som neprišla do kláštora, aby som mala školu. Ja chcem*

byť sestrou. “ *Predstavení si so mnou nemohli dať rady. Tak sme šli 31. augusta do školy pre papiere, že potrebujeme papiere. Všetci prídete zajtra do školy! Aby sme necigánili, hovorili nepravdu, som povedala: my prídeme, tak prinesieme. To bolo podmienené, viete? No papiere nám dali a bolo dovidenia škola. Tak sme potom do školy nešli, a tak sa začal postulát, noviciát, dali nás do nemocnice, ostali sme, bývali sme v ošetrovateľskej škole, tam bolo veľa kandidátok, ale naraz školu zavreli, po prázdninách zamkli a my sme ešte večer vynášali veci. Do školy sa už nešlo, všetko v škole ostalo. To všetko toto vzácne, príručky, všetko to tam ostalo. No my sme už potom pracovali na oddeleniach. Najprv na očnom oddelení pri deťoch a potom dali ma, aby som sa viacej naučila, na chirurgické oddelenie, aby som tak. Potom sme začali tajne postulát v 52-roku. No to bolo ešte v 51-roku, tak sme zo všetkých týchto domoch zobrali kandidátky, popremieňali nás do Humenného, z Humenného do Bratislavy, z Trnavy a tak, Moravce, Lučenec, to všetko popremiestňovali, a tak sme mali na sv. Kláru v noci obliečku. “*

✚ (P4ŽLea83r.,40r) „*Tak hneď od začiatku som chodila ešte do školy v Trnave, potom som ešte dva roky robila v nemocnici v Trnave pri chorých, aj v Bratislave 1 rok, kde sme mali aj formáciu. “*

✚ (P5ŽGizella86r.,4r) „*Tam som pracovala na kojeneckom oddelení. Deti som mala veľmi rada. “*

✚ (P6ŽOdorika91r.,33r) „*Ja som nastúpila do nemocnice ako mladá sestra a poviem vám jeden príbeh. Jedna sestrička bola určená, aby mi ukázala na ktoré oddelenie. Som tam prišla, akurát lekár, pôvodom bol nemec, evanjelik, bola tam staršia úseková sestra, tak ma odovzdala tá sestrička inde, tam mám nastúpiť. Ten lekár mi podal pevne ruku a pozeral sa mi do očí a mne sa to neľúbilo. Dala som mu na známosť, že si to nemôže dovoliť. Sama som to zbadala, že chodil so slzami v očiach za mnou a o odpustenie prosil. Hovorím, myslíte si, že keď vy ste lekár a ja som jednoduchá sestra, že si toto môžete dovoľovať? To nie, to si nemôžete dovoliť. Potom ma stále odprosoval. Potom keď som mala aj nočné služby, som dávala injekcie, nikdy ani jedným slovom, ničím si nedovolil. Mal taký odstup a tak sa slušne choval ku mne a nikdy si nič nedovolil. Dokonca bol prívetivý, slušný a veľmi si vážil. Bolo to v Zlatých Moravciach. Ďalej som pracovala na internom, chirurgii prvej i druhej, potom na operačnom sále, na ambulancii, keď nebol*

operačný deň a niekedy som bola od rána do rána pri stole. Preto potom som dostala žalúdočné vredy, som nič nemala v ústach a po nejakých rokoch som nastúpila, bola som preložená na resku, tam boli najťažšie prípady a to boli tam odborné všelijaké stroje, ktorým som sa zaučila a pomáhala ľuďom.“

✚ (P7ŽElena94r.,26r) *„A riadením Božím som sa dostala do zdravotníctva. Pracovala som v Skalici na kojeneckom oddelení. Tam som bola 8 rokov. Toto pracovisko ťažko niekto pochopí. Bolo veľmi náročné a ťažké. Ale to bolo moje najkrajšie pracovisko v živote, pretože to boli čisté dušičky, pokrstené deti a ten pocit neviem či to niekto v živote pocítil. Keď som prišla po sv. omši, deti boli napapkané, prebalené, pripravené a ja som vošla do tých boxov a pozdravila som Pochválený buď Pán Ježiš Kristus. Tie deti niektoré dvihli hlavičky a kynkali hlavičkami. Čistá duša kojencov a duša, ktorá prijala Pána Ježiša, aké to bolo vnútorné spojenie. To sa nedá ani vysloviť.“*

✚ (P9ŽFlávia84r.,23r) *„Keď som ešte bola ako kandidátka v Humennom a pracovala som na chirurgickom oddelení, tak mi povedali, že oni také kandidátky tu nemajú radi a ja som zdôvodnila, že ja si prácu vykonávam zodpovedne a mne na vašej láske nezáleží, či vy radi alebo neradi. (smiech)*

✚ (P10ŽBonfilia82r.,35r) *„pôsobila som v ÚSS v Matilda Hute pre mentálne retardované deti a mládež.“*

3.3.2 Sociálna služba

✚ (P1ŽDominika62r.,20r) *„Ako som už spomínala, bola som v ÚSS pre mentálne postihnuté deti.“*

✚ (P3ŽSávia62r.,4r) *„Tak napríklad, keď som nastúpila do ÚSS v Matilda Hute, to bolo pre mňa čosi nové, lebo som študovala smer ekonomický a teraz som prišla do zdravotníctva. Nebolo to pre mňa ľahké a predstavení nám, čo sme nastúpili v tom období, nám vybavili, že sme si mohli urobiť sanitársky kurz a pracovala som ako sanitárka pri ležiacich detičkách, ktoré boli rôzne zdeformované, ale mala som ich úprimne rada. Som veľmi vďačná Pánu Bohu, že som mohla o tieto detičky sa starať, lebo to boli trpiace údy Pána Ježiša, všelijako boli povykričované, ale cítili tú lásku, s ktorou sme sa k nim skláňali, keď sme ich ošetrovali, či prebaľovali,*

umývali, krmili. To ma veľmi naplnilo ako mladú sestru. Tie roky cítim ako najkrajšie v mojom živote, najbohatšie naplnené, pretože som sa mohla osobne takto darovať tým, ktorí si nemohli už pomôcť, lebo očakávali pomoc od tých druhých.“

✚ (P4ŽLea83r.,25r) „Potom 9 rokov som bola u tých detí. Tam sme boli už tak samostatné, tam sme si už sami riadili. Pomedzi nás boli aj sestry zdravotné, ktoré zvládali s tými deťmi a to nás aj tešilo, mali sme z toho radosť, že sme mohli s tými deťmi pracovať a im pomáhať. Potom keď sme prišli na Slovensko, ústavy boli veľmi málo vybavené, staré rozpadajúce sa kaštiele. No keď môžem povedať, jedna kúpeľňa bola pre 50 detí nemožných, jedna sestra na nočnej službe pre tých 70 detí, v izbe po 10-12 postelí, záchod jeden. Konali sme túto prácu s radosťou. Vedeli sme, pre koho pracujeme a seba zdokonaľujeme a že sme užitočné plniť požiadavky rehole, zaujímať sa o tých najbiednejších a na okraji spoločnosti. Po tých osemnástich rokoch v Čechách aj sestry naše staré z továrne sa vracali z Čiech. Zriadil sa charitný domov v Číži pre 60 sestier. Tam ma preložili už naši predstavení. Pri sestrách som bola ako najmladšia, pomáhala som, kde bolo treba, pri chorých, v kancelárii, v šití, atď. Tam som bola 16 rokov. A teraz som na Cerovej v charitnom domove už ako dôchodkyňa 14 rokov.“

✚ (P5ŽGizella86r.,28r) „Práca v starobinci. My sme mali tri-štyri roky najprv v Matilda Hute starobinec. Tiež som zažila. Viete, starí ľudia sú nevďační. Ale tie deti, keď aj boli ťažké, mali ste z toho radosť, že výsledok bol taký, že ozaj s láskou sme to prekonali.“

✚ (P6ŽOdorika91r.,18r) „Dva roky. Všetko som vynášala po murároch do fúrika a starcov som vynášala na dvor. Na noc som ich musela dávať do izieb. Toto všetko kým som dala do poriadku, v posteli som nebola šesť dní. Vo dne v noci som bola na nohách. Mala som 23 ľudí nemožných. To boli ťažkí sklerotici a debilní, oligofrénni, všelijakí chudáci a sr. Dagmar mala na pol úväzka 32 ľudí. A druhý pol úväzok administratívnu prácu. Kúpali sme 32 ľudí do rána a ráno sestrička pokračovala v robote na ekonomickom úseku. Mala som troch, čo mali 120 kíl. Keď bolo všetko hotové, prišiel hlavný nad týmito ústavmi, to bol nejaký riaditeľ a volal ma. Povedal mi, že je to všetko pekné, že môžem tu medzi starcami bývať, ale

kaplnku vám berieme. Mali sme veľmi peknú kaplnku gotickú sv. Alžbety. Keď mi to povedal, hneď som telefonovala provinciálnemu vedeniu v Cerovej. A hneď povedali: Dajte výpoveď. Medzitým som dostala ťažký infarkt, ležala som v nemocnici a nikto ma v nemocnici nepoznal. Ani lekári, ani kňazi, ani predstavení, nikto ma nepoznal. V takom som bola stave, že ma nikto nepoznal.“ ...“ Ja som si vedomá toho, že som sa snažila správne žiť a správne konať. Tri razy som bola na odchode, celé spoločenstvo sa modlilo a Pán ma ešte ponechal, aby som ešte niečo dobrého urobila.“

✚ (P7ŽElena94r.,39r) *„Keď zo školstva nás prepustili, nedovolili nám dokončiť rozširujúce pedagogické vzdelanie. Keď prišiel 50-ty rok, sa už vedelo, že aj zdravotné sestry budú musieť mať vyššie vzdelanie. Tak ako učitelia, tak aj oni. Školstvo sa menilo. Mali sa pripravovať aj zdravotné sestry pre vyučovanie v škole pre vyššie vzdelanie. Ja som sa rozumela matematike. Mňa pripravovali na to, že keď bude štvorročná škola, budem tam vyučovať, preto som sa dostala aj do ošetrovateľskej školy. Po fronte sa nemohlo ísť do školy, lebo boli zatvorené. Tak povedala predstavená, aby som si hneď urobila zdravotnú školu. (poznámka výskumníka: spomínaná zdravotnícka škola na Leškovej ulici v Bratislave je v histórii zdravotníctva „Prvou ošetrovateľskou školou“ na Slovensku.) Potom som sa dostala do Vyšných Hágov. Prechádzala som zo zdravotníctva do školstva a zo školstva do zdravotníctva. Potom prišiel ten čas, že zdravotnícka škola bola zrušená. Sestry museli odísť odtiaľ.“ ... „Činnosť bola ešte aj taká, že sme pracovali v družstve. Družstvo prosilo správcu charity, aby nás uvoľnilo na brigádnicke práce – okopávali sme mrkvu atď. Práca nebola ľahká, lebo sme ju museli vykonávať popri svojej činnosti. Ešte tam bola farma, čo aj prasiatka chovali. To boli sestry Františkánky. V kancelárii to bolo pestré. Správca prinášal poštu, poprezeral poštu, či si niečo nechal, nevieme, ale keď som ja dostala poštu do ruky, ktorú on prezrel, tú som potom roznášala po ubikáciách. Keď niektorá sestra mala návštevu, museli sa príbuzní legitimovať. Správca keď dovolil, mohli sa príbuzní stretnúť so sestrou. Čo najviac bolo pre nás neprijemné, keď sme sa dozvedeli, že to bolo miesto, kde sa cvičili tajní, v Košiciach že majú školu. Keď prichádzali autá, vedeli sme, že sú to oni a dávali sme si avíza, aby sme boli ostražití, lebo sme nevedeli prečo a ku komu pôjdu. Napríklad, našli by písací*

stroj, to by nebolo možné. Stalo sa aj tak, že niekoho zobrali aj nezobrali. Zobrali našu sestričku Henrietu Minárikovú, bola učiteľka, ktorá bývala medzi dvoma spálňami. Správca išiel s tajnými do izieb, a keď som videla, išla som za nimi. On ma posielal preč. Ja som išla za nimi, kde sestrička spala, všetko jej tam prekutali, všetky časopisy, čo tam mala, knižky čo mala, všetko jej to zobrali a išli do tajnej miestnosti, zapisovali, čo berú. Utekala som za sestrou predstavenou a povedala som jej, že Henrietu berú, aby jej dala nejakého chleba, že jej ho natrie a pripraví na cestu. Potom ju vzali do auta. Ja som utekala a som sa pýtala, ja chcem vedieť, kde ju beriete. A nechcela som odísť. Kde ju beriete? Že tam nemôžete ísť! Ja tam musím ísť. Nakoniec ma zobrali do toho auta, asi 10 km. Potom zastavili, vyložili ju z auta a povedali: Môžete ísť! Sestrička Henrieta sa vrátila okolo Veľkej noci. Hovorili sme si, že bola tam celý pôst. Bola zatvorená, vyšetrovali ju. Bola učiteľka, potom sa dostala do nemocnice do Levíc, pracovala tam aj s ošetrovatelkami a bola podozrievaná, že táhá tie dievčatá do rehole. Za Henrietou do väzenia chodievala jedna pani, tá sa robila, že je tiež väznená, vyťahovala všetko zo sestry Henriety, preto tam dlhší čas zostala. Potom ju prepustili a normálne žila ďalej. Takých prípadov bolo viacej. Raz zastalo auto pod oknami, kde bývali sestry Vincentky. Tam bývala naša predstavená. Ja som sa pozrela z okna a ten pán sa začal škriabať hore stenou a bolo otvorené okno. Ja som chytré zobrala lavór s vodou, že ho naňho vylejem, ale už ho tam nebolo. (Smiech) Bolo tam veľmi primitívne pranie pre 90 ľudí. To nikto nevie toto pochopiť. V korytách bolo prádlo, prali sme rukami. Po duchovnej stránke bolo krásne, že dostal sa tam páter Šebastián, veľmi duchovne zameraný kapucín. Raz aj pre neho prišli tajní a bol zatvorený. Išla som za predstavenou a ona mu dala, myslím, že to bolo 200 korún. Oni ho už viedli, ale ja som mu to strčila do vrecka a nebránili mi to. Neskôršie, keď sa vrátil z väzenia, mi povedal, že mu to veľmi pomohlo. Tolko mal peňazí, koľko smel mať. Výskumník: Jasov bol najväčší sústredovací tábor rehoľníkov v rámci bývalého Československa.“

✚ (P8ŽFides66r.,25r) „Ja som nastúpila do charitných služieb v roku 1969 a podľa ich vyjadrenia som porušila zákon z roku 1970. Je to hotový škandál, lebo do roku 1973 som bola spôsobilá vykonávať prácu v charitných zariadeniach a odrazu som už nebola spôsobilá, lebo som v rozpore s ministerstvom. 31.októbra 1973 každá

sme odišli do civilu a na nové pracoviská, kde nám pomohli predstavení vybaviť. Prijala som prácu upratovačky v štátnej nemocnici v Trnave. Hlavná sestra mala nado mnou dozor, všade ma kontrolovala, kde sa pohybujem. Každé dva až tri týždne ma prekladala na iné oddelenia. Mala som vtedy 24 rokov. Pacienti aj kolegyne mi dohovárali, že prečo si neurobím nejakú školu a vykonávam túto prácu, ktorú robia rómkky, alebo ženy z dediny. Nemohla som povedať, kto som. Po troch mesiacoch som bola preložená za sanitárku na detsko-kojenecké oddelenie. Kolegyne vytušili, že budem mať nejakú školu, lebo za sanitárku bolo potrebné už vzdelanie a všimli si to na mojom podpise, že to nie je podpis obyčajnej ženy. Pracovala som tam do apríla 1974. Potom som nastúpila do ÚSS Krškany. Tam som pracovala ako vychovávateľka v civile. Po roku mi navrhli, aby som si urobila postgraduálne štúdium vychovávateľstva na pedagogickej škole v Leviciach. Tri roky som chodila popri zamestnaní do školy. V roku 1978 som zmaturovala. Postupne rehoľné sestry začali odchádzať z tohto ústavu, nakoľko vedenie chcelo zamestnať ľudí z dediny a blízkeho okolia. Odišla som pracovať do Košíc do sporiteľne. Tam som pracovala len pol roka, potom som si našla trvalejšie pracovisko v Termostave, kde som robila kancelársku silu. Tu som pracovala 2 roky. Zvolila som si prácu v kancelárii, nakoľko vo výchove a v školstve keď som chcela pracovať, podmienkou bolo podpísať prehlásenie, že budem vychovávať v duchu marxistickom. Mali sme vytvorené malé komunity v bytovkách, kde sme bývali po dve-tri. V Košiciach sme mali jednu predstavenú, kde sme sa stretávali každý týždeň. Boli sme sledované eštechákmi aj na pracoviskách. Súkromne viaceré z nás študovali aj malú teológiu. Posledné moje pracovisko, kde som pracovala v Košiciach, bolo vo Fakultnej nemocnici na Tereze ako mzdová účtovníčka. Nechceli ma prijať na celý úväzok. Mne sa to nevidelo, ale nakoniec to bola Božia prozreteľnosť. Pracovala som tam do apríla 1984. V januári toho roku mi predstavení zatelefonovali, že sestry, ktoré boli v roku 1973 štátom prepustené, že môžu sa vrátiť naspäť, ale len do charitných domovov a môžu nosiť aj rehoľné rúcho a starať sa o staré sestričky. Tak som potom prišla do Charitného domu Dolný Smokovec. Život v civile trval 11 rokov. Na duchovné cvičenia, kde bola možnosť, sme chodievali v civilu, tam sme sa potajomky prezliekli do rehoľného rúcha. V Dolnom Smokovci som zo začiatku umývala riady, upratovala a robila servis v jedálni skoro tri roky. V 1987 sestra Eva Mihoková, ktorá pracovala

v kancelárii, prevzala úrad provinciálnej predstavenej, som nastúpila do kancelárie ale charitného domova v Cerovej. Stále bol štátny dozor v Cerovej jeden pán, ktorý bol riaditeľ ZŠ v Jablonici. Chodil k nám pracovať každý deň a zapisoval čísla áut, ktoré prichádzali, návštevy sa museli legitimovať. Každý mesiac na ministerstvo hlásil, koľko je sestier v charite, koľko prišlo, koľko odišlo a koľko zomrelo. Počítali s tým, že do roku 1980 rehoľné sestry vymrú. Tento pán bol do roku 1989 vedúcim. V roku 1989 nastalo uvoľnenie totalitného režimu aj v okolitých štátoch, ako Maďarsko, Rumunsko. Vtedy prišiel do Pácu vdp. Roľník, ktorý sa prvýkrát dostal na Slovensko a bol rumunský Slovák. Sestra Eva ho finančne podporila, aby mohol zakúpiť tie najpotrebnejšie veci do Rumunska. Pri jednej pohrebnej príležitosti, kde sme sa s ním stretli, ďakoval za milodar a pozýval na dovolenku do Rumunska, kde pôsobí. Nebolo to možné, preto dostal pozvanie do charitného domova do Cerovej. Nestalo sa tak, lebo dostal súrny telegram naspäť do Rumunska do Gemelčičky – Fagetu. Bola to dedina bez elektriny, bez ciest. Veľká chudoba. V decembri 1989 padol v Rumunsku prezident Cauceanu. Z ťažšej zdravotnej situácie sa poučil, nakoľko tieto služby nie sú v dedine, že bude potrebovať pomoc. Preto hľadal adresu charitného domova Cerová. Napísal žiadosť formou listu na provinciálnu predstavenú, v ktorom úpenlivo žiadal o sestry pre ošetrovateľstvo do Gemelčičky. Sr. Eva prečítala list v jedálni pred 120-timi sestrami a vyzvala, ktoré sestry majú záujem. Nesmelo som sa prihlásila. Neskôr sa vdp. Roľník informoval, lebo nedostal poštu, či sestry majú záujem prísť na misie. V septembri prišiel s terénnym autom ARO pre sestry. Nik nebol predtým zmapovať podmienky, aké boli v Gemelčičke. Išli sme naslepo, sestra Oktávia Tarasovičová a ja. Na sviatok Sedembolestnej Panny Márie išli Slovenky ku Slovákom do Rumunska. Toho času sr. Oktávia mala 64 rokov a ja 41 rokov. Dostali sme požehnanie aj misijný kríž a spolu s nami išla aj provinciálna predstavená. Začiatky boli také, že sme nemali elektrinu ani zariadenie v dome. Dali sa vyhotoviť dve drevené postele a provizórna dlážka na fare a stôl. Nebol ani vodovod, ani kúpeľňa. Nedalo sa nič kúpiť v najbližšom mestečku Oradea, ani riady, nič. Boli štrajky, nepokoj. Pre choleru boli obchody vyprázdnené. Pán farár viezol po štyroch dňoch provinciálnu predstavenú na Slovensko, aby mohli poslať to najpotrebnejšie pre život ako taký. Sestry prišli do veľmi ťažkých podmienok, kde všade boli štrajky. V Rumunsku som bola 9 rokov. Vypomáhala nám s domácimi

prácami jedna učiteľka, ktorá vedľa bývala v dome. V nej sme mali oporu. Sr. Oktávia ako zdravotná sestra ošetrovala a ja som sa venovala mládeži, liturgickému spevu, akademie a náboženskému životu. Učila som na základnej škole a ďalšia bola o 6 km ďalej. Denne som prechádzala tam aj späť 10 km do škôl.“
(Výskumník: participantka veľmi detailne opisuje túto misiu a históriu príchodu Slovákov do Rumunska – nedá sa presne prepísať.)

Komentár výskumníka a dodatok: Vieme, že tá činnosť na misii v Gemelčičke bola veľmi bohatá i plodná. Po dnešný deň vieme, že niekoľko sestier Sv. kríža sa na nej vystriedalo a až do súčasnosti je táto misia funkčná po každej stránke a prináša veľké ovocie. Na základe vlastných skúseností a poznatkov môžem potvrdiť, že v súčasnosti sú v Gemelčičke už z domorodých Sloveniek žijúcich v Rumunsku sestry Sv. kríža. Z toho tri z nich pôsobia priamo v Gemelčičke a taktiež v Novej Huti jedna Slovenka rumunského pôvodu a dve Slovenky zo Slovenska. Kontinuita medzi obidvoma spoločenstvami je v oblasti sociálnej práce veľmi plodnou. Okrem toho v Rumunsku pôsobí aj Vysoká škola zdravotníctva sv. Alžbety, konkrétne v Nadlaku a má detašované pracovisko v Gemelčičke.

✚ (P9ŽFlávia84r.,26r) *„Zo Slovenskej Lupče som prišla do Cerovej. Bola som tu ako invalidná dôchodkyňa, aj keď som nemala odpracované ešte roky. Bola som pridelená na vrátnicu, kde som mohla, som apoštolovala. Ešte som mala 5 úradky, umývač, upratovanie, práčovňa a potom toto, toto až kým som hore nespadla. Som sa šmykla „niekomu ušlo na chodbe“ a ja som sa na tom šmykla a som si obojstranne väzivá potrhala. Nešla som na ošetrovanie, roboty bolo, až tak som dopracovala k deformácii kostí a stále som tu na Cerovej (smiech).“*

✚ (P10ŽBonfilia82r.,42r) *„Z továrne nás potom dali Stodu ku mentálne retardovaným deťom a tam sme pracovali. Mali sme nočné služby. Bola tam veľká záhrada, v ktorej mohli deti pracovať. Pestoval sa tam harmanček, ríbezle, maliny, jahody, ešte iné plodiny a to sme s deťmi zbierali a cez zimu nakúpili prútie a s chlapcami sme vyrábali prútené metly. Traja chlapci boli rozumovo schopní, iba telesne postihnutí. Správca zakúpil pletací stroj a sme vyrábali svetre. Z továrne nám dali podradnejšiu vlnu, bolo to zdarma a takto sme zamestnávali aj deti. Neschopné deti – pre nich sme mali handričky, ktoré nám dávala jedna továreň a tie nitky*

vyťahovali z handričiek a potom sme šili vankúše. S deťmi sme všeličo robili, aby využívali ten čas, aby sa nenudili a aby sa nám žilo dobre.“

Prečo sa mladý človek dobrovoľne rozhoduje pre disciplínu, kláštorň poriadok, je ochotný zrieknuť sa svojho času, priateľov, záujmov a žiť naplno v službe iným...? Nie je to jednoduchá otázka, no naše participantky na základe toho, čomu sa venovali a kde všade na mnohých miestach pôsobili by určite vedeli nájsť jasnú odpoveď. Na Slovensku je vzájomná pomoc členiek Konferencie vyšších rehoľných predstavených pri zariaďovaní spoločných záležitostí ako aj podpora plnšieho rehoľného života; napomáhanie k dosiahnutiu cieľov jednotlivých inštitútov a spoločností, vždy s rešpektovaním ich samostatnosti, povahy a vlastného ducha; spolupráca a koordinácia činnosti na poli pastoračnom a charitatívnom a vo veciach, ktoré majú byť konané spolu s cirkevnou autoritou.

3.4 ŽIVOT V REHOLI PO ROKU 1989

✚ (P1ŽDominika62r.,25r) *„Určite to bola veľká zmena. Tento rok ma stihol ešte v Košiciach. Spomínam si na mítingy na námestí. V tom čase mi už bežala výpovedná lehota. V januári 1990 som prišla z Košíc do Cerovej, do komunity sestier, do veľkej komunity. Pre mňa osobne to bola veľká zmena a mohla som si obliecť rehoľné rúcho a začleniť sa do rehoľnej komunity. A navyše prevziať zodpovednosť za formačnú skupinu novíciek. Bola to pre mňa rehoľná jar.“*

✚ (P2ŽEva81r.,4r) *„A potom prišiel rok 1989, čiže je to rok, kedy padla totalita, padol komunizmus a socialistický spôsob života. Myslíte si, že ten pád komunizmu a tie zmeny, pretože to boli diametrálne odlišné aj spôsobom života. Ten pád komunizmu priniesol do vášho života, alebo do rehole nejaké zmeny? A keď, aké to boli? A či bola možnosť slobodnejšie, alebo vo väčšom rozsahu plniť to poslanie? Že aké to zmeny boli, alebo ako by ste hodnotili to obdobie pre rehoľný život? Tak viete, 89 – to sme boli v Cerovej, (nápoveda: to bola zamatová revolúcia) no a potom už sestrička vracali nám naše domy. Síce my sme tých domov nemali, lebo my sme bývali v štátnych domoch. V Bratislave to bol štátny dom. My sme vlastné domy mali Ošetrovateľskú školu, kostol v Biskupiciach, na Kopánke toto, Hanisku náš kláštor. Toto sme museli potom vybavovať. Bola veľká trma-vrma. Pretože po tých úradoch chodiť, je to naše. Zariaďovať tie škôlky, škôlka tam ostala. A potom*

bolo to ťažké do toho sa vpraviť a správne aby sme to vedeli. A to trvalo krátko. Teraz sestričky učiť náboženstvo. Rozišli sa po všetkých farách, po celom Slovensku. Prinášali z domov nábytky do Cerovej. “

✚ (P3ŽSávia62r.,17r) *„V tomto období som bola preložená do Kňazského seminára v Spišskej Kapitule, pretože po tomto roku už sa začal opravovať spišský seminár. V prvom roku bolo veľmi veľa bohoslovcov prihlásených, takže bolo tam okolo 360 bohoslovcov. Bolo potrebné dosť pracovných síl, aby všetko sa zvládalo, takže som pracovala tam ako skladníčka potravín, účtovanie potravín a sestričky mi pomáhali. Snažili sme sa popritom, keďže seminár nebol ešte celkom opravený, aj popri tých prácach, že tam boli aj robotníci, aj sa robilo, opravovalo, ale už to fungovalo. Boli sme šťastné, že sme mohli na tomto poli pracovať pre budúcich kňazov, pre kňazské povolania. Bolo to ťažké, náročné, ale sme to zvládali s Božou pomocou. “*

✚ (P4ŽLea83r.,24r) *„Iste to bolo ovplyvnené, lebo sa muselo všetko robiť potichu, poza chrbát, neukazovať sa, neprejavovať sa a potom už keď už nastala revolúcia, takže sme sa mohli už aj verejne ukázať a ísť do zamestnania, kde potrebovala rehoľa. “*

✚ (P5ŽGizella86r.,4r) *„Sestrička predstavte si, ja som bola v Bratislave v jednom kostolíku na Hlbokej ceste u františkána pátra Ceciliána, tak ako so sestričkou Vilemou ako sakristiánky. Mali sme na starosť kostolík, sme prali, upratovali a nachystali na sv. omšu, no ako sakristiánky. Boli sme obidve. Väčšinou sme boli pri televízore, lebo u jednej pani učiteľky sme bývali tam na priváte a sme pozerali, ako to prebieha. Prvýkrát keď vystúpil ten herec Labuda, či ako sa volá, viete, no nám bolo také, ani sa nám nesnívalo, že také sa môže stať, prevrat. Tak som práve prežívala toto. “*

✚ (P6ŽOdorika91r.,33r) *„Ja som nebola v tábore, ale keď som dala výpoveď a som nastúpila do Cerovej, ani rok nebolo, keď som prevzala ambulanciu s vyše 200 sestrami. Štyri roky som naplno robila. Zdravotné ťažkosti sa mi prehlbovali, odpadla som a diagnostikovali mi angina pectoris. Bola som bez pulzu a hrozila mi smrť. Pán doktor Mihel mi pichal veľa injekcií, takže som ožila a preto od tých čias*

som tu už 32 rokov. Takže som nebola v sústred'ovacích táboroch. Vlastne Skalica bola pre mňa sústred'ovacím táborom aj so sestrou Dagmar.“

✚ (P7ŽElena94r.,22r) *„To bol veľmi ťažký proces, keď sme museli zo školstva odísť, bolo to veľmi ťažké na prekonanie. Nevedeli sme, kam ideme. Ja som dostala sa so sestričkami do Skalice, aj tam v 52-tom roku nás začali odstraňovať. Nie naraz, ale po častiach. Z Trnavy, Levíc boli tiež sestry odsunuté. Vedeli sme, že najväčšie charity sú v Jasove. Snažili sa nás čo najdlhšie na pracovisku nechať v Skalici. Nakoniec sme sa dostali aj my do charitného domova. Nás odvážali tak, že jednoducho prišli. V ten deň provinciálnu predstavenú viezli do Skalice, aby bola pri nás, keď nás budú brať, ale nechali ju v aute stáť neviem koľko hodín za mestom, nepustili ju do mesta a oni išli, vybavovali v kancelárii veci, čo potrebovali. Do večera sme už boli všetky v našom byte zidené. Večer bola ešte pobožnosť ako každý deň a potom išli všetky sestričky tam. Ja som išla, lebo som mala službu. Veľmi nápadne všetci primári mali službu, čo nebolo zvykom. Prišiel lekár, ktorý bol na kožnom primárom, prišiel za našim primárom. Povedal, že už sestričky vezmú. Podal nám ruku a veľmi ťažko sa lúčil. Ja som musela na oddelení zostať, lebo som nemala náhradu. Nemohla som kojencov nechať tak. Večer o ôsmej ma vymenili. Prišiel primár na oddelenie si všimnúť a pýta sa ma: sestrička, čo vy tu ešte robíte? Hovorím, no slúžim jak verný vojak. Povedal mi: už musíte sestrička odísť. Dievčatá, ktoré boli na oddelení, sa prišli s nami rozlúčiť. Prevzali službu odo mňa. Prišla som ako posledná tam. Zistili, že nemáme ešte sestru Emu. Sestra Ema bola v tom čase pacientka, zobrala som ju na vozík z oddelenia, brali ju aj s vozíkom. Dole bol pripravený autobus, auto, ktoré bralo nejaké veci. Prišla z kancelárie pani, ktorá prerušila s nami pracovný pomer. Sestričky šli do autobusu, aj niektorí milosrdní bratia, čo tam boli. Rozlúčili sme sa. Večer sa sestričky aj s ľuďmi pomodlili pred Lurdkou Pannou Máriou. Ľudia už vedeli, čo sa robí, prišli do jedálne. Bolo asi 10 hodín večer. Odchádzali sme dolným vchodom, nie hlavným, do autobusu. Viezli nás, ale nevieme kam. Nikto to nevedel. Zverili sme sa do Božej vôle a s pomocou Božou prijali sme tento údel tak, že Boh o nás vie, Matka Božia tiež. Sme sa pomodlili, zaspievali Matke Božej. Viem, že autobus nás viezol cez mesto, bola tma, ale keď svietil, videla som, ako z cesty odskakuje bezpečnostná služba. Doviezli nás do Nového Mesta nad Váhom.*

Tak nám povedali a rozdelili nás. Bratia Milosrdní išli do Sládečkoviec, aj sestričky, ktoré boli staršie a chorľavé, slabšie, tie tiež išli do Sládečkoviec a čo boli schopné mladšie, išli do Jasova. Ja som patrila medzi tie pracujúce tiež. Čakali sme na nádraží na rýchlik od Bratislavy. Ani slova sme nehovorili na nádraží. Jedna pani upozornila, aby si dávali pozor, nehovorili, lebo že sú tam rôzni ľudia, ktorí ich pozorujú. Keď prišiel rýchlik, nastupovali sme do rýchlika a sr. Vilma, keď nastupovala, tak jedna pani jej začala buchnúť dávať do chrbta a kričala: „Čo ste nadávali na tých komunistov!“ Povedali sme: Pozrite, čo sa robí! Potom nastal rozruch. Rýchlik bol úplne plný, ale tá panička mala hneď miesto. Boli tam nejakí chlapi a sa pýtali: „sestričky, kam idete?“ Povedali sme: „nevieme kam, vezú nás, ale nevieme, kam.“ Doviezli sme sa do Košíc, v Košiciach sme presadali, prišli sme do Jasova predpoludním. Určili nám miesto. Jedna skupina išla do miestnosti, ktorá sa volala udiareň, kovové kachle, dvojce dverí, tam boli predstavení. A ostatní išli do abrahámky, kde bolo 18, ktoré sme tam bývali. Bola to prechodná miestnosť. Abrahámku sme volali preto, že na plafóne bol krásne namaľovaný obraz, ako ku Abrahámovi prišli hostia. V celom Abrahámove pracovalo 386 osôb zo 14-tich reholí. Najväčšia rehoľa boli Vincentky, tých bolo 120, potom boli Krížové – 99, potom menšie rehole – Dominikánky, Uršulínky. Tých bolo tak 40, potom Spasiteľky, Vykupiteľky, Alžbetínky, Satmárky. Do Jasova prišli pred Vianocami, keď sa začínal 15-teho deviatnik. Začiatkom februára ma charita uvoľnila, keď tá provinciálna predstavená spadla a potrebovala starostlivosť. Dostala sa do Karlových Varoch ku provinciálnej predstavenej. Sedem mesiacov ležala na oddelení a bola pri nej. Potom som pracovala v liahárni. Jedna bola slepačia, druhá farma bola kačacia, potom tam bol veľikánsky park francúzskeho typu, potom upratovanie všetkých miestností, ale po čase som sa dostala nakrátko, sestra Klára mala na starosti kuriatka. Potom som sa dostala do kancelárie. V kancelárii pracoval správca, sestra vincentka, hlavná účtovníčka, sestra vykupilka robila s peniazmi. (Smiech – veľa hovorenia o Jasove). „... „Myslím, že ani nie, lebo keď sa človek odovzdá Bohu celkom, v slobode, iné nemôže očakávať.“

 (P8ŽFides66r.,10r) *„Samozrejme. Čas v civilii neberiem ako stratený čas. Bol to požehnaný čas v iných podmienkach, iný spôsob života. Boli časy, keď ľudia*

nemohli prísť do kláštorov, aby sa s nami stretli. A teraz prišli časy, že vy môžete výjsť z kláštorov a ísť medzi ľudí. Aj v civile ste svedčili svojím osobným životom. To mi povedal môj otec. Rok 1989-1990 priniesol veľkú zmenu, predovšetkým tú, že sme už mohli ísť aj na tie misie. Lebo dovtedy to nebolo možné. Vydávala som svedectvo svojím rehoľným rúchom aj pri cestovaní, aj keď som mohla navštíviť niektorých ľudí. Tá zmena priniesla pozitívne prvky. Ďalšou zmenou bolo to, že aj sestry, ktoré boli formované za totality, mohli prísť medzi nás v rehoľnom rúchu. Boli posielané do nemocníc, do škôl učiť náboženstvo, uvoľnenie v rodinách, že slobodne mohli ísť ľudia do kostola a nemať strach. S niektorými ľuďmi som sa stretla aj po tridsiatich rokoch, sme sa už navzájom nepoznali a predsa sme sa spoznali a milo spomínali. Tieto roky priniesli nový štýl života.“

✚ (P9ŽFlávia84r.,23r) *„Bol väčší rozsah náboženskej slobody, neboli také nebezpečenstvá, bolo také uvoľnenie. Keď máme slobodu, nemáme prekážky vyznávať svoju vieru. Ja som sa aj tak nebála, ja som si vždy svoje povedala.“*

✚ (P10ŽBonfilia82r.,5r) *„Tento rok sme mohli slobodnejšie pracovať, ale v reholi sme stále, máme svoju regulu, preto necítim až tak tie rozdiely. Náš život v reholi nás obohacuje tým, že môžeme žiť duchovne s Ježišom. To povznáša ducha a snahu po svätosti viac, než by som ostala vo svete. Len toto je cenné v reholi, keď človek žije opravu to, na čo sa dal, zachováva sv. regulu a nijaké zvláštne zmeny ja som aspoň nepocítila. Z Matilda Hutý ma potom preložili do Tatier do Dolného Smokovca a tam som mala široké pôsobisko. Tam ma dali do kancelárie, robila som nákupy, šila som, záhradu som mala na starosti a prala som prádlo, takže nebolo o zamestnanie núdza, kde bolo treba, všade som sa zapojila, murovala. Bola to radostná služba pre Pána, lebo láska nadľahčuje každé bremeno a pre Pána Ježiša a pre spásu duší všetka námaha a ťarcha je ľahká.“*

Pokus komunistického režimu o likvidáciu reholí v Československu, prinášal participantkám pripomínanie si bolesti, utrpenia, ale predovšetkým svedectva života a stálosti vo viere sestier Svätého kríža. Ako sme už v teoretickom zázemí pripomenuli, komunistický systém v Československu po prevzatí moci vo februári 1948 chcel totálne ovládnuť i dušu človeka. Tváril sa, že chce dobro pre všetkých, no rok 1950 sa stal rokom vážnych likvidačných zásahov voči Cirkvi. 13. apríla roku 1950 o polnoci, vojsko, ŠtB,

Národná bezpečnosť a Ľudové milície vnikli do kláštorov, aby rehoľníkov odvliekli do zhromažďovacích táborov a znemožnili im pokračovať v ich činnosti. Začala sa akcia „K“ (Kláštory). Druhá etapa tejto akcie sa uskutočnila 3. až 4. mája 1950. Po akcii „K“ nasledovala akcia „R“ (Rehoľnícky) 28. až 31. augusta 1950 – násilné sústredenie ženských reholí, ktoré pokračovalo až do 70. rokov. V rámci akcie K bolo celkovo na Slovensku internovaných viac ako 1000 rehoľníkov. Jedným z mnohých postihnutých akciou K bol aj Ján Chryzostom Korec, ktorý sa neskôr stal jednou z najznámejších postáv tajnej cirkvi na Slovensku. Pokus o likvidáciu mužských a ženských reholí bol nehumánnym ba až necitlivým zásahom proti Katolíckej cirkvi. Rehoľné spoločenstvá sprevádzali Katolícku cirkev prakticky od zrodu európskej kresťanskej kultúry, boli nositeľkami kultúry, vzdelanosti a dávali spoločnosti významné obrodné impulzy pri hľadaní nových ciest. „Hlavný cieľ, ktorý režim sledoval svojou cirkevnou politikou, totálna ateizácia spoločnosti, sa ani po 40 rokoch komunistickej nadvlády na Slovensku nepodarilo dosiahnuť.“ Ústav pamäti národa v spolupráci s Rímskokatolíckou cyrilo-metodskou bohosloveckou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, Konferenciou vyšších rehoľných predstavených na Slovensku a Konferenciou vyšších predstavených ženských reholí zorganizoval 5. a 6. mája v Bratislave vedeckú konferenciu – pod názvom „Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950 – 1989“, kde hlavným cieľom podujatia bolo priblížiť rôzne aspekty existencie reholí v komunistickom Československu - od násilného prerušenia ich činnosti v roku 1950 až po pád totalitného režimu v roku 1989. Predovšetkým sa touto spomienkovou akciou chcelo poukázať na "ilegálne pôsobenie v podzemí“, ktoré ešte nebolo z pohľadu historiografie dostatočne spracované.

Utrpenie, ktoré spôsobil komunistický totalitný režim, bolo podľa výpovedí našich participantiek nesmierne. Svedectvo mnohých zainteresovaných rehoľníčok zostáva nasledovania hodným a inšpiratívnym aj pre ľudí súčasnosti. Sme presvedčení, že spomienka na Akciu K 13. apríla bude podnetná nielen pre veriacich. Veríme, že aj na úrovni samospráv, kultúrnych ustanovizní a škôl nezostane bez povšimnutia martýrstvo a utrpenie mnohých rehoľníkov a rehoľníčok a odštartuje stretnutia s pamätníkmi, historikmi, dokumentaristami na regionálnych úrovniach, ktoré napomôžu nielen k uchovaniu spomienky na Akciu R, ale aj k jej trvalému pripomínaniu.

3.4.1 Pozitíva

- ✚ (P1ŽDominika62r.,36r) *„Som plná vďačnosti za dar povolania Bohu. Čím som staršia, tým viac si cením hodnotu tohto daru, viac vnímam pominuteľnosť pozemských vecí a žijem v nádeji po tomto živote. Som šťastná vo svojom povolaní a naozaj nemenila by som. To, čo naplňuje zasvätenú osobu je žitie s Bohom, život modlitby, adorácie, sviatostný život a samozrejme aj konkrétna služba ľuďom. Ľuďom v bežnom živote by som chcela povedať, aby sa nedali opantať materiálnymi vecami a konzumným spôsobom života, ale aby prehĺbovali svoju vieru v Boha, aby žili podľa zásad Evanjelia a kresťanskej morálky. Len láska k Bohu i k sebe navzájom ich urobí šťastnými. Ale ak dajú priestor Bohu vo svojom živote, prežijú naozaj plnohodnotne svoj život. Tých, ktorí uvažujú o vstupe do rehole chcem povzbudiť, aby neváhali, ale išli za vnútorným hlasom. Boh je hodný toho, aby sme mu dali svoj život. On sa nenechá vo veľkodušnosti prevýšiť. Dostanú oveľa viac ako to, čo zanechali vo svete.“*
- ✚ (P2ŽEva81r.,40r) *„No tak ja som svoj život prežila a nemenila by som, keby som teraz mala 14 rokov, idem za sestričku. Aj keby som bola vedela, ale dobre, že som to nevedela.“*
- ✚ (P3ŽSávia62r.,27r) *„Život v reholi ma určite obohacuje, pretože môžem svoj život prežívať duchovne, môžem všetko obetovať Pánovi a s Ním prežívať svoj každodenný život a konfrontovať to čo som urobila správne alebo nesprávne. To vlastne tá formácia mi bola potrebná, aby som sa pripravila na zasvätenie sa pre rehoľný stav.“*
- ✚ (P5ŽGizella86r.,18r) *„Doba toľko rokov byť v kláštore, bolo pre mňa ako samozrejmosťou. A každý každyčičký deň viem, že je to Božia vôľa a s Božou pomocou snažím sa, ako sa dá. Už teraz zo zdravotných dôvodov som dosť veľa upadla, neviem až tak, no ale vysoko si cením tieto roky s pomocou Božou som to zvládla. Snažím sa o vnútorný pokoj mať a potom jednať len tak s láskou. Sv. Terezku mám rada, prirodzená svätica viete.“*
- ✚ (P6ŽOdorika91r.,6r) *„Nikto tak netrpel na zemi ako Pán Ježiš a nesťažoval si na utrpenie. Byť stále spojený s Pánom Ježišom, to je naša úloha, aby sme vedeli prijímať utrpenie každý deň.“*

✚ (P7ŽElena94r.,18r) „Čo mi je najhlavnejšie v našom živote, už ako si pamätám, ako by to bolo dnes, že v katechizmu na tretej strane vidím to napísané – otázky a odpovede. Bolo tam napísané otázka: načo sme na svete. Na svete sme na to, aby sme Pána Boha poznali, jeho milovali, jemu slúžili a spasení boli. S hlbokou vierou a s pomocou Božou som sa podľa toho v živote riadila. Som o tom uvažovala, rozjímalá v živote. Poznať Pána Boha je prvoradé i to ostatné, a ako krížovej sestry, keď Pán Boh posielal kríž, je to z jeho milosti.“

✚ (P8ŽFides66r.,24r) „Cítim vďačnosť za milosť povolania, napriek všetkým ťažkostiam, ktoré som musela v živote riešiť, kríž, ktorý ma postretol, nebolo to ľahké, nikdy by som nemenila. Som vďačná, že som bola povolaná do rehoľného života, do našej Kongregácie. Vážim si každú rehoľnú spoločnosť, alebo rehoľnú Kongregáciu, ale priznám sa, že našu milujem. Nechcela by som prestúpiť do žiadnej. Som veľmi spokojná s tým, čím som prešla a Božia ruka ma viedla ako červená niť. Pán ma vždy viedol a sprevádzal. Cítala som pomoc Panny Márie a našich Zakladateľov. Chcem kvitnúť tam, kde ma Boh zasadil. Nikdy ma nenechal Pán Boh utopiť sa v niečom. Ľuďom v bežnom živote by som odkázala, že bez kríža to nikde nie je. Pri stretnutí s mojimi spolužiakmi som zistila, že nemajú oni o nič ľahšie ani ťažšie ako ja. S vierou sa všetko ľahšie nesie. Pre dievčatá, ktoré uvažujú o vstupe do rehole: je to život náročný, až niekedy ťažký, ale veľmi krásny, záslužný a Bohu milý. Až cítia, že sú povolané a zvlášť do našej Kongregácie, už teraz sa modlím za ne, aby vstúpili, aby prekonali všetky ťažkosti, aby radostne žili zasvätený život a ak nemajú povolanie, nech nemajú z toho strach, nech sa vydajú a žijú tam, kde ich Pán Boh povoláva. Odporúčam každému zasvätený život, kto toto povolanie má.“

✚ (P9ŽFlávia84r.,24r) „Pravdaže. Keď som sa rozprávala aj s neveriacimi a jeden pán mi povedal, že mi neverí a mi zdôvodňoval svoje pravdy, ja som mu na to povedala: „No, vy ste ohromní hrdinovia, veľkí hrdinovia.“ On na mňa pozrel, že čo to hovorím. A viete, akí vy ste hrdinovia? No ja vám teraz poviem. Ste hrdinovia po dvojmetrovej jamu a štyri dosky. Zbledli.“

✚ (P10ŽBonfilia82r.,14r) „Prinieslo pozitívne, že sme boli také nadšené za Pána Ježiša. Mohli sme tam aj evanjelizovať. Niektorí ľudia začali chodiť aj do

kostola. Spomínam si na to v dobrom na tie roky v továrni. Keď sme prišli do obchodu na mlieko, potraviny, veľmi milo nás obslúžili. Teraz po 60-tke rehoľných sľubov sme boli v továrni a som aj odkázala, že kto nás ešte pozná, aby nás prišli pozrieť. Napísali sme pánu riaditeľovi z továrne a ten nám poskytol pozrieť sa do továrne. Máme z toho aj film. Jedna sestra mariánka to spracovala. Stretli sme sa tam ešte s niektorými spolupracovníkmi a pán riaditeľ nám zaplatil obed a bolo to milé stretnutie.“

Jednotlivé výpovede participantiek by sme mohli zhrnúť pod motto sv. Ignáca, ktorého cieľom bolo konať všetko „na väčšiu česť a slávu Božiu“. Jedným z míľnikov premien spoločnosti bol aj november 1989 a život po ňom, kedy sa veriaci i neveriaci zjednotili na námestiach slovenských miest s ideou o budúcnosti a tvorby lepšej spoločnosti. Proces možno považovať za nikdy neskončený, ktorý aj v súčasnosti opäť volá nových ľudí, pýta si ich sily, nápady i cit pre Nadprirodzeno, aby prirodzené ľudské námahy nevyšli nadarmo.

3.5 KATEGÓRIA “IN VIVO”

3.5.1 Odkaz

✚ (P1ŽDominika62r.,1r) „Tiež ich chcem povzbudiť, aby si ten vnútorný hlas v sebe nenechali prepočuť, lebo s povolaním je to tak, ako keď človek stojí na križovatke a rozhoduje sa, kam ísť – doprava alebo doľava. Je potrebné urobiť rozhodnutie, lebo sa môže stať, že ten hlas potom zanikne. Nech sa modlia v prvom rade, aby poznali, čo Boh od nich očakáva, ktorý ich povoláva k rehoľnému životu. Teraz som si spomenula na to, ako dávali otázku sv. Františkovi, ako rozoznať to povolanie. To povolanie je cesta. František vtedy jednoznačne povedal: Nie je cesta, je iba priepasť. Skoč! To znamená, že človek musí plný v dôvere úplne sa odovzdať, Boh ho povedie a veriť mu.“

✚ (P2ŽEva81r.,41r) „Preto odkazujem všetkým rodinám, ľuďom, aby dokázali to, čo veria. Aby sme neboli len matrikoví kresťania katolíci, ale aby sme my boli ako Ježišovi ľudia, ktorí sa zhromažďovali za Ježišom, aby počúvali, čo hovorí Evanjelium, aby v rodinách bol otec, mama, deti. Aby deti mali otca a mamu. A potom všetkým mladým hovorím: Mladí, nebojte sa! Pozerajte sa na Evanjelium, pozrite sa čo hovoril už od Starého zákona Pán Ježiš. Hľadajte vysvetlenie svojho

života vo Svätom Písme. Tam všetko nájdete. Tam nájdete šťastie tela, šťastie duše a šťastný život. A vy dievčatá, ktoré chcete nasledovať Pána, prosím, nebojte sa. Hod'te sa Ježišovi do náručia. Úplne sa mu zverte. Všetko dopadne dobre. Lebo On je váš milujúci Otec. On vás miluje a vie, že sa bojíte. No čo sa máte báť? On je náš Otec, ktorý nás prv miloval než my Jeho. Amen. “

 (P3ŽSavía62r.,30r) „Môžem povedať a zhodnotiť svoj život, že som šťastná, že som sa na túto cestu dala. Nebyť Božieho volania nebolo by to možné. Som započula ten tichý Boží hlas, ktorý ma povolával a ktorý si ma už formoval od mojej mladosti. Ako som spomenula, že so svojimi rodičmi už ako malé dieťa sme sa denne modlievali ruženec, otecko, mamka, ja každý deň a to bolo, až kým sme neodišli do zamestnania. Aj bratia aj ja. To ma veľmi upevnilo v povolání, pretože mala som základ z našej rodiny, z domu. Som spokojná so svojim životom, aj veľmi vďačná Pánovi, že ma touto cestou viedol. Žili sme skromne, neoplývali sme bohatstvom, pretože mamka bola sirota. Rodičia podporovali ďalšie rodiny, kde boli tiež siroty, takže sme nemohli vyskakovať, ale čo sme potrebovali, to nám zabezpečili rodičia. V skromnosti, aj v tom duchovnom živote, že sme sa denne modlievali ruženec. To ma tak upevňovalo, že som sa upriamila na Pána a na to, čo je Božie. Je mi ľúto tých, čo boli Pánovi zasvätení a zriekli sa svojho povolania, že sa dali zlákať na inú cestu. Pán má s nimi svoj zámer, nestratia sa Pánu Bohu, ale vychovávajú rodinku a Pán ich odmení v ich osobnom živote za to, čo pre neho urobili a pre Božie kráľovstvo. A v bežnom živote čo by som odkázala ľuďom: Držať sa Pána Boha, lebo doba je veľmi ťažká. Iba viera nám dáva silu a svetlo do tých každodenných povinností, starostí a všetkého čo nám každý deň prináša, aby sme mohli prežiť ho podľa Božej vôle a aby sme za to mohli aj pomôcť tým druhým, že obetujeme aj to, čo nám všedný deň prináša, aby sa zachraňovali duše pre večnosť. A dievčatám, ktoré uvažujú o vstupe do rehole by som povedala, nech sa neboja, pretože je to jednoducho krok do dobrodružstva s Pánom. A aj keď prídu ťažšie dni, či chvíle, je to na formovanie charakteru, povahy a formovanie toho mladého človeka, aby bol raz k dispozícii pre všetko, na čo ho bude Pán potrebovať, na akúkoľvek obetu, aby raz mohol dostať tú večnú odmenu. “

 (P4ŽLea83r.,32r) „Ja môžem povedať za seba, že som prežila ozaj šťastný reholný život. Boh ma naplňa stále svojimi vnuknutiami a mali sme možnosť vyžiť sa

duchovne, keď sme boli v iných profesiách a pre mladé dievčatá, keď cítia Božie volanie, nech neváhajú nasledovať Pána. On im to mnohonásobne vynahradí, odmení, aj život bude bohatší, naplnený.“

✚ (P5ŽGizella86r.,25r) *„No tak to je ťažko povedať, viete, lebo oni nepotrebujú teraz. No neviem, my sme boli tak vychovávané, že ozaj som potrebovala tú vieru, ten kláštor a všetko. Aj to povolanie som brala tak. Teraz majú všetko, tak oni nepotrebujú taký kláštorný život tie dievčatá, čo ja viem? Už ťažko to povedať. Aby si to veľmi dobre rozmyslela, lebo to nie je ľahké, ale s pomocou Božou viete, sa dá, tá osoba žiť v rehole aj venovať sa Pánu Bohu. Tak v prvom rade aby vieru, vieru mala a tak presvedčenie musí byť, lebo s pomocou Božou.“*

✚ (P6ŽOdorika91r.,20r) *„Ktoré sa rozhodujú, aby mali povedomie, že nie oni sami si volia Pána Ježiša, ale On si volí ich, že On povoláva. Keď Pán Ježiš povoláva, dáva k tomu aj potrebnú milosť v nasledovaní jeho. Obety som prinášala radostne aj za svojich príbuzných, rodičov. Otecko sa vyliečil aj z rakoviny, čo pripisujem modlitbám a po vyliečení žil ešte 10 rokov. Modlitba má veľkú silu. Moje zasvätenie bolo pre mojich rodičov odmenou. Svojimi modlitbami som vyprosila aj uzdravenie môjmu primárovi Falatovi z interného oddelenia v Skalici, ktorý už bol v beznádejnom stave. Pravda o uzdravení sa nemohla zverejniť, lebo bola ešte silná totalita. Vo všetkých mojich ťažkých chvíľach som sa utiekala k Pánu Ježišovi a On ma vždy vyslyšal.“*

✚ (P7ŽElena94r.,11r) *„Dievčatá nech plnia svoje kresťanské povinnosti každodenne, keď ich Pán Boh volá, nech si to skutočne uvedomia, že je to veľká milosť v reholi, lebo komu sa oddá, alebo ľuďom, alebo Bohu. Bud' sa oddá nejakému chlapovi do manželstva, ale keď Bohu, má to vyhrať. Ale to musí mať hlbokú vieru a presvedčenie, že Boh ju volá. Musí byť presvedčenie, že je to skutočne tak.“*

✚ (P8ŽFides66r.,24r) *„Cítim vďačnosť za milosť povolania, napriek všetkým ťažkostiam, ktoré som musela v živote riešiť, kríž, ktorý ma postretol, nebolo to ľahké, nikdy by som nemenila. Som vďačná, že som bola povolaná do rehoľného života, do našej Kongregácie. Vážim si každú rehoľnú spoločnosť, alebo rehoľnú Kongregáciu, ale priznám sa, že našu milujem. Nechcela by som prestúpiť do žiadnej. Som veľmi spokojná s tým, čím som prešla a Božia ruka ma viedla ako*

červená niť. Pán ma vždy viedol a sprevádzal. Cítila som pomoc Panny Márie a našich Zakladateľov. Chcem kvitnúť tam, kde ma Boh zasadil. Nikdy ma nenechal Pán Boh utopiť sa v niečom. Ľuďom v bežnom živote by som odkázala, že bez kríža to nikde nie je. Pri stretnutí s mojimi spolužiakmi som zistila, že nemajú oni o nič ľahšie ani ťažšie ako ja. S vierou sa všetko ľahšie nesie. Pre dievčatá, ktoré uvažujú o vstupe do rehole: je to život náročný, až niekedy ťažký, ale veľmi krásny, zásluhný a Bohu milý. Až cítia, že sú povolané a zvlášť do našej Kongregácie, už teraz sa modlím za ne, aby vstúpili, aby prekonali všetky ťažkosti, aby radostne žili zasvätený život a ak nemajú povolanie, nech nemajú z toho strach, nech sa vydajú a žijú tam, kde ich Pán Boh povoláva. Odporúčam každému zasvätený život, kto toto povolanie má.“

✚ (P9ŽFlávia84r.,6r) „Aby ľudia hľadali predovšetkým Božie kráľovstvo a nešli za mamonou a peniazmi, za všelijakými ideológiami. Kristus je ten istý včera, dnes a naveky. Aj my musíme sa snažiť čím viacej poznávať. Boh je veľké tajomstvo. Myslím si, že tým, že som už na vozíku, tento úsek života je pre mňa hodnotnejší, lebo môžem sa viacej modliť a je zásluhnejší, ako keby som viacej mohla behať po dome. Pre dievčatá odkaz: „Kto môže pochopiť, nech to pochopí a nastúpi.“

✚ (P10ŽBonfília82r.,18r) „Späťne svoj život spomínam len s vďakou za vedenie Milosrdného Boha, ktorý ma denne viedol a posilňoval, aby som vyplňala s láskou čas, ktorý mi On pripravil. On ma vedie, je to jeho cesta a snažila som sa v reholnom živote len radosť robiť Bohu a zachraňovať duše. A všetkým, čo uvažujú o vstupe do rehole by som odkázala, aby sa nebáli vstúpiť do rehole, lebo spoločenstvom s Ježišom sa prežívajú chvíle radosti a spokojného života. Veselého darcu Boh miluje a ten šíri okolo seba pokoj a dobro. Boh dáva čistú radosť, ktorú svet nemôže dať. Ľudské srdce potrebuje radosť. A preto vnútorné svetlo sa chce dostať navonok, keď máme zlú náladu, tak nikoho nepritiahneme. Preto sa musíme snažiť o pokrok podľa príkladu Pána Ježiša. S Jeho pomocou sa môže človek dopracovať k pravej radosti a šťastiu.“

Pri jednej z prednášok vzťahujúcich sa k životu a odkazu sr. Zdenky, boli pripomenuté jej slová: „Najskôr sa musíme nechať milovať samotným Bohom, aby sme potom boli schopné aj my milovať ...“ Sú to slová tak známe a pritom vždy tak nanovo

znejúce. Sestra Zdenka touto pravdou žila. A rehoľným sestrám Sv. kríža opätovne dodávala odvahu, aby sme sa aj my nechali milovať a taktiež sa učili milovať, pretože len tak sa staneme skutočnými sestrami, ako si to želal zakladateľ P. Teodozius.

Život v Cerovej má veľký význam ako to vyplýva aj z výpovedí participantiek. Prostredníctvom zúčastneného pozorovania sa nám podarilo zachytiť i to, aký veľký význam má toto miesto, kde staré a choré sestry sú pozitívnym príkladom pre mladšie spolusestry. Zvlášť nás oslovili výpovede aj mladších sestier, v ktorých sú veľmi vdáčné za staršie predchodkyne. „Keby nezostali ony verné, dnes by sme tu my neboli.“ Cez túto výpoveď si možno ešte viac uvedomiť, že Božie volanie a živý vzťah k starým sestrám podstatne patria k povolaniu sestry Svätého kríža. Ich príklad je silný základ, na ktorom môžeme ďalej budovať našu osobnú charizmu. Naše predchodkyne možno spájať i s našimi zakladateľmi. Takéto spojenie je akoby posolstvom, úlohou pre nasledovníčky. Poznanie dáva silu v apoštoláte pri starších sestrách, ktoré nás učí ešte viac si vážiť a s väčšou vdáčnosťou v nich hľadať a nachádzať Boha.

4 DISKUSIA

Po zhrnutí našich výsledkov na základe stanoveného cieľa, môžeme konštatovať, že sa naše očakávania naplnili, ktoré sme sledovali pomocou metódy analýzy interview a to stanovením segmentov a ich deskripciou vo vzťahu k dejinným súvislostiam k danej téme zo života participantiek.

4.1 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV KVALITATÍVNEHO VÝSKUMU

4.1.1 Zistiť, aké je rodinné zázemie sestier Sv. kríža a motivačné faktory pre vstup do rehole.

Rodinné zázemie sestier Sv. kríža možno skôr hodnotiť ako nie ľahké opomínajúc dobu, v ktorej vyrastali. I keď mnohé sestry pochádzali z rodín, kde sa už ako mladistvé stali sirotami, predsa našli rodinné teplo v komunite sestier Sv. kríža. Priateľsko-sesterské vzťahy a spoločenstvo boli tými, čo vyplnili osobné vnútorné prázdno a neistotu, ktoré nenaplnili v rodinnom živote, akým by sa možno uberali po ostatné roky svojej životnej púte. Pôžitok zo spoločného života je veľmi dôležitý. Život v komunite možno prirovnať ku vzťahu v manželstve, i keď komunita nemôže nahradiť manžela, alebo deti, môže byť však rovnako možno aj viac podporujúcim faktorom. Iba sestry, ktoré prežili niekoľko rokov zo svojho života, vedia najlepšie posúdiť, koľko námahy si vyžaduje život v spoločenstve. Je síce správne prirovnávať komunitu k rodine, ale zároveň je potrebné hneď na začiatku vstupu do rehole pripomenúť fakt, aby sa nepodporovali podvedomé potreby neurotického charakteru, ktoré nie je možné uspokojiť v rámci skupiny rehoľných osôb. Napr. môžeme hovoriť o skupine s jedným pohlavím. Taktiež život v reholi neznamená spoločenstvo, v ktorom osoby žijú spolu jedna vedľa druhej, ale ide o vzájomnú spolupatričnosť. V tomto ponímaní musia prejsť osoby určitým obdobím – formáciou, v ktorom sa učia žiť, čo si zvolili. Predpokladá sa citová zrelosť a schopnosť pre spoločný život v skupine – v spoločenstve. Pri pohľade na to, aké boli motivačné faktory vstupu do rehole v minulosti, môžeme konštatovať, že to boli definitívne rozhodnutia, kedy mladé osoby veľmi dobre vedeli, aké je ich rozhodnutie. Rozhodnutie spočívalo predovšetkým charizme konkrétneho spoločenstva a bolo dostatočným motivačným faktorom, ale nemali by sme opomínať taktiež aj vieru s perspektívnou budúcnosťou zasvätenia svojho života. Dnes je trend opačný a i v tomto povolaní nachádzame rôzne problémy, ktoré súvisia predovšetkým so slabými motivátormi

a v neschopnosti urobiť dlhodobé rozhodnutia. Vek, kedy sestry vstupovali do rehole bol v rozmedzí 15 – 18 rokov. Niektoré z nich dokonca nemali viac ako 15 rokov. V porovnaní so súčasnosťou sú ženy málo emocionálne zrelé a vstupujú do rehole v staršom veku, nakoľko ich hodnotová orientácia sa mení, v rodinách miznú kresťanské hodnoty. Život, ktorý rehoľné sestry zasvätili Bohu rozhodne nemožno hodnotiť ako život ľahký v porovnaní s dnešnou dobou.

Na základe zrealizovaných rozhovorov, môžeme konštatovať, že i oni sa stretávali s neistotou, nepohodou, stratou budúcej perspektívy, nejasnou osobnou identitou. Všetky tieto aspekty boli poznačené dobou a politickým režimom, v ktorom žili. Je pozoruhodné, že i napriek ťažkému osudu, akým si sestry prešli, sme z ich výpovedí necítili nijaké známky apatie, nechuti do života či neistoty. Veľký dopad na ich motiváciu vstupu do rehoľného života, ako i ďalšie zotrvanie v tomto povolaní, má život pre vieru v Najvyššieho a spolucítenie s Ježišovým utrpením na kríži. Sestry jasne deklarovali, že sú povolanými pre budúcnosť, čo bolo z uskutočnených rozhovorov jasné. Už v ich mladistvom veku možno hovoriť o zrelosti ich osoby, ktorá nemá strach z budúcnosti, dokáže sa pozrieť na minulosť, neobáva sa definitívnych a súvislých rozhodnutí, dokáže prekonať duševné stavy, ktoré práve prežíva. Medzi ďalšie motivačné faktory pre vstup do rehole možno zaradiť aj prvky zrelosti vlastnej identity, osobnú istotu. Sebadarovanie sa pre druhých, nasledovanie Krista pramení iba zo záujmu byť v spojitosti a spolupatričnosti s Kristom, Cirkvou, diecézou a rehoľným životom v Inštitúte. O participantkách možno skutočne tvrdiť, že sú zasvätenými pre povolanie rehoľnej sestry.

Označenie zasvätené osoby si naše participantky zaslúžia právom, nakoľko dokázali budovať a stále budujú dobré medziludské vzťahy. Volanie a prosbu o pomoc prijímali ako výzvu a pochopenie, vždy boli veľkodušné v službe, otvorené pre monológ s trojjediným Bohom a otvorené pre dialóg, lásku a pravdu. I keď boli osamotené, neisté, zmätené, zranené vzťahmi, treba si uvedomiť, že krehkosť je zložkou ich osobnosti aj v duchovnom povolaní. Možno hovoriť o skutočnej zrelosti ich osobnosti, vo viere a životnom povolaní.

4.1.2 Zistiť, ako ovplyvnilo dejinné dianie činnosť sestier Sv. kríža.

V uskutočnených rozhovoroch sa nám podarilo zachytiť i krátke úseky z historických období, ktoré sa na území Slovenskej republiky striedali. Tieto významné

fakty, na ktoré si participantky veľmi dobre spomínajú objasňujú politické a sociálne pomery, ktorým sa museli podrobovať a prispôsobovať v snahe o prežitie. Slovenská provincia je jedna z mála provincií sestier Svätého kríža, ktorá mala takú bohatú, pohnutú a utrpením presiaknutú históriu. Ako príklad vyberieme iba zopár najvýznamnejších dejinných súvislostí, ktoré sa podieľali na vplyve a formovaní mnohých životov rehoľníčok. Po „vítaznom februári“ zakrátko nastalo násilné prerušenie rehoľného života v roku 1950, ktoré veľmi poznačilo život a činnosť reholí na Slovensku. Zasiahlo ju na vrchole ich rozkvetu. Život v sústreďovacích táboroch a práca v českých fabrikách podlomili zdravie mnohých sestier, ale nenarušili ich osobnostné charaktery a duchovný život. Naopak, tento kríž, ktorý niesli, ich posilnil. Svojou prítomnosťou začali apoštolát medzi ľuďmi pracujúcimi na poli i v továrňach. Postupný návrat z českých fabrík na Slovensku a práca v ústavoch sociálnej starostlivosti pre telesne a mentálne postihnutých plne zodpovedala ich charizme. Obdobie Dubčekovej jari v rokoch 1968 – 1969 znamenalo výdych pod ťažkým jarmom útlaku. V priebehu týchto dvoch rokov sa rozvinula aj činnosť katechétoch a apoštolát medzi mladými ľuďmi. Začiatkom 70-tych rokov sa komunisti „znormalizovali“ a upevnili svoju moc. Predstavené na základe skúseností z minulosti sa nedali zastrašiť, ale pokračovali v tajnej formácii rehoľného dorastu a prijímali aj nové členky. Život v totalite až po pád komunizmu v roku 1989 bol silne poznačený náboženským útlakom, prenasledovaním príslušníkmi ŠTB, domovými prehliadkami a zaisťovaním ako aj vyšetrovaním kňazov a sestier v civile. (Pešek, 1998) Komunistický režim veľmi túžil zbaviť sa rehoľníkov a rehoľníčok a ich vplyvu na okolie – preto sa stali nepohodlnými. Komunistické vedenie sa usilovalo postupne redukovat počet rehoľníčok na Slovensku. Ich prítomnosť sa aj napriek izolácii, považovala za nebezpečnú a škodlivú. Rozhodlo sa o vyvezení veľkej časti rehoľníčok do Českej republiky. Rátalo sa s tým, že zmena prostredia a zapojenie do výroby priamo v podnikoch urýchli vystupovanie rehoľníčok z ich reholí. Aj napriek ťažkej práci a prekážkam zo strany vedenia podnikov, však sestry zasväcovali sviatky a nezriekali sa nosenia habitu. Často pracovali v nevyhovujúcom prostredí, no svoju prácu chápali ako obeť. Staré a choré rehoľníčky boli sústredené v charitných domovoch, kde sa o nich mohol starať obmedzený počet mladých rehoľníčok. Predpokladalo sa, že na Slovensku nebude dostatočné množstvo kláštorov, ale zostanú iba charitné domy. Za úlohu do budúcnosti sa považovalo odstránenie rehoľníčok z nemocníc. Ich prítomnosť

v nemocniciach je otázka krížov v nemocničných izbách a veľký vplyv náboženstva na pacientov.

Mnohé rehoľníčky pracovali v službách Povereníctva školstva ako učiteľky, v službách zdravotníctva ako ošetrovatelky, zdravotné sestry a vykonávateľky rôznych pomocných prác, často na tých najťažších pracoviskách (starobince, oddelenia pre nevyliciteľne chorých, psychiatrické liečebne a pod.). (Dobříková – Porubčanová, 2005) Komunistický systém zavádzal rôzne tvrdé opatrenia, ktoré boli zdokumentované v písomnostiach krajských súdov i Štátneho súdu v Bratislave a v Prahe. Tieto dôkazy prinášajú presnejšie a hlbšie spoznanie utrpenia a obety mnohých súdených a odsúdených rehoľníčok na Slovensku. Po roku 1989, čiže po nežnej revolúcii, sme zaznamenali, že život sestier prebiehal pokojnejšie, bez násilia. Podrobné zachytenie dejín nebolo našim cieľom, zamerali sme sa iba na vplyv komunizmu a prenasledovania podľa svedectva zo života participantov. Napriek mnohým dejinným skutočnostiam - strate domova, vlasti i slobody – zostali sestry Svätého kríža verné svojmu povolaniu, v nádeji byť ďalej prospešné Bohu ako aj tým ľuďom, ktorí boli ukrivdení.

4.1.3 Zistiť, aká bola činnosť sestier Sv. kríža v oblasti sociálno – zdravotnej služby na Slovensku.

Rehoľné sestry Svätého kríža, sú veľmi známe aj na Slovensku. Stretávame ich všade tam, kde je ľudská núdza, hlavne v nemocniciach. Rehoľné sestry boli pre príslušníkov komunistického teroru najzraniteľnejšou skupinou veriacich. Krehké a bezmocné v Cirkvi, odkázané samé na seba a na kňazov, dobrovoľné služobnice, oddané až na smrť svojej charizme, verné, vykonávali veľký kus práce osobitne v nemocniciach, školách a sociálnych ústavoch. Z pútavých rozhovorov môžeme konštatovať, že ich činnosť bola statočná ale najmä veľmi obetavá. Členky kongregácie sa venovali aj výchove mládeže (chlapcov i dievčat). Na Slovensku v Zlatých Moravciach (časť Chyzerovce) pôsobili sestry v nemocnici, kde ošetrovali chorých. Okrem iného sa zaoberali aj sociálnou činnosťou v detskej opatrovni, pracovali ako ošetrovatelky v mestskom chudobinci, v sirotincoch, opatrovali starcov a siroty, viedli domácnosti u starcov, ošetrovali chorých po domoch. V štátnych liečebných a ošetrovateľských ústavoch na Slovensku vykonávali pomocnú zdravotnú a pomocnú hospodársku službu (kuchárky, krajčírky, skladníčky). Pracovný pomer s nemocnicami a ošetrovateľskými (liečebnými) ústavmi nebol ustanovený individuálnou pracovnou zmluvou, ale do

pracovného pomeru ich delegovali rehoľné predstavené na základe výnosu Povereníctva zdravotníctva z 31. decembra 1948, číslo 122-26424/48. Štátne liečebné ústavy (nemocnice) a ošetrovacie ústavy poskytovali rehoľným sestrám i ubytovanie (v oddelených priestoroch, ktoré boli prístupné iba rehoľníckam). Okrem toho boli rehoľníckam poskytnuté: plášte, závoje, posteľná bielizeň, strava a osvetlenie, vykurovanie. V prípade, že rehoľníčka ochorela, štátna zdravotná správa jej poskytla na svoj účet dvojmesačné liečenie. V prípade ochorenia na TBC, štát poskytol na svoje náklady štvormesačné liečenie. Štátna zdravotná správa vyplácala príslušnej reholi či kongregácii za každú sestru v službe mesačne 1000 korún, tzv. vestiár. Keďže v začiatkoch poskytovania zdravotnej starostlivosti sestrami v nemocniciach bolo laické a mnohé sestry nemali ani ukončené zdravotné vzdelanie, tak im bolo umožnené absolvovať ošetrovateľský kurz, aby boli rehoľníčky pripravené na výkon ošetrovateľskej služby v nemocniciach a liečebných ústavoch.

Väčšina participantiek pochádzala z chudobných pomerov rodiny, no i napriek týmto životným okolnostiam nestratili vieru v Boha a mohli by sme povedať, že naďalej súcitili s ľudskou biedou v snahe byť nápomocné všade tam, kde je to potrebné. Ich rodinou sa stala Kongregácia milosrdných sestier Sv. kríža, ktoré nesú pomenovanie aj ako krížové sestry alebo križiačky. Dodnes sa spoločenstvo angažuje v rôznych sociálnych inštitúciách v prospech chudobných a tých, čo žijú na okraji spoločnosti.

4.1.4 Zistiť, ako hodnotia sestry Sv. kríža svoj život, ktorý zasvätili Bohu, reholi a pomáhajúcej profesii.

Život a činnosť participantiek nášho výskumu poukazuje na hlbšie prežívanie a hodnotenie ich povolania. Nejde o materiálne hodnoty. Činnosť sestier bola takmer rovnaká, pestrá, zaujímavá, ale aj náročná. Každé pôsobisko si vyžadovalo svedomitú prácu, sebazaprenie a veľkú obeť. Bojovať za to, aby mohli slúžiť Bohu, za dôstojnosť ľudského života či za záchranu nesmrteľných duší predstavuje vedenie osobnej krížovej cesty. Participantky nášho výskumu sú vďačné za prekážky, cez ktoré museli prejsť a ktoré ich napriek horšiemu osudu priviedli k zanedbaným deťom a núdznym. Takto mohli pôsobiť pri výchove mládeže v školách, pri opatrovaní chorých v nemocniciach a starať sa o bezvládných, opustených a odsunutých na okraj ľudskej spoločnosti.

Kongregácia, v ktorej pôsobili sestry Svätého kríža a to väčšinou v školách či nemocniciach, často pracovala i s problémom preťaženia. I keď možno sestry v tejto fáze ani len neuvažovali o syndróme vyhorenia či depresii, ako je tomu v súčasnosti. Utiekali sa v modlitbe k Bohu, aby im pomohol a dodal viac síl prekonať prekážky, ktoré sú im kladené. Syndróm vyhorenia definujeme ako stav fyzickej, citovej a mentálnej vyčerpanosti, ktorého príčinou je dlhodobá zaťaženosť emocionálne náročnými situáciami. Tento stav treba odlíšiť od syndrómu chronickej únavy, ktorý je však rovnako vážny. K vyhoreniu vedie dlhodobá preťaženosť, dlhodobé neuspokojenie očakávaní a potrieb, no v zásade nepomer faktorov, ktoré človeka zaťažujú a možností a schopností zvládania týchto náročných situácií. Vyhorenie si človek sám sotva všimne, a ešte menej prizná, pretože sa vždy skrýva za dobrými cieľmi. Skôr si to na ňom všimnú tí druhí. Konanie v prospech druhých, pomoc druhým a podobne – to sú racionalizujúce argumenty zakrývajúce vyhorenie ako krutú realitu.

Ich odhodlanie prispôbiť sa a bojovať viedlo v skutočnosti i k duchovnému životu, ktorý pramení z hĺbky každej zasvätenej osoby. Sestry Sv. kríža nestrácali radosť, i keď osud im neraz spôsobil i prežitie utrpenia. V reholiach je nezriedka zlá komunikácia, vládne tam chápanie autority cez určité zaužívané spôsoby. Z výpovedí môžeme konštatovať, že sestry nestratili nadhľad nad svojimi ťažkosťami, práve naopak duchovno im poskytlo priestor na meditáciu, ale aj odpoveď a silu pokračovať a ísť ďalej v konaní dobra a prospešnosti pre iných. Činnosť mnohých participantiek možno hodnotiť ako činnosť s dobrým časovým manažmentom, v ktorom sa prejavuje rovnováha medzi pracovným životom, životom pre rodinu - kongregáciu, ale aj voľným časom. Iba tak mohli sestry Sv. kríža skutočne prežiť kvalitný duchovný život. V žiadnom rozhovore sme nezachytili fakt, že by sa stala udalosť, kedy by sestra pre stres nedokázala zostúpiť na úroveň modlitby, z ktorej čerpala a ktorá sa stáva modlitbou vnímania ako zdoлаť ďalšiu povinnosť navyše. Pokiaľ si nevytvoríme vnútorný vzťah k Bohu, ktorý nás akoby nadľahčuje a „kryje nám chrbát“ v pracovnom živote, v ťažkostiach života, tak prežívame duchovný život ako ďalšiu úlohu, ktorú musíme splniť. Viera môže byť pomôckou na to, ako zharmonizovať svoj život, ale iba ak je vnímaná zdravo. V súčasnosti sa aj v samotnej Cirkvi stáva to, že chýba zdravé skĺbenie duchovného a ľudského života. V kresťanstve Boh nepohrda ničím ľudským. Milosť stavia na prirodzenosti a to sa jednoducho nedá

preskočiť. Z výpovedí sestier si možno zobrať veľké ponaučenie. Netreba rezignovať, je potrebné si vo veciach stále robiť poriadok; chaos sa robí sám.

V súčasnosti sa možno stretávať i s problémom množstva falošných povolaní. (Apoštolský list pápeža Jána Pavla II. *Mulieris Dignitatem* o dôstojnosti a povolaní ženy pri príležitosti Mariánskeho roka. 2008) Mnohé trápenia vychádzajú z toho, že niektorí ľudia nedokážu dobre rozlíšiť svoje povolanie hneď na začiatku. (Aspekty voľby povolania, 1996) K povolaniu je potrebná Božia milosť, človek si ho sám nevyberie. Povolanie je dar. (Turanský, 2005) Ak je iba únikom, bude ním zaťažovať seba aj všetkých naokolo. Toto tvrdenie však nemožno povedať o sestrách, ktoré žili a žijú svoje povolanie, ktorému odovzdali svoje srdce, lásku a dodnes sú vďačné pre to, čo prežili a čím ich Pán Boh obdaroval. Iba málokto je naozaj šťastný z toho, čo robí a presvedčený, že činnosť, ktorú vykonáva, robí s láskou a pre niekoho. V tom tkvie tajomstvo pôsobenia sestier Sv. kríža.

4.2 ODPORÚČANIA PRE PRAX

Rehoľné spoločenstvá sprevádzali Katolícku cirkev prakticky od zrodu západoeurópskej kultúry. Boli vždy nositeľmi kultúrnosti, vzdelanosti a dávali nové impulzy pri hľadaní nových ciest. Zmapovaním života sestier Sv. kríža na Slovensku od založenia po súčasnosť a sociálno-zdravotnej starostlivosti, sa nám podarilo zachytiť, že v podstate stále ide o sociálnu činnosť, smerujúcu k obyvateľom, kde sa uplatňuje duchovný záber. Prístup a činnosť sestier Sv. kríža je založená na láske a plnom odhodlaní. Zmapovanie ich minulosti ako aj súčasnosti si vyžaduje štúdium viacerých faktov, ktoré sú roztrúsené mnohými nepublikovanými informáciami, ktoré nie je jednoduché pozbierať. Každá kongregácia by sa mala stále snažiť zbierať údaje o jej vzniku, sociálnom živote a následnom smerovaní. K tomuto je potrebná činnosť a pomoc ďalších odborníkov poskytujúcich pomoc (lekár, kňaz, sociálny pracovník...), ktorí by poznaním minulosti obohacovali naše hlbšie poznanie v tejto problematike.

Inšpirujúcim v tomto smere je plné rešpektovanie záujmov subjektu zo strany sestier, čo je v konečnom dôsledku odrazom kvality života, súboru podmienok, náplní klientovho života, kde sú pre neho najvýznamnejšie hodnoty, ako je: zdravie, medziľudské vzťahy, materiálne podmienky, ktoré ho v rámci jeho existencie ovplyvňuje a vytvára mu okolo seba dobré sociálne fungovanie v spoločnosti. Uvedomujeme si, že kvalita života

nemôže byť posudzovaná nezávisle od subjektu sociálnej intervencie. Klientov svet je vlastne univerzum všetkého, k čomu sa človek vzťahuje. Je konštruovaný, tvoria ho ľudia, veci, procesy, ktoré dostávajú významy v závislosti na klientových záujmoch. Preto by dnešné sociálne služby mali byť pripravované aj za spoluúčasti vnímania perspektívy zo strany klienta, s čo najväčšou možnou mierou citlivosti voči jeho potrebám.

Našou snahou bolo priblížiť život sestier sv. Kríža na Slovensku od založenia po súčasnosť. Týmto prvotným cieľom sme chceli priniesť pre pedagógov, ošetrovateľov, pomáhajúcich pracovníkov, sociálnych pracovníkov a širokej verejnosti lepšiu orientáciu v tejto problematike. Naša pomoc nespočíva v tom, že by sme predkladali hotové ucelené návody a rady do praxe, ale domnievame sa, že ľudia pracujúci v pomáhajúcich profesiách by mali kriticky a tvorivo prijímať i sociálne myšlienky minulosti, prameniace z kresťanskej lásky, na základe Božej lásky.

Sme presvedčení, že tento náš pohľad do neďalekých dejín Kongregácie sestier Sv. kríža v spojitosti aj so sociálno-zdravotnou činnosťou bude mať význam i pre prehĺbovanie ďalšej sociálnej teórie a stane sa obohacujúcim materiálom.

Život a obetavá práca mnohých rehoľníčok je názorným príkladom, ktoré vyvolávajú v nás lásku blížnemu, empatiu a pozitívny vzťah k duchovnému, ale aj sociálno-zdravotnému povolaniu.

Dejiny sestier Sv. kríža patria k základnému poznaniu pre každú novú rehoľníčku, ktorá vstupuje do Inštitútu a predstavuje neodmysliteľnú súčasť jej vedomostného poznania a vzdelávania. Citát vyrieknutý Holbachom, že: „*Človek práve človeka najväčšmi potrebuje k šťastiu*“, hodnotí celé naše smerovanie v tejto práci a myslíme si, že rovnako aj celý život jednotlivca a smerovanie celej spoločnosti.

Naše zistenia by sme odporúčali zakomponovať aj do realizácie projektu, ktorý by sa zameriaval na duchovnú, ale aj sociálnu a zdravotnú starostlivosť poskytovanú predovšetkým ženskými rehoľnými spoločenstvami s pokrytím celého Slovenska. Do tejto činnosti by bolo vhodné taktiež zapojiť aj ostatné kongregácie s cieľom vydať súborné dielo o poskytovaní sociálno-zdravotnej činnosti rehoľníčkami, čím by sme obohatili slovenské dejiny sociálnej a zdravotnej starostlivosti na Slovensku.

V súčasnosti sa čoraz aktuálnejšou stáva taktiež požiadavka týkajúca sa zvyšovania profesionálnych kompetencií na každom kroku. U pedagogických pracovníkov je to podmienené aj tým, že je potrebné mať hlboké vedomosti z poznania súčasnosti v prepojení s poznatkami z minulosti. Naším odporúčaním by bolo zakomponovanie nami dosiahnutých faktov do publikácie či monografie. Radi by sme ju zaradili ako učebnú pomôcku pre študentov stredných a vysokých škôl pre potreby kurzov venovaných dejinám sociálnej a zdravotnej práce. Učebný text by mal priblížiť kontext prebiehajúcich súčasných diskusií a hlavných myšlienok z oblasti problematiky historickej explanácie.

Ďalším prínosom našej práce by mohlo byť aj smerovanie k uskutočňovaniu konferencií, ktoré by sa zameriavali aj na problematiku historických súvislostí či udalostí, čím by sa prehĺbovali vedomosti o dejinách duchovnej, sociálnej a zdravotnej pomoci. Okrem iného by cieľom konferencie mohli byť aj nové zistenia a poznatky v hľadaní optimálnych riešení v oblasti rozvoja a využitia ľudských zdrojov. Vzájomná výmena vedeckých poznatkov môže obohatiť ľudstvo a mať ďalekosiahly zásah do životov ľudí. Práve ľudský potenciál je výrazným článkom, prispieva k rozvoju a preto si zasluhuje organizovať konferencie, kde môžu odznieť aj východiskové myšlienky, nápady, ktoré môžu ovplyvniť dokonca celé smerovanie sociálnej či zdravotnej starostlivosti za spoluúčasti rehoľných sestier.

Prínos zmapovania časového úseku v oblasti dejín sestier Sv. kríža, so zameraním i na sociálno-zdravotnú starostlivosť môže obohatiť aj samotných občanov Slovenskej republiky, ktorí prejavujú záujem o historické fakty. Vydaním poznatkov, ktoré sa nám podarilo zosumarizovať by mohlo dôjsť i k preneseniu do publikácie z historickej oblasti.

Naše odporúčania by sme radi ukončili nasledovnou myšlienkou: ten, kto pozná našu sociálnu minulosť, kto vie, ako sa vyvíjala naša sociálna starostlivosť o občanov v nedávnej minulosti, môže správne pochopiť súčasné sociálne problémy. Dôsledné poznanie sociálnej minulosti nás formuje a vychováva k národnej hrdosti a k vedomiu, že i my patríme k národu, ktorým nebola otázka sociálnej a zdravotnej starostlivosti ľahostajná, a ktorí sa vždy snažili postarať o svojich blízkych, priateľov či známych, aby sa dostali zo sociálnych či zdravotných ťažkostí, a to práve s veľkým príspevom rehoľných sestier. Ich obetavá práca, ako aj poskytovaná pomoc v sebe ukrývala charakterové vlastnosti ako je: svedomitosť, láska či trpezlivosť.

4.3 LIMITY DIZERTAČNEJ PRÁCE

Za limit v dizertačnej práci možno považovať samotné dejiny, ktoré nie sú úplne kompletne spracované, nakoľko by si daná oblasť vyžadovala väčší priestor. Neúplnosť historických skutočností, je spôsobená viacerými faktormi: neskoré zachytávanie svedectiev najstarších sestier – mnohé rehoľné sestry už zomreli, chýbajúce kroniky (Vaško, 1990), ktoré boli zničené a spálené násilnou likvidáciou v dôsledku politických dôvodov, prípadne neboli viac zaznamenávané. Sme si vedomí toho, že nami realizovaný kvalitatívny výskum sa stretáva aj s určitými limitmi. Faktom je, že k danej problematike chýba väčšia časť výskumných zistení, na základe ktorých by sme mohli náš výskum obohatiť o nové relevantné informácie. Ďalším limitom je výskumná vzorka, ktorá pochádzala z jednej kongregácie, prípadne kongregácie, ktorá je na Slovensku. Možno by bolo vhodné porovnať životné etapy a činnosť sestier Svätého kríža, ktoré sú činné aj v iných krajinách. Napriek tomu, že zber dát bol obmedzený, uvedomujeme si, že dosiahnuté zistenia nemôžeme generalizovať na celú populáciu sestier Svätého kríža. V rámci výskumu vidíme veľký potenciál v realizovaní ďalšieho výskumu usudzujúc na základe našich výsledkov, prostredníctvom ktorých sa nám podarilo zachytiť vyčerpávajúce a veľmi cenné poznatky. Uvedomujeme si, že neustále budú vznikať biele miesta i v historickom výskume, ktorý nie je dostatočne preskúmaný. Myslíme si, že prínosné by bolo zozbierať zistenia zo širšieho prevedenia kvalitatívneho výskumu, ktorý by tak priniesol ďalšie poznatky z intervencií sestier Sv. kríža v sociálnej a zdravotníckej práci. Nám sa však podarilo skromnou mierou v rámci kvalitatívneho skúmania poodkryť iba niektoré oblasti. Inšpiratívne by bolo i sledovanie účinnosti duchovného pôsobenia sestier v praxi zameranej na pomoc človeku v núdzi.

4.4 IMPLIKÁCIE PRE ĎALŠÍ VÝSKUM

V rámci ďalších implikácií pre výskum v tejto oblasti by bolo žiaduce, aby všetky rehole zmapovali a zdokumentovali utrpenie, ako *memoriam passionis*. Náš výskum podáva síce vzácne výsledky, ktoré odrážajú minulosť a pôsobnosť sestier, hodnotí súčasné formy pomoci poskytované sestrami Svätého kríža v snahe podania pomocnej ruky tým, ktorí sú v núdzi, či v iných oblastiach, v ktorých malo ich pôsobenie vytvorenú cestu (s ohľadom na minulý režim). Dosiahnuté výskumné výsledky odpovedajú na fakt, že je potrebné venovať pozornosť aj dovzdelávaniu sestier Svätého kríža v oblasti sociálnej

práce. Z tohto hľadiska považujeme projekty s obdobným obsahom v tomto smere za veľmi významné, užitočné a v neposlednom rade aj inšpiratívne a to nielen pre oblasť verejných služieb.

4.5 SILNÉ STRÁNKY PRÁCE

Za veľký prínos dizertačnej práce pokladáme zmapovanie rôznych dejinných údajov, ktoré sú zo života sestier Svätého kríža a ktoré doteraz nikde neboli zachytené a priamo publikované. Výskumníčka využívala i naratívne pozorovanie, čím obohacovala prínos do priekopníckeho diela, ktoré zachytáva i širokú históriu Slovenskej provincie z pohnutého obdobia 20. storočia. Krátke úseky historických období majú za úlohu objasniť politické a sociálne pomery. Snahou bolo spracovať čo najlepšie históriu Kongregácie sestier Sv. kríža a prehĺbiť poznanie o nové fakty, ktoré potvrdzuje výskumná časť práce.

Za veľmi cenné považujeme uverejnenie životných etáp sestier, ktoré sa nám podarilo zachytiť i napriek ich vysokému veku. Myšlienky z ich výpovedí dotvárajú historickú mozaiku života Slovenskej provincie Milosrdných sestier Svätého kríža.

ZÁVER

V dizertačnej práci sme sa snažili podať exkurz do dejín a historického diania sestier Sv. kríža, ako aj začiatkov pôsobenia Milosrdných sestier Sv. kríža na Slovensku. Dejinné súvislosti či dôkazy o začiatkoch vzniku poukazujú na tvrdé a strastiplné dni, ktoré museli sestry prekonávať. V spolupráci s milosťou Božou a v nádeji na večnú odplatu prekonalí mnohé trápenia, ktoré boli s ich vierovyznaním sprevádzané. Najväčším *sociálnym* príkazom bola pre nich láska, ktorá rešpektovala iného človeka. V sociálnej činnosti uplatňovali solidaritu. Keďže pracovali pre spoločné dobro, solidarita im napomáhala aj integrálne sa rozvíjať. Kresťanská láska sústredovala celé evanjelium a bola vždy pripravená obetovať sa pre blížneho aj v tých najťažších sociálno-pracovných podmienkach v továrňach, na Štátnych majetkoch, majeroch, v ÚSS. Dodnes sa Inštitút SCSC rozrástol na viacerých miestach sveta: v Európe, USA, Brazílii, Ugande, Indii a Taiwane – spoločenstvami a svojimi dejinami. Ich činnosť je svedectvom o veľkej a zásluhnej práci nielen v oblasti zdravotnej, ale aj sociálnej, pedagogickej, ktorou obohatili ľudstvo o prospech a dobro.

Dnešný svet si všíma u ľudí iba také hodnoty, ktoré sú pomimuteľné a nestále. V požiadavkách času sestry svoje poslanie realizovali tak, že žili svoju charizmu. Stali sa duchovnými oázami, ktoré vytvorili pre iných a tak odpovedali na hlad ľudí po skutočných hodnotách. Svet obdivuje mnoho verejne známych osobností, napríklad šikovných športovcov, dobrých hercov, veľkých politikov, úspešných podnikateľov, či bohatých ľudí. (Zasvätený život ako poslanie a výzva). Ale keď ukončia kariéru, skrachujú, prípadne ich zlomí choroba, ocitnú sa mimo myslenia a vnímania širokej verejnosti, sú pre svet nezaujímaví a skoro sa na nich zabúda.

V empirickej časti dizertačnej práce sa nám detailne podarilo zachytiť osudy rehoľných sestier, ktoré považujeme za hrdinky viery. Zachytené skutočnosti sú zrkadlom doby, ktorú prežili. Život Evanjelia vniesli do osobného a spoločenského života preto, lebo ho zasvätili *novej* evanjelizácii. Preto vydávali svedectvo nadšeného a horlivého života v spojení s Kristom. Nová evanjelizácia bola aj vo svojich vyjadrovacích formách alebo v činnej iniciatíve, preto sa stala novou aj vo svojich metódach. Inštitút Milosrdných sestier Sv. kríža s láskou a jemu typickou oddanosťou vnášal svetlo do života chorých, chudobných, sirôt a opustených detí po celom svete. Sestry sa obetavo zasadili za ochranu a česť ľudského života vo všetkých jeho fázach, a to i v situáciách jeho ohrozenia.

Vlastnú minoritu a chudobu v duchu Evanjelia považujú sestry za podstatný prvok svojho povolania a poslania. (Pápežské dielo pre cirkevné povolania, 1998; Schalück ofm, 1999; Anselm Grün osb, 1999) Rehoľné sestry, ktoré pôsobili na Slovensku, pre „svoje Božie dietky“ ako ich nazývali, varili, prali, šili, žehlili, ale aj vychovávali a vzdelávali. Boli ich duchovné matky. Za všetku prácu, lásku a obetavosť, ktorú rozdali počas svojho pôsobenia v Inštitúte i teraz s odstupom rokov im právom patrí naše úprimné poďakovanie. S odstupom času so zvýšením kapacity ľudí odkázaných na pomoc a ústavnú starostlivosť, postupne k rehoľným sestrám pribúdali i civilní zamestnanci. Hľadali nové formy prítomnosti medzi ľuďmi, byť s ľuďmi, žiť s ľuďmi. Duch oddanosti a potreby svojou obetavou každodennou prácou nenahradí deťom, chorým a opusteným to, o čo ich ochudobnila príroda či krutý politický režim. Sestry Svätého kríža sa i dodnes neustále usilujú v čo najširšej miere poskytovať svoje služby tam, kde im je to umožnené tak, aby uľahčili a spríjemnili život v súlade s Božou voľbou. Dekrét PC 8/2 hovorí, že: „Apoštolská a charitatívna činnosť patrí k samej podstate rehoľného života, ako posvätná služba a osobitné dielo lásky.“ Napriek vysokému veku participantiek z nášho výskumu, ktoré prezentujeme, potvrdzujeme, že ich životná púť nie je úplne na konci, i keď niektoré nie sú už činné v terénnej práci. Dnes sa sestry venujú modlitbe a obetujú svoj kríž staroby a choroby. Sestry, ktoré sú v produktívnom veku, vykonávajú aktívnu činnosť vo svojej odbornej činnosti.

Pôsobenie sestier je v súčasnosti rozmanité a plne využité podľa ich schopností a nadania. Jediným cieľom ich snaženia je svedčiť o добрôte Boha a šíriť jeho kráľovstvo na zemi. Mladšia generácia sestier dodnes pripravuje rôzne duchovné programy a aktivity. V rámci duchovných obnov, realizujú duchovné cvičenia pre dievčatá, či detské tábory, zapájajú sa taktiež do boja proti obchodovaniu so ženami. Zaujímajú sa o potreby farnosti a snažia sa byť nápomocné vo farskej pastoračii, katechéze. (Grieger, 2000; Breno, 1998) Pôsobia v nemocniciach, hospicioch, charitných domovoch, pri výchove a pôsobia taktiež aj v oblasti vzdelávania v školských inštitúciách: MŠ, ZŠ, SŠ a VŠ. (Svatošová, 2001).

Snahou je napĺňať slová: „Viac ako slovami prichádza človek ku Kristovi stretnutím s iným človekom, ktorý hodnoverne zjavuje Božiu lásku v každodennom živote. Keďže by sme ľuďom radi dali viac ako je možné, prednášame všetky ľudské starosti a utrpenia Bohu v modlitbe a veríme, že je to najlepšie, čo pre nich môžeme urobiť. Veď

Kristus je naša cesta, pravda a život. On povedal: „Nik nepríde k Otcovi, iba cezo mňa (Jn 14,6)“ . „Požiadavka času je vôľa Božia.“ (P. Teodózius Florentini)

Činnosť sestier Svätého kríža je pre iných aj povzbudením a veľkým darom, pretože i oni poukazujú na zmysel a hodnotu života. Každá sestra prispieva svojimi poznatkami a schopnosťami. Konštitúcie v čl. 61 hovoria: „Skutky kresťanského milosrdenstva patria k podstate činného rehoľného spoločenstva.“ Osobné príklady a činnosť sestier Svätého kríža v medzivojnovom období, nie sú iba akýmsi „archívnym materiálom“ bez výpovednej hodnoty. Ich život, apoštolát, služba, ako aj samotný príchod na naše územie, boli odpoveďou na potreby diecéz, veriacich v tej dobe, ktorých nebolo málo. V medzivojnovom období, plnom nedostatkov materiálnych, citových, ale i duchovných, tak potrebných pre plnohodnotný život človeka boli deťom a mládeži vychovávateľkami, učiteľkami, pre štát však boli cudzinkami, ba nežiaducimi osobami.

Milosrdná sestra Sv. kríža sa dostáva viac a viac do povedomia Slovenského národa, aj v zahraničí prostredníctvom veľkej osobnosti blahoslavenej sestry Zdenky Schelingovej, ktorá sa stala obeťou protikresťanského boja v rokoch totality. Zomrela 31. júla 1955 na následky mučenia pri výsluchoch a vyšetrovaniach vo väzení. 14. septembra 2003 bola ako prvá Slovenka blahorečená pápežom, dnes už svätým Jánom Pavlom II. v Bratislave – Petržalke.

V období Československa sestry pomáhali sirotám, poskytovali domov tým, ktorí žili v chudobe s neistou budúcnosťou, aby ich vychovávali v láske, vo viere, v mieri. V čase komunistického režimu zostali sestry v priebehu niekoľkých dní i bez príbytku, práce, občianskych práv, s veľkým „otáznikom“ visiacim nad budúcnosťou každej sestry i celého Inštitútu. Naplňali výzvu súčasného sv. Otca Františka: „Autentická viera vždy v sebe zahŕňa hlbokú túžbu zmeniť svet. Viera nikdy nezmenšuje priestor rozumu, ale ho otvára integrálnej vízií človeka a skutočnosti a chráni pred nebezpečenstvom redukovať človeka „na ľudský materiál.“ (OLZ-Radujte sa!, 2015, s.67 ; Padovani, 1995) Pohľadom do minulosti odкрývame život Bohu zasvätených žien, ktorý je plný viery, lásky, odovzdanosti Božej vôli a nádeji aj v tých najťažších životných situáciách. Dnešnému človeku podáva návod ako kráčať cestou života a čeliť prekážkam.

Zasvätené osoby majú podľa pápeža Františka žiť „*mystiku stretnutia*“: ide o „schopnosť vnímať, načúvať iným ľuďom, schopnosť spoločne hľadať cestu, hľadať

spôsob...“ Zasvätený život sa posunul do periférie mesta, prešiel doslovným „exodom“ k chudobným a opusteným. (OLZ-Skúmajte!,2015,s.44)

Idea sociálnej spravodlivosti má svoj pôvod v biede chudobných. Úsilie ľudstva o slobodu, pravdu a spravodlivosť, nebolo nikdy bez obety. História nami prezentovanej dizertačnej práce dokazuje, že víťazili len myšlienky a argumenty, podporené ľudskými obeťami.

POUŽITÁ LITERATÚRA

ANSELM GRÜN OSB P. *Duchovné poslanie stredného veku*. Bratislava: SERAFÍN, 1999. 53 s. ISBN 80-88944-10-4.

Apoštolský list pápeža Jána Pavla II. *Mulieris Dignitatem* o dôstojnosti a povolání ženy pri príležitosti Mariánskeho roka. Trnava : SSV, 2008. 90 s. ISBN 978-80-7162-707-4.

Archív Kongregácie milosrdných sestier Sv. kríža, Trnava.

Archív Ústredného výboru KSČ, Praha.

Aspekty voľby povolania. *Psychológia a pastorácia*. Zborník prednášok 6. Zostavila: RAŠLOVÁ, K. Arcidiecézne centrum pre poradenstvo a pastorálnu psychológiu, Bratislava : Centrum rodiny a vzdelávania SKCH. Edícia Špirála, 1996. ISBN 80-85595-04-4.

BABJAK, J. *Rehole a kongregácie na Slovensku*. Vydavateľstvo Dobra kniha, Trnava : 1998. 367 s. ISBN – nemá.

BALÁŽ Z. – KOLLÁR, P. – LACKO, R. *Z klauzúry do vyhnanstva*. Banská Bystrica : Kňazský seminár Badín, 2008. 260 s. ISBN 80-88937-31-9.

BEZDEDOVÁ, M. *Likvidácia kláštorov Kongregácie dcér božskej lásky na Slovensku*. RKCMBP Univerzity Komenského, Bratislava 1996. Rkp. (záv. práca), 91 s. ISBN nemá.

BIBLIA, *Sväté Písmo starého a nového zákona*. 2012 Trnava: Vyd. Spolok sv. Vojtecha, 2012. 1876 s. ISBN 978-80-7162-907-8.

Biskupský archív Nitra

BREEMEN, P.v. *Duchovná cesta k starnutiu*. Slovenské vydanie : DON BOSCO, 2005. 77 s. ISBN 80-8074-026-7.

BRENO, E. *Quali novizi oggi? Ricerca tra le congregazioni francesi*. In: Testimoni 7, 1998. 9 – 11s.

BRUSCO, G. *Rapporti in comunità. Il dono dell'amicizia*. In: Testimoni 10, 1999. 11s.

ČELKOVÁ, E. – JUDÁK, V. 1996. *Prehľadné cirkevné dejiny*. 1. Vyd. Bratislava: Lúč, 1996. 301 s. ISBN 80-7114-187-9.

DOBRÍKOVÁ – PORUBČANOVÁ, P. a kol. *Nevyliečiteľne chorí v súčasnosti*. Význam paliatívnej starostlivosti. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2005. 280s. ISBN 80-7162-581-7.

DOKUMENT O CHARIZME I. 2007. Milosrdných sestier Sv. kríža Ingenbohl: *Čerpať z prameňa* (ČP), Vyd. Bratislava: Lúč, 2007. 68 s.

DOKUMENT O CHARIZME II. 2008. Ratio formationis Milosrdných sestier Sv. kríža Ingenbohl: *Žiť z prameňa* (RF), Vyd. Bratislava: Lúč 2008, 95 s.

DOLINSKÝ, J. 1999. *Cirkev a štát na Slovensku v rokoch 1918 - 1945*. 1. vyd. Trnava: Dobrá kniha, 1999. 131 s. ISBN 80-7141-268-6.

DUBOVSKÝ, J. M. 1990. *Akcia K (kláštory)*. Martin: In: Verejnosť, roč. 2, č. 31, 18. apríla 1990.

DUBOVSKÝ, J. M. 1990. *Akcia R (likvidácia ženských kláštorov roku 1990)*. In: Slovenský denník, roč. 1, 2.augusta 1990. 8 s.

DUBOVSKÝ, J. M. 1994. *Likvidácia kláštorných komunit na Slovensku v rokoch 1948 – 1960*. In: Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku. Trnava: Trnavská univerzita, 1994. 123 – 136 s.

DUBOVSKÝ, J. M. 1997. *Redukcia a reštrikcia (činnosti) ženských kláštorných komunit na Slovensku v rokoch 1950 – 1960*. In: Zborník prednášok pri príležitosti 45. Výročia barbarskej noci. Nitra 1997. 16- 40 s.

DUBOVSKÝ, J. M. 1998. *Akcia kláštory*. Martin: Matica Slovenská, 1998. 293 s. ISBN 8070904992.

DUBOVSKÝ, J. M. 2001. *Akcia rehoľníčky*. 1. Vyd. Martin: Matica Slovenska, 2001. 325 s. ISBN 80-7090-597-2.

- DUBOVSKÝ, P. 2005. *Akcia R (R1-R7) – likvidácia ženských kláštorov na Slovensku v rokoch 1950 – 1952*. In. Pamäť národa narcizmus a komunizmus vo svojej epoche. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2005. zv. 3, s. 73 – 78. ISSN 1336-6297, roč. 1.
- ĎURICA, Milan S. 1996. *Dejiny Slovenska a Slovákov*. Bratislava: MEDIA TRADE, spol. s.r.o., Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1996. 930 s. ISBN 80-08-01427-X.
- DZURJANIN, Stanislav. 2007. *Život za mrežami*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7165-649-4.
- FULIER, M. 2013. *Súd' ma a skúšaj. Judge me and try me*. Konferencia vyšších ženských rehôľ na Slovensku (KVPŽR) Tlač – Devín, 2013. USA
- GALOT, J. 1994. *Inšpirátorka rehoľnej komunity*. Trnava: Dobrá kniha, 1994. 113 s. ISBN 80-7141-056-X.
- GAVORA, P. 2006. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent, 2006. 126 s. ISBN 80-88904-46-3.
- GLASER, B. G. 1978. *Theoretical sensitivity: advances in the methodology of grounded theory*. In Sociology Press, 1978. 164 s.
- GRIEGER, P. 1993. *Rehoľný život a jeho poslanie*. Pastорácia nových povolání. Vyd. Bratislava: Lúč, 1993. 63 s. ISBN 80-7114-103-8.
- GROESCHEL, B. J. 2004. *Odvaha byť zdržanlivý*. Bratislava : Serafín, 2004. 144s. ISBN 80-8081-002-8.
- GROCHOVÁ, G. 2005. *Právna úprava postavenia cirkví a náboženských spoločností v Československu v rokoch 1948 – 1989*. In Pamäť národa. ISSN 1336-6297, roč. I., č. 1, 28-41 s.
- GRÜN ANSELM. Kříž. 1978. *Teologický a duchovní význam symbolu nádeje*. Vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1978. 87s. ISBN 80-7192-233-1.

GUERRERO, J. M. 2003. *Un tempo molto esigente. La Formazione nello juniorato*. In: Testimoni 16, 2003. 22 – 29 s.

HABOVŠTIK, Anton. 1992. *Cesta kríža*. Trnava : Konfederácia politických väzňov Slovenska KON-PRESS, 1992. 128 s. ISBN 80-85413-18-3.

HABOVŠTIK, Anton. 2000. *Za mrakmi je moje milované Slnko*. Bratislava: Nové mesto spol. s.r.o., Uršulínka 3, 2000. 221 s. ISBN 808548739X.

HAUPTVOGLOVÁ, M. 2008. *Dejiny Slovenskej provincie Milosrdných sestier Svätého kríža*. 1. Vyd. Bratislava: Lúč 2008. 334 s. ISBN 978-80-7114-711-4.

HENDL, J. 2012. *Kvalitatívny výzkum*. Vyd. Praha: Portál 2012, 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HÜBEROVÁ, G. *Apoštol charity Páter Teodózius Florentiny*. Bratislava : Vydavateľstvo LÚČ, 2002. 94 s. ISBN 8071143901.

JAKUBČIN, P. 2010. *Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950-1989*. Rehole v ilegalite. Ústav pamäti národa. Zborník z vedeckej konferencie, Bratislava 5. - 6. máj, 2010. 287. ISBN 978-80-89335-32-9.

JÁN PAVOL II. 1996. *Vita consacrata (VC)*. 11. Vyd. Trnava: SSV 1996. 200 s. ISBN 80-7162-042-4.

JUDÁK, V. – DANKOVÁ, S. 1996. *Exodus*. 1. Vyd. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 45 s. ISBN 80-097-00-7.

JUDÁK, V. 1998. *Kristova cirkev na cestách*. 1. Vyd. Trnava: SSV, 1998. 333 s. ISBN 80-7162-215-X.

KAPLAN, K. 1993. *Stát a cirkev v Československu 1948-1953*. 1. Vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 404 s. ISBN 978-554-9-88.

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. 1997. Vyd. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1997. 918 s. ISBN 80-7162-253-2.

KOMPENDIUM SOCIÁLNEJ NÁUKY CIRKVI. 2008. Vyd. Trnava: 2008. 545 s. ISBN 978-80-7162-725-8.

KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA. Smernice pre formáciu v rehoľných inštitútoch. Potissimum institutioni. Trnava : SSV, 2004. 104 s. ISBN 80-7162-511-6.

KOREC, J. CH. 1990. *Od barbarskej noci I*. 1. Vyd. Bratislava: Lúč, 1990. 379 s. ISBN 80-7114-064-3.

KOSEC, B. 1997. *Vukovarski franjevci u domovinskom ratu: Ratne i uzničke zabil ježbe*. 1. Tiskara: Zagreb: Mlić 1997. 148 s. ISBN 953-6428-07-5.

Kroniky jednotlivých spoločenstiev

KUSÁ, Z. 2004. *Poor people-poor life stories. (Ordinary and Extraordinary in Life-History Narratives)*. In Sociológia 31. č. 3, 2004. 263-290 s.

KVASNIČKOVÁ, J. 1995. *Rehole včera a dnes vo svete i u nás*. Bratislava: 190 s. ISBN 80-88717-06-X.

LAGOVÁ, Veronika a kol. 2006. *Smrť za mrežami*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 415 s. ISBN 8071655708.

LUMEN FIDEI (LF) 2013: Encyklika pápeža Františka. Vyd. Trnava. Spolok sv. Vojtecha, 2013. 70 s. ISBN 978-80-7162-998-6.

MACÁK, E. 1996. *Zápisky spoza mreží*. Bratislava: Don Bosco, 1996. 168 s. ISBN 80-85405-37-7.

MIKLOŠKO, F. 1991. *Nebudete ich môcť rozvrátiť*. Z osudov katolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1943-1989. Bratislava : 1991. 283 s. ISBN 8071150169.

MOGA, M. 2000. *Toward a Spirituality of Weariness*. In: Review for Religieuses 59, 2000. s. 420 – 429. ISBN 80-8074.

MULÍK, P. 1994. *Cirkev v tieni totality*. Súbor štúdií. Trnava: Dobrá kniha, 1994. 106 s. ISBN 978-80-89335-32-9.

OKRUŽNÝ LIST ZASVÄTENÝM – pápež František. 2015. *Skúmajte!* Vyd. Kongregácia pre Inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. Rok zasväteného života 2015.

OKRUŽNÝ LIST ZASVÄTENÝM : pápež František. 2015. *Radujte sa!* Vyd. Kongregácia pre Inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. Rok zasväteného života 2015.

PADOVANI, M. H. 1999. *Hojenie zranených emócií*. Nitra : SVD, 1999. 115 s. ISBN 80-85223-49-X.

PÁPEŽSKÉ DIELO PRE CIRKEVNÉ POVOLANIA. 2004. *Nové povolania pre novú Európu*. Záverečný dokument kongresu o povolaniach ku kňazstvu a zasvätenému životu v Európe. Trnava: SSV, 2004. 171 s. ISBN 8071622346.

PAVLÍČEK, J. , DOBRÍKOVÁ, P. 2007. *Sociálny výskum a štatistické spracovanie dát*. Bratislava VŠZaSP Sv. Alžbety, 2007. 83 s. ISBN 978-80-89271-16-0.

PEŠEK, J. – BARNOVSKÝ, M. 1997. *Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda. 1997. 312 s. ISBN 8022405280.

PEŠEK, J. 1998. *Odvrátená tvár totality*. Bratislava 1998. 105 s. ISBN 80-224-0575-2.

PRAVIDLÁ ŽIVOTA MILOSRDNÝCH SESTIER SVÄTÉHO KRIŽA, 1997. Regula, konštitúcie, generálne pokyny. Bratislava: Spolok sv. Vojtecha, Trnava v Cirkevnom nakladateľstve, 1987. 64 s. schválené MK SSR, BA č. 1061/87-15AH 3, 07 VH 3,12.

QUOIST, M. 2001. *Konštrukcia človeka*. Vyd. Bratislava: LÚČ, 2001. 200 s. ISBN 80-7114-330-8.

SCHALÜCK OFM, H. 1999. „*Všetko je možné, nič nie je isté.*“ Rehoľné povolania v postmoderných časoch. In. AA. VV.: *Le vocazioni alla Vita Consecrata nel contesto della società moderna e postmoderna*, Rím: Il Calamo 1999. 37 – 55 s. ISBN 80-8074.

SCHEMATIZMUS: Inštitút milosrdných sestier Sv. kríža. Slovenská provincia 2014. Trnava 26 s.

SCHWESTERNVERZEICHNIS: Institut der Barmherzigen Schwestern von heiligen Kreuz Ingenbohl – Brunnen /Schweiz, 2014. 526 s. Druck: Drucherei Triner AG, Schwyz 2014.

SILVERMAN, D. 2005. Ako robiť kvalitatívny výskum. IKAR-Pegas, 2005. 327 s. ISBN 8055109044.

STICKLER FMA, G. 1996. *Dinamiche di strutturazione della personalità: nodi conflittuali e strategie di superamento della crisi*. In: COSPES: Difficoltà e crisi nella vita consacrata, Leumann, Turín: LDC 1996. 166 – 185 s. ISBN 978-88-207-1551-9.

SVATOŠOVÁ, M. 2001. *Hospic. Umenie sprevádzať*. Bratislava : LÚČ, 2001. 157 s. ISBN 80-7114-335-9.

ŠIMULČÍK, J. 2002. *Združenie katolíckych duchovných Pacem in Terris*. Výber zo samizdatových dokumentov 1969 – 1989. Prešov : Michal Vašek, 2002. 134 s. ISBN 80-7165-320-9.

ŠPIESZ, A. 1992. *Dejiny Slovenska na ceste k sebauvedomeniu*. 1. Vyd. Bratislava: Perfekt, 1992. 193 s. ISBN 80-85261-44-8.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. 2007. *Kvalitatívny výskum v pedagogických viedach*. Vyd. Praha: Portál 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TROBISCH, I. 1980. *La gioia di essere donna*. Rím: Edizioni. G. B. U. 1980. ISBN 9788888270357.

TURANSKÝ, Š. 2005. *Krehkosť duchovného povolania*. Bratislava : Don Bosco, 2005. 148 s. ISBN 80-8074-029-1.

VAŠKO, V. 1990. *Neumlčená. Kronika katolíckej cirkve v Československu po druhej svetovej válce*, I., II. zv. Vyd. Praha: Zvon 1990. 266s. ISBN 80-7113-035-4.

VNUK, F. 1995. Akcia K a R. *Zásahy komunistického režimu proti reholiam v rokoch 1950 – 1956*. Bratislava: RKCMBF Univerzity Komenského, 1995. 130 s. ISBN 80-679-66-2.

VNUK, F. 1995. Akcie K a R. *Zásah komunistického režimu proti reholiam v rokoch 1950 – 1956*. 1. Vyd. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilo-metodská bohoslovecká fakulta UK, 1995. 130 s. ISBN 80-679-66-2.

VNUK, F. 2001. *Popustené putá*. 1. Vyd. Martin: Matica slovenská, 2001. 299 s. ISBN 80-7090-598-0.

VNUK, F. 2004. *Stopäťdesiat rokov v živote národa*. 1. Vyd. Bratislava: Lúč, 2004. 468 s. ISBN 80-7114-440-1.

Z rehoľnej kroniky Slovenskej Kongregácie školských sestier sv. Františka. 37 – 48 s.

ZASVÄTENÝ ŽIVOT AKO POSLANIE A VÝZVA. Zborník príspevkov zo sympózia, ktoré sa konalo 14. októbra 2006 v Misijnom dome Matky Božej na Kalvárii v Nitre a ktoré organizovali Konferencia vyšších rehoľných predstavených na Slovensku a Konferencia vyšších predstavených ženských rehôľ na Slovensku.. Dunajská Streda : Valeur, s.r.o. 2006. 65 s. ISBN 978-80-969774-3-7.

ŽATKULIAK, J. 1994. *V mene zákonov a proti občanom?* Bratislava : 1994. 138 s. ISBN 978-80-7285-140-9.

PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

- Príloha 1: Sr. Lea so spolusestrami v Tatroviciach, továreň 1961
Duchovná sejba – meditácia, modlitba v prírode
- Príloha 2: Sr. Bonfilia pri práci v textilnej továrni v Nejdeku 1953
- Príloha 3: Sr. Dominika v službe novicmajsterky v rehoľnej formácii po roku 1989 - Trnava
- Príloha 4: Sr. Fides na ceste zo školy z vyučovania
Fagētu – Gemelčička, Rumunsko 1995
- Príloha 5: Sr. Sávia – oddych po práci na poli v ÚSS pre dospelých – Bojková 1988
- Príloha 6: Sestry Sv. kríža pri osekávaní repy na poli Štátneho majetku na Havkáči pri Budmericiach v roku 1950
- Príloha 7: Sestry Sv. kríža v Ústave sociálnej starostlivosti v Novej Ľubovni
- Príloha 8: Sestry Sv. kríža na ceste z Bernova, kde boli ubytované, pracujúce v textilnej továrni v Nejdeku, vzdialenej asi 4 km, ktorú absolvovali dva razy denne peši
- Príloha 9: Sr. Marija Ana v pivničnom úkryte františkánskeho kláštora počas vojny vo Vukovare 1991, Chorvátsko
- Príloha 10: Svedectvo života Sr. Mariji Any Gašparovskej – Slovenka z Chorvátskej provincie SCSC
- Príloha 11: Svedectvo života Sr. Mariji Any Gašparovskej, ktoré písala vlastnou rukou: Moji doživľaji u Vukovaru, Zagreb 1992 (v chorvátskom jazyku)
- Príloha 12: Sr. Marija Ana v pietnej spomienke nad hrobmi padlých hrdinov. Mnohých z nich osobne poznala – Vukovar 2014, Chorvátsko
*Hrob Sašu Molnar – brat sestry Francisky Molnar – bývalej provinciálnej predstavenej Chorvátskej provincie
- Príloha 13: Masové hroby mnohých nevinných obetí – tragédia vojny.
Tu sú pochovaní priatelia, známi sestry Mariji Any – Vukovar 2014, Chorvátsko
- Príloha 14: Stredná zdravotnícka škola M.M.T. Schererovej Ružomberok 1994
Prvé absolventky školy
Praktické vyučovanie ošetrovateľstva
- Príloha 15: Sestry pri práci – Cerová po roku 1989
Formačné stretnutie sestier v Trlenskej dolina, Ružomberok
- Príloha 16: Smernice Ministerstva kultúry SSR z roku 1970 k činnosti rehoľných spoločností v SSR

- Príloha 17: Generálne vedenie Kongregácie Milosrdných sestier Sv. kríža – súčasnosť,
Ingenbohl, Švajčiarsko
Provinciálne vedenie Milosrdných sestier Sv. kríža Slovenskej provincie –
súčasnosť Trnava, Slovensko
- Príloha 18: Mapa provincií celého Inštitútu SCSC vo svete
- Príloha 19: Pozvánka na jubileum 150. výročia príchodu sestier na Slovensko
Časť komplexu Generalátu Milosrdných sestier Sv. kríža Ingenbohl,
Švajčiarsko
- Príloha 20: Logo – „Na cestách sveta“
Topánky, palica, ruženec – relikvie Pátra Teodozia Florentiniho
- Príloha 21: Sestry z troch kontinentov: Afrika, Európa, Ázia
Sr. Marislava Čechovičová z Cerovej na Generálnej kapitule 2008 –
tlmočníčka anglického jazyka, Ingenbohl, Švajčiarsko
- Príloha 22: Mapa – Vývoj Slovenskej provincie SCSC po súčasnosť (vložená do obalu
práce)

